

Inessiivin päätteiden variaatio
Kannuksen murteen puhujilla
1960- ja 2010-luvulla

Maija Luoma
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2016

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
1.1. TAUSTAA	3
1.2. AINEISTO	4
1.3. AIEMPI TUTKIMUS	4
1.4. TUTKIMUSKYSYMYKSET, ODOTETUT TULOKSET JA TYÖN ETENEMINEN	5
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA	7
2.1. KANNUS OSANA KESKI-POHJANMAAN MURREALUETTA	7
2.2. INESSIIVI	8
2.3. INESSIIVI MURTEISSA	8
3. TEORIAA	9
3.1. DIALEKTOLOGIA, SOSIOLINGVISTIikka JA VARIAATIONTUTKIMUS	9
3.2. TAUSTAMUUTTUUJAT SOSIOLINGVISTIikkaSSA	10
3.2.1. IKÄ	10
3.2.2. SUKUPUOLI	11
3.2.3. SOSIAALINEN TAUSTA	13
3.3. KIELIYHTEISÖ	13
4. MENETELMÄT	16
4.1. HAASTATTELU DIALEKTOLOGIASSA JA SOSIOLINGVISTIikkaSSA	16
4.2. HAASTATTELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA	17
4.3. REAALI- JA NÄENNÄISAIKAMETODI	19
4.4. NÄENNÄISAIKAMETODIN LUOTETTAVUUS JA KRITIikki	20
4.5. TILASTOLLISET MENETELMÄT TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA	22
5. ANALYYSI	23
5.1. INESSIIVIEN LUOKITTELU JA INFORMANTTIEN MERKINTÄ	23
5.1.1. INESSIIVIT VUODEN 1963 AINEISTOSSA	25
5.1.2. INESSIIVIT VUODEN 2015 AINEISTOSSA	28
5.2. INESSIIVIT ERI ÄÄNNEYMPÄRISTÖISSÄ	35
5.2.1. INESSIIVIEN ÄÄNNEYMPÄRISTÖT VUODEN 1963 AINEISTOSSA	35
5.2.2. INESSIIVIN ÄÄNNEYMPÄRISTÖT VUODEN 2015 AINEISTOSSA	37
5.3. SOSIAALISTEN TAUSTAMUUTTUJIEN VAIKUTUS VARIAATIOON	44
5.4. SUKUPUOLTEN VÄLISET EROT	48
6. KIELENMUUTOKSEN MAHDOLLISUUS	56
6.1. RYHMIEN VERTAILU	56
6.1.1. MIEHET	61
6.1.2. NAISET	62
6.2. IKÄKAUSITTAINEN VAIHTELU JA KIELENMUUTOS	64
7. YHTEENVETO	69
LÄHTEET	71

Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kielen tutkinto-ohjelma

LUOMA, MAIJA: Inessiivin päätteen variaatio Kannuksen murteen puhujilla 1960- ja 2010-luvulla
Pro gradu -tutkielma, 74 sivua
Kesäkuu 2016

Tässä tutkimuksessa käsittelen Kannuksen murteen inessiivivarianttien esiintymiä vuosina 1963 ja 2015. Aineistoina käytän Kotimaisten kielten (tutkimus-)keskuksen vanhoja murrenauhoitteita sekä itse keräämääni nauhoiteaineistoa. Vuoden 1963 aineisto koostuu seitsemän yli 70-vuotiaan kannuslaisen haastatteluista ja uusi puolestaan neljän keski-ikäisen, neljän nuoren aikuisen ja neljän yläkoululaisen kannuslaisen haastatteluista. Tarkoituksena on selvittää, missä määrin ja mitä inessiivivariantteja puhujat tuottavat ja mitkä tekijät (esim. äänneympäristö, informanttien ikä tai sukupuoli) todennäköisesti selittävät päätteen esiintymistä. Vanhaa ja uutta aineistoa sekä eri ikäryhmien tuotoksia vertaamalla selvitän, millaisia eroja aineistojen välillä ilmenee. Lopuksi perehdyn siihen, onko aineistoissa nähtävissä merkkejä kielenmuutoksesta.

Teoriataustana on dialektologia sekä sociolinguistiikka ja variaationtutkimus. Aineisto on kerätty haastatteleamalla puhujia nauhalle. Työ pohjaa näennäisaikamenetelmään uuden aineiston eri ikäryhmien vertailemisen osalta, mutta myös reaaliaikametodi on mukana, kun tarkastelen vanhan ja uuden aineistojen eroja ja samankaltaisuuksia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kaikissa ikäryhmissä esiintyy Kannuksen murteelle ominaista inessiivin päätettä *-sA* sekä variantteja *-ssA* ja *-s*, joista jälkimmäisen osuus jää tosin varsin pieneksi. Äänneympäristöllä ei ole juurikaan vaikutusta eri inessiivivarianttien määrään, joskin vokaalinetinen asema on lähes kaikissa ryhmissä yleisin loppuheittoisen päätteen esiintymisympäristö. Joidenkin informanttien kohdalla eri varianttien osuutta voidaan selittää ainakin osittain esimerkiksi puhujan suhtautumisella kotiseutuunsa tai elämäntilanteella, ja etenkin yläkoululaisten ryhmässä sukupuolten väliset erot osoittautuvat hyvin merkittäviksi.

sA-päätte on odotuksenmukaisesti erittäin yleinen vuoden 1963 aineiston puhujilla. Se elää vahvana myös uuden aineiston miehillä ja keski-ikäisillä naisilla, mutta yläkoululaistytöillä yleis-kielen mukainen *-ssA* onkin kaikkein yleisin variantti. Tämä näyttää viittaavan aluillaan olevaan kielenmuutokseen, jossa *-ssA* valtaa alaa murteelliselta päätteeltä.

Avainsanat: inessiivi, näennäisaika, kielenmuutos, Kannus

1. JOHDANTO

1.1. Taustaa

Tutkin tässä pro gradu -työssä inessiivin päätteiden variaatiota eri-ikäisten kannuslaisten puheessa. Tutkimusaineistonani on sekä vanhoja, vuonna 1963 kerättyjä murrenauhoitteita että uudempia vuonna 2015 nauhoitettuja puheaineistoja. Tarkoitukseni on tutkia näitä eri aikoina kerättyjä aineistoja omina ryhminään sekä vertailla niitä keskenään inessiivin päätevarianttien osalta. Vanhat näytteet on ajalleen tyypillisen murretutkimuksen mukaisesti kerätty mahdollisimman taitavilta ja vanhoilta murteenpuhujilta. 2010-luvun aineisto sen sijaan koostuu eri-ikäisistä puhujista (yläkoululaiset, nuoret aikuiset ja keski-ikäiset), ja tämän aineiston osalta vertailenkin myös eri ikäryhmiä keskenään.

Tämä tutkimus on jatkoa tekemälleni kandidaatintutkielmalle (Luoma 2014), jossa hyödynsin pelkästään vanhaa murreaineistoa. Työssäni tarkastelin sitä, millaista variaatiota puhujilla esiintyy inessiivin päätteen osalta ja mitkä tekijät voisivat selittää mahdollista vaihtelua. Tulokset olivat varsin odotuksenmukaisia, eli Kannuksen murteelle ominaista inessiivin päätettä *-sA* ilmeni selkeästi muita variantteja enemmän, mutta monilla puhujilla esiintyi jonkin verran muitakin päätevariantteja.

Tutkimusaiheeni valintaa selittää siis osaltaan aiempi kandidaatintutkielmani aihe. Tutkittuani variaatiota 1960-luvun aineiston valossa minulla heräsi kiinnostus perehtyä myös siihen, minkälais-ta vaihtelu on nykyään vanhaan aineistoon verrattuna. Työn suunnittelun edetessä esiin nousi myös ajatus ilmiön vertailemisesta eri ikäryhmien välillä. Oleellinen syy juuri Kannuksen murteeseen keskittymisessä on pitkälti se, että itse olen syntyjältäni kannuslainen ja asunut koko lapsuuteni ja nuoruuteni kyseisessä kaupungissa. Lisäksi Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murteiden (joihin Kannuksenkin murre siis lukeutuu) keskinäinen heterogeenisyys kiehtoo minua, ja inessiivin valitseminen tutkimuskohteeksi selittyy puolestaan kiinnostuksestani morfologiaa kohtaan.

1.2. Aineisto

Tutkimusaineistona käytän vuonna 1963 kerättyjä murrenauhoitteita, joista olin saanut kopiot käyttööni jo kandidaatintutkielmaani varten Kotimaisten kielten (tutkimus-)keskuksen Suomen kielen nauhoitearkiston kokoelmatietokannasta¹. Nämä aineistot on kerätty perinteisen murretutkimuksen mukaisesti haastatteleamalla vanhoja paikkakuntalaisia (ks. luvut 3.1. ja 4.1.), ja haastattelut on tehnyt Jaakko Yli-Paavola kesäkuussa 1963 Kannuksessa. Käytössäni minulla on nauhoitteita seitsemältä puhujalta, ja jokaisen nauhoitteen pituus on noin 65 minuuttia.

Vuoden 2015 aineiston olen kerännyt itse haastatteleamalla eri-ikäisiä kannuslaisia. Haastattelut jakautuvat ikänsä puolesta kolmeen ryhmään: yläkoululaiset (14–15-vuotiaat), nuoret aikuiset (20–23-vuotiaat) ja keski-ikäiset (48–56-vuotiaat). Informanteja on yhteensä 12, neljä jokaisessa ikäryhmässä ja molemmat sukupuolet tasaisesti edustettuina. Kerron ryhmistä ja sen puhujista tarkemmin analyysiluvussa 5.

Uuden aineiston keruussa olen kertonut etukäteen informanteille haastattelun kestävän noin 45 minuuttia ja pyrkinyt siis vähintään puolen tunnin mittaisiin haastatteluihin. Haastattelujen pituus onkin ollut suunnilleen 30–45 minuuttia. Sekä vanhasta että uudesta aineistosta olen litteroinut ainoastaan inessiiviesiintymät sekä ympäröivää kontekstia tarpeen mukaan. Nämä esiintymät olen sitten jakanut eri ryhmiin päätteen muodon ja esiintymisympäristön mukaan (aiheesta lisää luvuissa 5.1. ja 5.2.).

1.3. Aiempi tutkimus

Pelkästään Kannuksen murteeseen keskittyviä tutkimuksia löytyy vain vähän, ja nämä näyttäisivät jäävän pariin pro gradu -työhön 1980-luvulta. Jonkin verran tutkimuksia on tehty hieman laajemmista murrealueista, joihin Kannus muiden kuntien ohella kuuluu, kuten Lestijoen murteista (tarkemmin Kannuksen sijainnista ja sen kuulumisesta murrealueisiin ks. luku 2.1.). Paavo Suihkonen (1992) on tutkinut klusiilien vaihtelusuhteita Kala- ja Lestijoen murteissa ja Yrjö Wichmannilta (1892) on puolestaan ilmestynyt erinäisiä merkintöjä Lestijoen murteen äänneopista. Uusimmatkin tutkimukset vaikuttaisivat siis olevan jo viime vuosisadan lopulta, ja ne ovat keskittyneet pitkälti fonologiaan. Lisäksi etsiessäni nauhoitteita Kannuksen murteesta jouduin toteamaan, että tuoreimmat-

¹ Haluan kiittää Kotimaisten kielten keskusta tutkimuskäyttöön saamistani nauhoitteista.

kin äänitteet ovat peräisin 1980-luvulta, ja silloinkin haastateltavina on ollut vain iäkkäitä ihmisiä. Tästä syystä päätin kerätä tarvitsemani uuden aineiston itse.

Kaiken kaikkiaan voi todeta, että varsinkin uudempi tutkimus ja aineisto Kannuksen murteesta on hyvin vähäistä, mikä omalta osaltaan tukee tutkimusaiheeni valintaa. Inessiivin osalta ovat eri alueiden inessiivivariantteja tutkineet puolestaan muun muassa Tommi Kurki (2005) Alastaron murteessa ja Liisa Mustanoja (2011) Tampereen puhekielessä.

1.4. Tutkimuskysymykset, odotetut tulokset ja työn eteneminen

Perehdyn tässä työssä inessiivin erilaisiin päätevariantteihin Kannuksen murteessa. Tutkin päätteiden esiintymiä eri-ikäisten kannuslaisten välillä 2010-luvulla ja vertaan saamiani tietoja vanhaan, 1960-luvulla kerättyyn aineistoon. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Mitä inessiivin päätteitä esiintyy informanttien puheessa?
- Kuinka paljon kutakin päätettä esiintyy?
- Mitkä seikat selittävät eri varianttien ilmenemistä puheessa?
- Mitä eroja on vanhan ja uuden aineiston välillä inessiivin päätteiden suhteen?
- Miten eri ikäryhmät mahdollisesti eroavat toisistaan inessiivivarianttien osalta?
- Millaisia päätelmiä voidaan tehdä mahdollisesta kielen muuttumisesta?

Kuten jo aiemmin totesin, kandidaatintyössäni (Luoma 2014) inessiivin pääte *-sA* osoittautui kaikkein hallitsevammaksi vuoden 1963 informanteilla. Tuolloin tutkin toisaalta vain 40 inessiiviesiintymää kultakin puhujalta, kun taas tässä työssä otan huomioon kaikki puhujien inessiivituotokset. En kuitenkaan usko sen muuttavan juurikaan aiemman tutkimuksen tuloksia, ja koska Kannuksen alueen murteessa inessiivin päätteen katsotaan nykyäänkin olevan *-sA*, lienee tulos vanhan aineiston osalta jo varsin selvä. Huomio kiinnittyikin suuremmin vuoden 2015 aineistoon. Sen osalta oletan omiinkin kokemuksiini perustuen murteenmukaisen *sA*-päätteen säilyneen tutkimukseni vanhimalla ikäryhmällä melko hyvin. Yläkoululaisilla uskon päätteen *-s* tai *-ssA* vallanneen alaa murteellisen muodon tieltä, ja muun muassa Aila Mielikäinen (1989: 236) toteaaakin juuri nuorten luopuvan herkinten kotiseutunsa murteellisista muodoista ja omaksuvan ulkopuolisia variantteja. Toisaalta uskon, että tässäkin ikäryhmässä pääte *-sA* saattaisi olla vielä melko paljonkin käytössä. Nuorten aikuisten suhteen uskoisin joko variantin *-ssA* tai *-sA* olevan hallitsevin, sen sijaan päätteen *-s* odottaisin olevan tässä ryhmässä harvinaisempi ja enemmänkin teini-ikäisille tyypillinen.

Etenen tässä työssä siten, että luvussa 2 esittelen tutkimukseni kannalta oleellisia taustatietoja Kannuksen murteesta ja inessiivistä. Tämän jälkeen käsittelen teorian osalta dialektologiaa, sosiolingvistiikkaa, variaationtutkimusta sekä kieliyhteisöä ja luvussa 4 perehdyn menetelmien puolesta haastatteluun ja näennäisaikamettiin. Viidennessä luvussa siirryn varsinaiseen inessiivivarianttien tutkimukseen. Luvussa 6 vertailen eri ryhmiä toisiinsa ja otan kantaa mahdolliseen kielenmuutokseen. Lopuksi summaan tärkeimmät huomiot yhteen luvussa 7.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1. Kannus osana Keski-Pohjanmaan murrealuetta

Kannus sijaitsee Keski-Pohjanmaalla, ja sen murre kuuluu keskipohjalaisiin murteisiin. Keski-Pohjanmaa jaetaan tyypillisesti eri murrealueisiin, ja eri jaottelut saattavat poiketa hieman toisistaan. Lauri Kettunen (1930: XXXVI) erottelee erikseen Vetelinjoen, Lestijoen sekä Kalajoen-Pyhäjoen murreryhmät, joilla kullakin on oma ylämaan ryhmänsä – Vetelinjoella se on Perho, Lestijoella Lestijärvi ja kolmatta ylämaan murretta Kettunen nimittää Kalajoen-Pyhäjoen ylämaan murteeksi.²

Keski-Pohjanmaan murrealue jakautuu edellä mainituiksi alueiksi jokien ja rannikon suuntaisten rajojen mukaan. Vaakasuorat jokia merkitsevät rajat kuvastavat väestön saapumista etelästä ja pystysuorat rannikon mukaiset rajat vastaavasti idästä tullutta väestöä. (Wiik 2006: 299.) Keski-Pohjanmaan murteet ovatkin aikojen saatossa saaneet merkittävästi vaikutteita niin etelän kuin idän suunnalta. Muiden murteiden vaikutukset ovat levinneet erinevissä määrin eri alueille Keski-Pohjanmaata (esimerkiksi mitä lähempänä sisämaata ollaan sitä vahvempaa on savolaismurteiden vaikutus, ja vastaavasti etelämpänä muun muassa lounais- ja eteläpohjalaismurteiden vaikutus on suurempaa), mikä selittää Keski-Pohjanmaan murteiden keskinäistä erilaisuutta. (Wiik 2006: 299–300, 303–305, ks. myös Kettunen 1930: XXXVI.) Martti Rapolan (1969: 128–129) mukaan murteet poikkeavat selvästi toisistaan riippuen siitä, minkä jokilaakson alueella ja kuinka lähellä joen latvaa tai suuta ollaan, ja myös Lauri Kettunen (1930: XXXVI) toteaa, että Keski-Pohjanmaan murteet eroavat toisistaan paljon verrattaessa alueen pohjoisimpia ja eteläisimpiä seutuja keskenään.

Kannus kuuluu Keski-Pohjanmaan murteista Lestijoen murrealueeseen ja siellä tarkemmin rajattuna Lestijoen varsinaismurteeseen. Muita tämän murrealueen ja Kannuksen naapurikuntia ovat Himanka, Lohtaja, Kälviä, Ullava ja Toholampi. Kannusta lähellä ovat myös Kalajoen-Pyhäjoen murrealueeseen kuuluvat Sievi, Rautio, Kalajoki sekä Ala- ja Ylivieska.

Kannus perustettiin vuonna 1859 ja julistettiin kaupungiksi 1986. Asukkaita siellä on noin 5600, ja pinta-alaltaan se on 510 km². Lisäksi Kannukseen kuuluvat muun muassa seuraavat kylät: Eskola, Roikola, Mutkalampi, Yli-Kannus ja Välikannus. (Kannus.fi.) Lähimmät suuremmat kaupungit ovat etelään mentäessä Kokkola ja pohjoiseen Ylivieska, jotka kumpikin sijaitsevat noin 40 kilometrin päässä Kannuksesta, ja yleensä kannuslaiset käyvätkin juuri näissä kaupungeissa hake-

² Kalevi Wiik (2006: 298) kutsuu Perhon murretta Vetelinjoen murteiden ylämaan murteeksi ja Lestijärven murretta vastaavasti Lestijoen murteiden ylämaan murteeksi.

massa sellaisia palveluja, joita ei omasta kotipaikasta löydy. Kannuksessa toimii muutama alakoulu, yksi yläkoulu, lukio sekä maaseutuopisto.

2.2. Inessiivi

Ison suomen kieliopin määritelmän mukaan inessiivi on merkitykseltään olemista ilmaiseva sisäpaikallissija, jolla ilmaistaan myös muun muassa toiminnassa olemista (esim. *hän on syömässä*) tai kestoja (esim. *tein sen parissa tunnissa*) (VISK: § 1246, 1248, 1251). Kirjakielissä sen päätte on *-ssa* tai *-ssä* sanan vokaalisoinnusta riippuen. Seuraavassa luvussa paneudun tarkemmin tämän sijamuodon päättevariantteihin murteissa.

2.3. Inessiivi murteissa

Suomen murteissa voidaan katsoa olevan lähtökohtaisesti kaksi inessiivin päättevarianttia: yksiässäinen *-sa* (*täsä talosa*) sekä yleiskielen mukainen kaksiässäinen *-ssa* (*tässä talossa*). Näistä ensimmäinen on tyypillinen lähinnä rannikon länsimurteille, ja täten sitä esiintyy myös Keski-Pohjanmaalla. Jälkimmäinen variantti on sitä vastoin tavallinen itämurteissa ja sisämaassa, lisäksi sitä esiintyy myös hämäläismurteissa ja osaksi peräpohjalaismurteissa. Myös loppuheittoista päätettä *-s* esiintyy vanhastaan etenkin Etelä-Suomessa sekä Etelä-Pohjanmaalla. (Kettunen 1969: kartta nro 104; Rapola 1966: 240–241; Rapola 1969: 69, 71; Wiik: 170–172.) Näiden päätteiden lisäksi mukaan voidaan vielä lukea Etelä-Pohjanmaan oma variantti *-hna*, jota esiintyy joissakin pronomineissa ja omistusliitteiden yhteydessä (*talohnani*) (Kettunen 1969: kartta nro 104; 69–70; Wiik 2006: 172). Tämä päätte on kehittynyt alkujaan muodosta *-sna*, jossa *s* on muuttunut *h*:ksi. (Rapola 1969: 70; Wiik 2006: 172).

Kuten edellä on jo todettu, inessiivin päätte on rannikolla vanhastaan tyypillisesti muotoa *-sa*, ja on näin ollen sitä myös Keski-Pohjanmaan murteissa. Kettusen (1969: kartta nro. 104) ja Rapolan (1969: 69–71) mukaan tämä päätte kattaakin suurimman osan Keski-Pohjanmaan alueesta ja koko Lestijokilaakson murrealueen Kannuksen mukaan lukien. Myös tutkiessani inessiiviä Kannuksen murteen puhujilla kandidaatintutkielmassani kävi selväksi, että ylivoimaisesti yleisin inessiivin päätte 1960-luvun iäkkäillä murreinformanteilla on *-sa* (Luoma 2014: 18).

3. TEORIAA

3.1. Dialektologia, sosiolingvistiikka ja variaationtutkimus

Puhutun suomen kielen tutkimus jaetaan tyypillisesti ainakin kahteen eri suuntaukseen, nimittäin dialektologiaan ja sosiolingvistiikkaan. 1800-luvun lopulta 1900-luvun loppuulle Suomessa harjoitettiin tältä osin perinteistä murteentutkimusta eli dialektologiaa, jossa keskityttiin vanhoihin aluemurteisiin sekä niiden tallettamiseen ja kuvaamiseen. Näiden murteiden pelättiin ajan myötä häviävän olemattomiin, ja siksi niiden tutkimista ja säilyttämistä jälkipolville pidettiin erityisen tärkeänä. (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11–12.) Sopivimpina murreinformantteina eli niin kutsuttuina kielenoppaina pidettiin tyypillisesti vanhoja, koko ikänsä samalla paikkakunnalla eläneitä ihmisiä, joiden puhe oli mahdollisimman vääristymätöntä kyseisen alueen murretta (Itkonen 1969: 18–19; Nuolijärvi 1988a: 117–119; Nuolijärvi 2005: 246–248). Kielen piirteistä keskityttiin ennen kaikkea äänne- ja muoto-opin tarkkaan kuvaamiseen ja jonkin verran sanastoonkin syntaksin jäädessä vähemmälle huomiolle (Nuolijärvi 1988a: 117; Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11).

Dialektologiassa huomio kiinnitettiin siis Suomen aluemurteisiin ja niihin ihmisiin, joiden katsottiin hallitsevan oman alueensa murretta parhaimmin ja puhtaimmin. Toisenlaista lähestymistapaa puhutun suomen tutkimiseen edusti puolestaan maailmalla 1960-luvulla William Labovin tutkimuksesta käynnistynyt ja 1970-luvulla Suomeenkin rantautunut sosiolingvistinen variaationtutkimus (Nuolijärvi 2000: 13–14; Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11–12). Sosiolingvistiikassa huomio siirtyi yksittäisten pitäjien murteista myös kaupunkien puhekieliin ja tarkastelun kohteeksi otettiin kaikkien kieli. Dialektologiasta poiketen oltiin kiinnostuneita erityisesti kielen variaatiosta ja sitä selittävästä tekijöistä eli kielenulkoisista taustamuuttujista. Huomiota kiinnitettiin etenkin ikään, sukupuoleen ja sosioekonomiseen asemaan. (Nuolijärvi 1988a: 117; Nuolijärvi 2000: 17–18; Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 12–13.) Näitä taustamuuttujia käsitellen tarkemmin luvussa 3.2.

Sosiolingvistisessä variaationtutkimuksessa kielellinen vaihtelu nähtiin dynaamisena ilmiönä, jossa eri piirteet kilpailivat keskenään ja lopulta yksi niistä nousisi muita vallitsevampaan asemaan. Esimerkiksi murteellisen, yleiskielisen ja yleispuhekielisen variantin (esim. tämän tutkimuksen *-sA*, *-ssA* ja *-s*) katsottiin kunkin edustavan kokonaan eri järjestelmiä, ja lopulta jokin näistä systeemeistä variantteineen syrjäyttäisi muut yksilön puheessa eli saisi aikaan kielellisen muutoksen. (Mustanoja 2011: 63–65.) Mustanoja (2011: 66–68) kuitenkin huomauttaa, että jos tällainen käsite varianttien jakautumisesta selvästi eri kategorioihin hylätään, voidaan kieli nähdä luonnostaan varioivana, jol-

loin useiden varianttien esiintyminen samankaan yksilön puheessa ei välttämättä ennakoisi muutosta (joskin muutoksen mahdollisuus on aina olemassa). Yksilön kieli voi siis kantaa sisällään kahta tai useampaa varianttia samasta piirteestä – kuten inessiivistä – ilman, että mikään vaihtoehto lopulta syrjäyttäisi toisen. Ihmisen kielessä on luonnostaan mahdollisuus variaatioon, eikä näin ollen saman piirteen erilaisten varianttien esiintyminen saman puhujan kielenkäytössä ole siis lainkaan tavatonta. Mielestäni Mustanojan näkemys on hyvin järkeenkäypä, ja se on tausta-ajatuksena myös tässä työssä. Siirtyessäni inessiivivarianttien tarkasteluun tarkoitukseni ei ole tehdä vahvoja johtopäätöksiä kielenmuutoksesta ilman kunnan perusteita – kieli voi varioida ilman, että se johtaa muutokseen.

Variaationtutkimuksessa kielenmuutosta eri vaiheineen on kuvattu esimerkiksi niin sanotulla S-käyrällä. Sen mukaisesti muutoksen alkuvaihe on hidas mutta yleistyy sitten nopeasti ja saavuttaa lopulta hidastuvan tasaantumisvaiheen. Nopea yleistymisvaihe sijoittuu tyypillisesti 20–80 prosentin paikkeille muutosprosessia. S-käyrän on katsottu toimivan hyvin niin muutosta ennustettaessa kuin myös meneillään olevan muutoksen vaiheiden paikantamisessa. (Kurki 2005: 26; Mustanoja 2011: 51–52, 78; ks. myös C. Bailey 1973: 67–77.)

3.2. Taustamuuttajat sosiolingvistiikassa

Keskeisimpinä sosiaalisina taustamuuttujina kielellisessä vaihtelussa pidetään tyypillisesti ikää, sukupuolta ja sosiaalista taustaa (Chambers 2003: 7; Lappalainen 2004: 34; Nuolijärvi 1988a: 132; Nuolijärvi 2000: 22–23). Muun muassa Hanna Lappalainen (2004: 35) kuitenkin huomauttaa, ettei näiden kategorioiden määrittely ole täysin ongelmaton, ja seuraavissa alaluvuissa paneudunkin tarkemmin näihin kolmeen tunnetuimpaan muuttajaan. Niistä oman tutkimukseni osalta tärkein on ikä, mutta käsittelen sen lisäksi jonkin verran muitakin taustamuuttujia ja otan niitä myöhemmin huomioon analyysiluvussa 5 tarpeen mukaan.

3.2.1. Ikä

Eri ikäryhmien kohdalla voidaan yleensä todeta, että nuoret vievät kielenmuutosta eteenpäin, käyttävät yleisiä puhekielen piirteitä ja karttavat leimallisimpia murteellisuuksia, keski-ikäisillä esiintyy lähinnä standardin mukaisia variantteja ja vanhimmat ikäryhmät käyttävät eniten vanhoja ja murteellisia piirteitä. Lasten on todettu herkistyvän jo varhain erilaiselle kielelliselle variaatiolle, mutta

he alkavat myös pian ottaa vanhempiensa lisäksi mallia omista ikätovereistaan tai itseään hiukan vanhemmista lapsista ja nuorista. (Lappalainen 2004: 35; ks. myös Chambers 2003: 185 sekä Mieliäinen 1989: 236–238.) Etenkin nuoruudessa halutaan erottua aikuisista ja käyttää samanlaista kieltä kuin muutkin nuoret, mistä viestivät myös erilaiset nuorten slangit (ks. esim. Chambers 2003: 185, 187–189; Lappalainen 2004: 35–36). Tyypillisesti on ajateltu, että yksilön kieli vakiintuu nuoruudessa, mutta idiolekti voi muuttua vielä sen jälkeenkin, joskaan ei usein kovin suuresti. Jotkin puheen piirteet saattavat liittyä vain tiettyyn ikävaiheeseen ja jäädä myöhemmin pois, kuten runsas slangin käyttö nuorilla. (Kurki 2005: 35; Lappalainen 2004: 36; ks. myös Chambers 2003: 187–189.)

Ikää sosiaalisena muuttujana on myös kritisoitu, sillä yksilöiden iät eivät välttämättä kerro mitään olennaista esimerkiksi puhujien murteellisuudesta. Sociolinguistiikassa onkin tuotu esiin erilaisia tapoja tarkastella ikää esimerkiksi biologisesta, psykologisesta, sosiaalisesta ja juridisesta näkökulmasta. Myös vaikkapa sellaiset käsitteet kuin nuoruus, keski-ikäisyys ja vanhuus eivät aina ole selvästi määritettävissä, ja erilaisilla määrittelyillä ne saattavat olla hyvinkin eripituisia ja keskenään erilaisia. Voi olla myös syytä erottaa toisistaan termit ikävaihe, joka merkitsee kronologista ikää, ja elämänvaihe, jolla tarkoitetaan tietynlaista elämäntilannetta, esimerkiksi lasten hankkimista tai leskeksi jäämistä. Ajatuksena on, että samaa ikävaihetta elävillä voi olla keskenään hyvinkin erilaiset elämänvaiheet ja vastaavasti samanlaisessa elämänvaiheessa voi olla eri ikävaiheessa olevia ihmisiä. (Lappalainen 2004: 36; Marin 2001: 21.)

Omassa tutkimuksessani katsoisin etenkin nuorimman eli yläkoululaisista informanteista koostuvan ryhmän olevan varsin homogeeninen niin ikävaiheen kuin elämäntilanteen kannalta tarkasteltuna. Kaikki nuoret ovat iältään 14–15-vuotiaita, he käyvät samaa yläkoulua ja ovat asuneet koko ikänsä Kannuksessa. Hyvin yhtenäinen ryhmä on luonnollisesti myös vuoden 1963 aineiston puhujat, jotka ovat kaikki iäkkäitä, valtaosan elämästään Kannuksen maaseudulla asuneita ihmisiä. Nuorten aikuisten ja keski-ikäisten joukossa esiintyy sen sijaan luonnollisesti jonkinasteista epäyhtenäisyyttä ainakin työn ja koulutuksen osalta. Paneudun eri ikäryhmien kuvailemiseen tarkemmin luvussa 5.

3.2.2. Sukupuoli

Miesten ja naisten on katsottu kielellisen vaihtelun suhteen eroavan toisistaan tyypillisesti siten, että miehillä esiintyy enemmän paikallisen kielimuodon (esim. murteen) piirteitä kuin naisilla, jotka puolestaan näyttäisivät suosivan prestiisivariantteja (ks. esim. Chambers 2003: 116–117; Karlsson

1998: 258; Lappalainen 2004: 37; Nuolijärvi 1988b: 77, Mielikäinen 1988: 108; Trudgill 1986: 88–89). Suomen kielessä tällaisiksi prestiisimuodoiksi voitaisiin katsoa yleiskielen mukaiset variantit, mutta toisaalta esimerkiksi Lappalainen huomauttaa, ettei prestiisiä ja standardia pidä sekoittaa toisiinsa tai nähdä toistensa synonyymeinä. Suomessa standardina pidetään yleiskieltä, mutta tämä ei välttämättä tarkoita, että yleiskieli olisi kaikissa puhujayhteisöissä myös prestiisi, sillä esimerkiksi yleiset puhekielen muodot voivat olla tavoitellumpia ja siten enemmän prestiisejä. (Lappalainen 2004: 37.) Esimerkiksi Peter Trudgill (1986: 89–92) toteaa, että siinä missä naiset tavoittelevat ja uskovat puhuvansa tavallisina pidettyjä prestiisejä variantteja, tahtovat miehet vastaavasti käyttää ei-prestiiseinä pidettyjä paikallisia piirteitä puheessaan.

Vaikka monissa tutkimuksissa on selviä viitteitä edellä mainitusta erosta miesten ja naisten välillä (ks. esim. Chambers 2003: 116–117, 123–138), ovat itse eron syyt ja tulkinta jääneet toistaiseksi vaille selvää vastausta (Lappalainen 2004: 38). Miksi miehet suosivat enemmän murteellisia ja naiset prestiisejä variantteja? Muun muassa J. K. Chambers (2003: 139–153) erittelee teoksessaan mahdollisia syitä, kuten sukupuolirooleja, kielellistä kyvykkyyttä, työtä ja liikkuvuutta. Monet selityksistä liittyvät jollain tapaa yhteiskuntaan ja siihen, miten miesten ja naisten asemat yhteiskunnassa eroavat toisistaan (ks. myös esim. Nuolijärvi 1988b: 77–82; Trudgill 1986: 79–89). Tässä yhteydessä voidaankin nostaa esiin biologisen (engl. sex) ja sosiaalisen sukupuolen (engl. gender) ero ja merkitys (Chambers 1995: 117–119; Lappalainen 2004: 38). Lisäksi sukupuolen jaottelu ei ole aina yksiselitteistä – yksilö voi esimerkiksi kokea olevansa sukupuoleltaan jotain muuta kuin se, joksi hänet biologisesti tai sosiaalisesti luokiteltaisiin (aiheesta lisää ks. esim. Glen & Hurrell 2012).

Suomalaisessa kielentutkimuksessa erot sukupuolten välillä ovat yleensä olleet varsin pieniä tai jopa olemattomia (Lappalainen 2004: 37–38). Esimerkiksi Lappalainen (2004: 39) suhtautuu omassa tutkimuksessaan varovaisesti sukupuolten välisiin eroihin ja toteaa, että eroille on haettava selitystä ensisijaisesti muista sosiaalisista tekijöistä kuin pelkästä sukupuolesta. Myös esimerkiksi Pirkko Nuolijärvi (1988b: 76–82) on samoilla linjoilla ja muistuttaa, että eri taustamuuttajat kietoutuvat yhteen toisinaan varsin mutkikkaasti. Sukupuoli paljastuu Lappalaisen tutkimuksessa myöhemmin jokseenkin relevantiksi muuttujaksi ja osoittaa yleisen käsityksen mukaisesti naisten olevan yleiskielisempiä kuin miesten. Työssään Lappalainen perustelee tätä ilmiötä vetoamalla informanttien sosiologisiin eroihin kuten ammattiin ja työympäristöön. (Lappalainen 2004: 349–350.)

Kurki (2005: 81) puolestaan on tutkimuksessaan jättänyt sukupuolen kokonaan tarkastelun ulkopuolelle muun muassa siksi, että hänen aineistossaan miesten ja naisten määrä on ikäryhmien sisällä niin pieni, ettei luotettavia yleistyksiä olisi Kurjen mukaan mahdollista tehdä. Myös omassa työssäni informanttien määrä on sen verran vähäinen, ettei pelkästään sukupuolten välisistä eroista

ole mielekästä vetää kunnollisia johtopäätöksiä, eikä miesten ja naisten välisten erojen tarkastelu ole muutenkaan tutkimuksessani olennaista. Aion kuitenkin kiinnittää jonkin verran huomiota asiaan, mikäli se aineistoa tarkasteltaessa osoittautuu huomionarvoiseksi.

3.2.3. Sosiaalinen tausta

Tarkasteltaessa puhujan sosiaalista taustaa on sosiolingvistiikassa kiinnitetty huomiota tavallisesti ainakin ammattiin, koulutukseen ja tuloihin, joiden pohjalta tehdään erilaiset luokkajaot ja lasketaan tarvittavat indeksit. Useimmiten ammatilla on todettu olevan eniten vaikutusta kielelliseen variaatioon, ja ylemmät sosiaaliryhmät näyttäisivät käyttävän enemmän standardin mukaisia prestiisi-variantteja kuin alemmat ryhmät. (Lappalainen 2004: 39–40; ks. myös Chambers 2003: 47–53.)

Tutkittaessa variaatiota suomalaisessa yhteiskunnassa ei eri sosiaaliryhmien välisiä eroja tulisi korostaa liiaksi, sillä moniin muihin länsimaihin verrattuna Suomen luokkarakenne on suhteellisen yhtenäinen eikä erottele väestöä samalla tavalla kuin muualla. Kuten muidenkin taustamuuttujien myös sosiaaliryhmittäisten erojen tarkastelussa on syytä olla tarkkana, sillä yksilö ei esimerkiksi välttämättä identifioitu juuri siihen joukkoon, johon hänet tutkimuksessa asetettaisiin. (Lappalainen 2004: 40–41.)

Omassa työssäni pääpaino ei ole lähtökohtaisesti informanttien ammatissa tai sosiaalisessa taustassa muutenkaan. Tutkimuksen eri ryhmiä voi kuitenkin luonnehtia siltä osin, kuinka yhtenäisiä ne sosiaalisilta muuttujiltaan ovat. Kaikkein yhtenäisempiä ovat vuoden 1963 aineiston puhujat, jotka ovat työskennelleet lähinnä maatalouden parissa, sekä vuoden 2015 aineiston nuorin ryhmä, jonka informantit ovat 8. ja 9. luokan oppilaita samasta yläkoulusta. Uuden aineiston vanhimman ryhmän puhujat puolestaan ovat töissä joko Kannuksessa tai lähipaikkakunnilla, ja nuorista aikuisista osa on työelämässä. Kerron tutkimukseni informanteista tarkemmin luvussa 5.

3.3. Kieliyhteisö

Sosiolingvistiikassa kieliyhteisön käsitettä ja sen määritelmää on pohdittu paljon ja jopa kyseenalaistettu. Labovin (1972: 120) klassisen määritelmän mukaan kieliyhteisö koostuu sellaisista kielenkäyttäjistä, jotka jakavat keskenään samanlaiset kielelliset asenteet ja normit. Yksittäisten puhujien ei tarvitse siis välttämättä olla keskenään kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, jos he vain samaistuvat yhteisiin normeihin. Kieliyhteisön olemassaolo pystytään näin ollen toteamaan jälkeen-

päin tutkimuksen tuloksista. Osittain toisenlaista näkemystä kieliyhteisöstä edustavat sosiaalisia verkostoja ja toimintayhteisöjä korostavat tutkimukset, joiden lähtökohtana on tutkia aitoja, jo valmiiksi olemassa olevia puhujayhteisöjä, jotka eivät siis ole tutkimusta varten rajattuja ja jonka jäsenet todella ovat keskenään vuorovaikutuksessa. (Mustanoja 2011: 71; Vaattovaara 2009: 23–25.)

Johanna Vaattovaaran mukaan kieliyhteisön käsite on tutkijan työkalu, jota ei tutkittavien arjessa esiinny, sillä toisin kuin kielentutkija puhujien näkökulma omaan yhteisöönsä tuskin pohjaa tarkoituksellisesti juuri kieleen. Vaattovaara nostaakin keskeiseksi myös sen, minkä puhujat itse kokevat paikalliseksi normiksi. Kyse ei ole siis siitä, että puhujat käyttäytyvät saman normin mukaisesti vaan että he jakavat keskenään samanlaisen näkemyksen siitä, millainen tämä normi on. Tämä sallii näin ollen myös normista poikkeamisen. Yksilön on mahdollista identifioitua ryhmään, jos seuraavat ehdot toteutuvat:³

- a) ryhmä on tunnistettavissa eli rajattavissa
- b) siihen ja sen käyttäytymiseen voi samaistua
- c) motivaatio samaistua ryhmään on olemassa
- d) oma käyttäytyminen on mukautettavissa. (Vaattovaara 2009: 23–25; ks. myös Le Page & Tabouret-Keller 1985: 113–117; Mustanoja 2011: 71–72.)

Tässä tutkimuksessa tarkoituksenani ei ole perehtyä syvällisesti siihen, millainen vaikutus yksilön identifioitumisella omaan kieliyhteisöönsä on, eikä aineisto siihen riittäisikään. Yllä esitetyn neljän kohdan voi kuitenkin katsoa sopivan riittävän hyvin tämänkin tutkimuksen puhujiin. Mustanojaa (2011: 72) mukaillen identifioitumisen mahdollisuuden voi katsoa olevan olemassa seuraavasti:

- a) Käsitys kannuslaisen puhujaryhmän olemassaolosta on oletettavasti tiedossa. Kannus on alueena ja paikkakuntana helposti hahmotettavissa, ja haastatteluihina monet informantit ovat pystyneet kuvailemaan paikallista murretta (ts. Kannuksen ja sen asukkaille ominaisen puhutavan olemassaoloa ei epäillä tai kiistellä).
- b) Kaikki tutkittavat ovat asuneet koko ikänsä tai ainakin suurimman osan elämästään Kannuksessa, joten mahdollisuus samaistua puhujaryhmään on olemassa.
- c) Vastaavasti myös motivaation samaistua ryhmään voi katsoa olevan olemassa, sillä kaikki puhujat asuvat Kannuksessa, ja monet heistä suhtautuvat paikkakuntaan ja sen murteeseen varsin neutraalisti tai positiivisesti.
- d) Puhujien on mahdollista tuottaa paikallisia kielenpiirteitä (ks. esimerkit 1 ja 2).

³ Alkuperäinen Le Page & Tabouret-Keller (1985: 115), suomenkielinen versio Vaattovaara (2009: 25).

(1) (Haastattelija kysyy) – Onko sitten tän alueen murteista niin koskaan,
– No emmä os- no eihä siihen ihte enää kiinnitä se on niin ku kahavi ja sit se on vehti, tai
jotenkim mulla on tullu tuommonej ja, (CM2)

(2) ja sitten täälä ehkä vähän semmosta varsinki vanhemmat ihmiset puhuu sillee, vaikka että
mehtäsä, tai silleen et se, toinen ässä vähän niin ku jää pois, (CN2)

Tässä työssä tutkittavien puhujien voi siis katsoa muodostavan perustellun puhujayhteisön tutkimuksen tarpeisiin, vaikka yhteiset puhujien väliset kanssakäymiset todellisuudessa puuttuisivatkin. Haastatteluja tehdessäni tarkoitukseni ei ole ollut sen tarkemmin selvittää, millainen kunkin puhujan henkilökohtainen suhde Kannukseen on, vaikkakin lähes kaikkien haastateltavien kanssa aihe on tullut puheeksi jollakin tasolla. Joidenkin informanttien kohdalla henkilökohtainen side kotipaikkakuntaan tulee kuitenkin jokseenkin merkittävällä tavalla ilmi kielenkäytössäkin, joten aion kiinnittää tähän huomiota tarpeen mukaan, kun perehdyn haastateltaviin ja heidän inessiivituoksiinsa viidennessä luvussa.

4. MENETELMÄT

4.1. Haastattelu dialektologiassa ja sosiolingvistiikassa

Perehdyn seuraavaksi haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä, koska tässä työssä käyttämäni tutkimusaineistot on kerätty informantteja haastatteleamalla. Lisäksi vanhempi aineisto on kerätty dialektologian ja uudempi sosiolingvistiikan mallien mukaisesti, ja tästä syystä tarkastelen haastattelua erikseen dialektologian ja sosiolingvistiikan näkökulmista.

Perinteisessä suomalaisessa murteentutkimuksessa eli dialektologiassa pidettiin jo 1900-luvun alkupuolella, ennen kuin nauhureita oli käytettävissä, vapaata ja luonnollista puhetta parhaana tapana saada talteen aitoa kielenkäyttöä ja murretta. Tuolloin annettiin myös tarkkoja ohjeita haastattelujen tekemiseen, ja esimerkiksi Lauri Hakulisen vuonna 1924 ilmestynyt *Opas suomen kielen murteiden sanavarain kerääjille* oli keskeisiä teoksia, jossa käsitellään kaikkia aineistonkeruun vaiheita (Nuolijärvi 2005: 244–245.) Itse haastateltaviksi, eli niin kutsutuiksi kielimestareiksi tai kielenoppaiksi, suositeltiin hankkimaan iäkkäitä, syntyperäisiä paikkakuntalaisia. Myös hyvää muistia ja selvää ilmaisua arvostettiin ja alkujaan miehiä pidettiin naisia sopivampina informantteina. Lauri Hakulinen myös kehotti haastattelijointa puhumaan haastateltaville näiden omalla murteella, jotta haastateltavat eivät olisi matkineet haastattelijan ilmaisutapoja. Saman murteen puhumisen katsottiin myös edesauttavan rennon ja luottamuksellisen suhteen luomista. (Nuolijärvi 1988a: 117; Nuolijärvi 2005: 246–248; ks. myös Yli-Paavola 1970: 44–45.)

Vuonna 1959 nauhurit tulivat käyttöön ja aloitettiin systemaattinen murteiden nauhoitus, tarkoituksena saada talteen 1800-luvulla syntyneiden informanttien tuottamaa puhetta (Nuolijärvi 2005: 250). Tällöinkin haastateltavan toivottiin olevan koko ikänsä samalla paikkakunnalla elänyt ja vain vähän kouluja käynyt. Murteen taitaminen oli tärkein ehto, ja selvän puheen ja hyvien kertojanlahjojen katsottiin olevan eduksi. (Yli-Paavola 1970: 35–37.) Informantteja haastateltiin tavallisesti heidän omissa kodeissaan rauhallisessa ympäristössä, ja kaikenlainen taustahäly pyrittiin minimoimaan. Tämä merkitsi myös sitä, että haastattelijan ei ollut suotavaa keskeyttää haastateltavaa eikä antaa sanallista minimipalautetta puheen lomassa – sen sijaan suosittiin nonverbaalista viestintää, hiljaista nyökyttelyä ja kuuntelua osoittavia ilmeitä. Muutenkin haastattelijan oli hyvä olla nimenomaan kiinnostunut kuuntelija eikä tarkkoja vastauksia tivaava kuulustelija. Myöskään informantin puheenaiheesta poikkeamisia ei katsottu pahalla, ja ihannetilanteissa haastateltava saikin itse valita aiheet, joista puhuu, ja viedä haastattelua haluamaansa suuntaan. Toisaalta informanttia oli

hyvä haastaa käyttämään koko kielivarantoaan mahdollisimman laajasti, ja niinpä haastattelun ei kannattanut koostua aivan kokonaan haastateltavan vapaasta jutustelusta. Tyypillisesti haastattelun teema pyrittiin pitämään vanhoissa arkielämän asioissa kuten entisajan maataloudessa. (Yli-Paavola 1970: 39–44, 47–49.) Murreaineistoa saatiin tällä tavoin kokoon 15 000 tuntia. Jälkeenpäin on kuitenkin kritisoitu sitä, että menetelmä on keskittynyt vain tietynlaisiin puhujiin ja haastatteluihin, joskin aineisto tarjoaa sellaisenaankin mahdollisuuksia erilaisiin tutkimuksiin ja analyysihin. (Nuolijärvi 2005: 253.)

1960-luvulla syntyneessä sosiolingvistisessä suuntauksessa kiinnitettiin laajemmin huomiota kielen variaatioon. Toisin kuin dialektologiassa, sosiolingvistiikassa oli kiinnostuttu kaikkien kielestä, eri-ikäisten ja erilaisista sosiaalisista luokista tulevien tavasta puhua. Haastattelutilanteille ei annettu samanlaisia ehtoja kuin perinteisessä murteentutkimuksessa, mutta teemahaastatteluissa piti täytyttiin edelleen. Pääpainon ollessa yhä kielellisessä tuotoksessa eikä esimerkiksi vuorovaikutuksessa menetelmänä käytettiin dialektologiasta tuttua haastattelua, mitä on myös kritisoitu. (Lappalainen 2004: 15–16; Nuolijärvi 2005: 257–258.) Sosiolingvistiikan menetelmien mukaisesti haastattelijan ei tarvinnut muuttaa puhettaan haastattelun aikana vastaamaan informantin puhetapaa, vaan haastattelija sai käyttää vapaasti omaa kielimuotoaan. Haastattelutilanteet saattoivat myös vaihdella tyypillisen haastattelumaisista aina vapaampaan keskusteluun. (Nuolijärvi 2005: 258–259.)

Aineistonkeruutapoja on sosiolingvistiikassa pohdittu todella paljon, ja esimerkiksi haastattelu tulee nähdä vain yhtenä aineistonkeruumenetelmänä muiden rinnalla. Haastattelun suosiota on kuitenkin perusteltu muun muassa sillä, että se on nykyihmiselle jo varsin tuttu tilanne ja osa arkea. Sen ei myöskään tarvitse olla aina niin muodollinen kuin voisi olettaa, vaan haastattelutilanteita on mahdollista muunnella. Variationistisessä sosiolingvistiikassa haastattelu suositaan etenkin sen vuoksi, että keruutilanteiden samankaltaisuus tekee saaduista aineistoista keskenään vertailukelpoisia. (Nuolijärvi 2005: 259–263.)

4.2. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä tässä tutkimuksessa

Olen omassa työssäni päätenyt keräämään uuden aineiston haastattelemalla⁴, vaikka kyseistä menetelmää on sosiolingvistiikassa kritisoitukin. Perustelen menetelmän käyttöä tutkimuksessani ensisijaisesti sillä, että käyttämäni vanhempi aineisto 1960-luvulta on myös kerätty haastattelemalla, kuten tuonaikaisessa murteentutkimuksessa oli tapana. Tämä tekee vanhasta ja uudesta aineistosta kes-

⁴ Haluan kiittää Liisa Mustanojaa, jonka neuvoista on ollut minulle paljon apua haastattelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

kenään vertailukelpoisempia, kun ei tarvitse pohtia mahdollista tilanteista vaihtelua. Muutenkin omat perusteluni ovat pitkälti samoilla linjoilla luvun 4.1. lopussa lueteltujen kanssa, ja lisäksi Mustanoja (2011: 80–85) esittää samanlaisia perusteluita haastattelumenetelmän käytölle omassa väitöskirjassaan. Haastattelun järjestäminen ja litteroiminen on suhteellisen helppoa ja nopeaa verrattuna esimerkiksi useamman ihmisen keskustelun nauhoittamiseen, jonka litteroimisvaiheessa päällepuhunnat saattavat aiheuttaa hankaluuksia. Tämän lisäksi tekninen laatu pysyy yleensä tasaisena haastattelutilanteessa, kun puhujat ovat tyypillisesti yhtä kaukana mikrofonista koko haastattelun ajan.

Haastattelun tuttuus ja monimuotoisuus auttavat siinä, että informantit eivät yleensä erityisemmin arkaile haastattelua ja että haastattelu voi olla myös hyvinkin rento ja epävirallinen, jopa keskustelunomainen tilanne. Haastattelutilanteissa kaikki informanttini ovat olleet mukana arastelematta ja tuottaneet rentoa ja luontevaa puhetta. Vaikka haastattelutilanne onkin siis vain yksi puhe-tilanne monien muiden joukossa, katsoisin sen silti edustavan tässä tapauksessa verrattain hyvin puhujien tavallista arkipuhetta. Haastattelun käyttämisessä aineistonkeruumenetelmänä on toki selvää, ettei sillä voida tavoittaa yksilön kielestä kuin vain pieni osa. Kuitenkin haastattelu on kielellinen tilanne siinä missä muutkin puhe-tilanteet, eikä näin ollen siitä saatuja tuloksia kannata vähätellä.

Käyttämässäni vanhoissa nauhoitteissa puheenaiheet ovat dialektologian tavan mukaisesti liittyneet lähinnä vanhojen aikojen muisteluun ja arjen askareisiin (ks. luku 4.1.). Itse keräämäni uuden aineiston kohdalla kerroin haastateltaville olevani kiinnostunut kuulemaan lähinnä heidän harrastuksistaan, koulunkäynnistään tai työstään ja suhteestaan Kannukseen. Olin etukäteen laatinut itselleni varmuuden vuoksi listoja erilaisista aihepiireistä, joita voisin ottaa haastateltavien kanssa puheeksi, mikäli juttua ei muuten riittäisi. Luonnollisesti aiheet vaihtelivat jonkin verran haastateltavan iän mukaan, niin että nuorten osalta puheenaiheena olivat enimmäkseen harrastukset ja koulunkäynti siinä missä aikuisilla lähinnä työ ja kotiseutu. En kuitenkaan ryhtynyt väkisin kysymään kaikilta informanteilta samoja asioita vaan annoin haastattelun mennä omalla painollaan keskittyen niihin aiheisiin, joista haastateltava oli itse innostuneempi puhumaan tai jotka itsestään nousivat haastattelun aikana esille ja tarjosivat luontevan siirtymän uuteen puheenaiheeseen. Ennen haastattelun alkua pyysin informantteja täyttämään tarvittavien lupien lisäksi myös yksinkertaisen taustatietolomakkeen, jossa kysyttiin puhujan nimen ja iän lisäksi sitä, millä paikkakunnilla hän on asunut ja kuinka kauan. Yläkoululaisten lomakkeessa pyydettiin täyttämään asumiseen liittyvät tiedot myös heidän vanhempensa osalta. Itse haastattelutilanteessa otin puheeksi seuraavat asiat:

- Puhujan koulutus, ammatti ja työpaikka (yläkoululaisilta vanhempien osalta)

- Mistä puhujan vanhemmat tai muut sukulaiset ovat kotoisin?
- Tulevaisuudensuunnitelmat – haluaako puhuja jäädä Kannukseen (nuorimmat ikäryhmät)?
- Miten puhuja on aikoinaan päätenyt asumaan Kannukseen (aikuiset)?
- Mielipiteitä Kannuksesta – mikä hyvää, mikä huonoa?
- Onko puhuja kiinnittänyt huomiota Kannuksen tai muiden alueiden murteisiin? Mitä mielipiteitä puhujalla on murteista (kysytty kaikilta informanttia CN1 lukuun ottamatta)?

Yllä luetellut kysymykset ovat tulleet haastattelusta riippuen esiin eri vaiheissa haastattelua ja eri tavalla muotoiltuna. Toisinaan informantti itse on saattanut tuoda sopivasti puheeksi jonkin edellä mainituista aiheista.

Yritin itse tehdä haastattelutilanteesta rennon ja keskustelunomaisen puhumalla itselleni luonnollisella tavalla välttelemättä minimipalautetta sen suuremmin, ja kertomalla sopivan tilaisuuden sattuessa myös omista kokemuksistani. Jotkut haastattelut muistuttavat enemmän perinteistä haastattelua (haastatteli kysyy, haastateltava vastaa), mutta toiset puolestaan lähenevät tavallista keskustelua, jossa kumpikin osapuoli kertoo vuorollaan omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan, ja molemmat esittävät kysymyksiä. Mielestäni sillä on haastattelujen sujuvuuden kannalta ollut myös oma etunsa, että tutkin oman kotipaikkakuntani puhetta ja että olen käynyt peruskoulun ja lukion Kannuksessa. Etenkin yläkoululaisten kanssa pystyin nimittäin helposti tarttumaan joihinkin Kannuksen yläkoululle ja lukiolle ominaisiin asioihin ja keskustelemaan siitä, miten ne ovat mahtaneet muuttua.

4.3. Reaali- ja näennäisaikametodi

Kielenmuutoksesta ja sen tutkimisesta puhuttaessa nostetaan esiin tyypillisesti **reaaliaika-** ja **näennäisaikametodi**. Näistä ensimmäisessä kiinnitetään huomiota kahteen tai useampaan eri aikoina kerättyihin mutta taustoiltaan mahdollisimman samanlaisiin kielellisiin aineistoihin. Reaaliaikametodi voidaan jakaa vielä kahtia **paneeli-** ja **trenditutkimukseen**, joista ensimmäisessä tutkitaan samojen informanttien kielellistä tuotosta eri aikoina ja jälkimmäisessä puolestaan valitaan sosiaalisilta taustamuuttujiltaan mahdollisimman samanlaisia informanteja kuin aiemmassa aineistossa, mutta tutkittaviksi ei tällöin satu välttämättä lainkaan samoja henkilöitä kuin aiemmin.

Näennäisaikametodissa puolestaan tehdään hypoteeseja yhden ajankohdan perusteella. Tällöin tutkitaan samana aikana eri-ikäisten yksilöiden kieltä, ja ikäryhmien kielten välillä olevien erojen katsotaan kuvastavan tulevaisuudessa tapahtuvaa muutosta. Ajatuksena on, että kukin sukupolvi

omaksuu itselleen tietynlaisen kielimuodon ja säilyttää sen loppuelämänsä ajan pitkälti muuttumattomana. Näennäisaikametodin voi siis katsoa sopivan juuri sellaisiin tilanteisiin, jossa yksilön kieli pysyy muuttumattomana, siinä missä reaaliaikamenetelmä sopii kuvaamaan yksilön eri ikävaiheiden aiheuttamaa kielellistä muutosta. (Chambers 2003: 212–213; Chambers & Trudgill 1998: 76, 149–153; Kurki 2005: 33; Mustanoja 2011: 57–58.) Koska oma tutkimukseni hyödyntää erityisesti näennäisaikametodia, keskityn seuraavassa luvussa tarkemmin sen luotettavuuteen ja sen saamaan kritiikkiin.

4.4. Näennäisaikametodin luotettavuus ja kritiikki

Vaikka näennäisaikatutkimuksen ennusteita pidetään yleisesti melko luotettavina, nostaa muun muassa Kurki (2005: 33–36) esiin kolme kohtaa, jotka kyseistä menetelmää sovellettaessa on syytä ottaa huomioon. Näitä ovat metodin soveltuvuus eri ilmiöiden tutkimiseen, mahdolliset sosiaaliset muutokset tutkittavassa kohderyhmässä sekä idiolektin mahdollinen muuttuminen iän myötä.

Näennäisaikatutkimusta on hyödynnetty erilaisten kielellisten ilmiöiden tutkimisessa, mutta siitä huolimatta on edelleen jokseenkin epäselvää, minkä piirteiden tarkastelemiseen se luotettavimmin soveltuu (Bailey & Cukor-Avila 2013: 241; Kurki 2005: 34). Toisaalta Kurjen mukaan näennäisaikametodi sopii hyvin etenkin fonologisten ja morfosyntaktisten piirteiden tutkimiseen. Esimerkiksi Guy Bailey, Jan Tillery, Tom Wikle ja Lori Sand suorittivat näennäisaikametodin luotettavuutta koskevan testin tarkastelemalla kahta näennäis- ja yhtä reaaliaikametodia hyödyntänyttä tutkimusta texasilaispuhekielestä. Tutkittavana oli yhteensä 14, fonologiaan ja syntaksiin liittyvää piirrettä. Yhden piirteen osalta vertaaminen ja testaus osoittautuivat mahdottomaksi tutkimusten metodologisten eroavaisuuksien vuoksi. Kaikissa muissa piirteissä puolestaan reaaliaikatutkimuksen tulokset vahvistivat näennäisaikatutkimuksista saadut ennusteet. Kyseisen testin tuloksen voidaan toisaalta katsoa olevan selitettävissä laajalla tutkimusaineistolla ja sen hyvällä edustavuudella. (Bailey & Cukor-Avila 2013: 245–246; Kurki 2005: 34.) Kieliyhteisön sosiaalisten muutosten suhteen Kurki (2005: 36) huomauttaa, että näennäisaikatutkimuksen hypoteesi voi pitää paikkansa vain siinä tapauksessa, että kieliyhteisö pysyy suhteellisen muuttumattomana.

Idiolektin mahdollisen muuttumisen osalta on kielitieteessä usein todettu, että yksilön kielen muotouduttua lapsuudessa se vakiintuu ja pysyy suhteellisen muuttumattomana koko loppuelämän. Juuri tähän ajatukseen näennäisaikamenetelmä pohjautuukin. Toisaalta ikäluokkien väliset kielelliset erot eivät aina ole merkki kielen muuttumisesta, vaan kyseessä saattaa olla tietyille ikäryhmälle tyypillinen vaihe, kuten aiemmin mainittu slangit nuorilla, joka myöhemmin häviää yksilöiden pu-

heesta. Tällöin ei siis ole kyse varsinaisesta kielen muutoksesta, ja näennäisaikametodia käytettäessä onkin tärkeää ottaa tämä seikka huomioon. Mahdolliset eri ikäkausiin liittyvät vaiheetkaan eivät sinällään haittaa näennäisaikatutkimusta, jos nämä vaiheet ovat riittävän hyvin ennustettavissa ja eroteltavissa todellisesta kielenmuutoksesta. Mikko Laasanen (2014) pureutuukin pro gradu -työnsään juuri siihen, kuinka hyvin iän vaikutus kieleen otetaan huomioon näennäisaikaennusteita tehtäessä. Hänen mukaansa eri ikävaiheisiin kiinnitetään huomiota silloin, kun näennäisaikaennusteen paikkaansapitävyyttä arvioidaan jälkikäteen suoritettun reaalikaikatutkimuksen valossa, mutta ennustetta muodostettaessa iän vaikutusta ei tuodakaan esiin. Tästä syystä näennäisaikaennuste ei usein pidäkään paikkaansa, koska kriteerit ennusteen luomiseen ja sen arviointiin ovat keskenään erilaiset. Lisäksi ikään liittyvien vaiheiden tarkastelun ei Laasanen mielestä tulisi jäädä pelkästään nuorten kieleen vaan huomioon olisi otettava kielenkäyttäjän koko elinkaari, kuten aikuistumisen mukana tuleva yleiskielistyminen ja vastaavasti murteellistuminen eläköityessä. Idiolektin muuttumista (tai vastaavasti muuttumattomuutta) iän myötä on toisaalta tutkittu tähän mennessä kovin vähän, ja siihen liittyvät tiedot ovat varsin rajalliset. (Chambers & Trudgill 1998: 151–153; Kurki 2005: 34–35; Laasanen 2014.)

Tässä työssä on kyse lähinnä näennäisaikatutkimuksesta, kun tutkittavana on kolmen eri ikäryhmän puhujat vuodelta 2015. Toisaalta reaalikaikin on tutkimuksessa tietyssä määrin mukana, sillä 2010-luvun aineistoa verrataan 1960-luvulla kerättyyn aineistoon. Myös muun muassa Olli Kuparinen (2015) on pro gradu -työnsään yhdistänyt sekä näennäisaika- että reaalikaikametodia tutkiesaan yleisinfinitiiviä Helsingin puhekielessä eri ikäryhmien osalta kolmena eri ajankohtana. Omassa työssäni uusi ja vanha aineisto eivät kuitenkaan ole täysin vertailukelpoisia siinä mielessä, että vuoden 1963 aineistossa on tutkittavana vain yksi ikäryhmän, jonka jäsenet ovat kaikki yli 70-vuotiaita, eikä uudessa aineistossa ole mukana vastaavan ikäryhmän edustajia. Näin ollen kyseessä ei siis ole reaalikaajan trenditutkimus. Tämä ei kuitenkaan estä eri-ikäisten aineistoja keskinäistä vertailua tiettyin varauksin, ja vanhan aineiston onkin tarkoitus toimia lähinnä pohjana, kun tarkastellaan uutta aineistoa ja sen eri ikäryhmien välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Näennäisaikaennusteen osalta tarkoitukseni ei ole tarjota mitään tarkkoja ennusteita, sillä en koe aineiston olevan sellaiseen riittävä. Lähinnä aikomukseni on aineiston ja siitä saatujen tulosten pohjalta pohtia, kuinka mielekäs on puhua Kannuksen murteen inessiivin suhteen kielenmuutoksesta vai onko ryhmien välisten erojen tai yhtäläisyyksien selityksenä todennäköisemmin eri ikäkausiin liittyvät vaiheet tai jotkin muut seikat.

4.5. Tilastolliset menetelmät tässä tutkimuksessa

Luvuissa 5.4. ja 6.1. hyödynnän tilastollisia menetelmiä selvittääkseni, onko esimerkiksi iällä tai sukupuolella tilastollisesti merkitsevää vaikutusta siihen, mitä inessiivivariantteja puhujat tuottavat. Tällaisessa tilastollisessa testauksessa muodostetaan aluksi kaksi hypoteesia. Nollahypoteesin mukaan muuttujien välillä ei esiinny riippuvuutta, vaan niiden väliset erot tai yhtäläisyydet johtuvat sattumasta. Vaihtoehdoisen hypoteesin eli vastahypoteesin mukaan muuttujien välillä on riippuvuutta. Näistä hypoteeseista toinen hyväksytään ja toinen hylätään. (Heikkilä 2010: 191.)

Eron tulee olla riittävän suuri, jotta vastahypoteesi voidaan hyväksyä. Usein rajana käytetään esimerkiksi viiden prosentin merkitsevyytensä, ja käytän sitä tässäkin tutkimuksessa. Merkitsevyytensä eli p (*probability*) kertoo, millä todennäköisyydellä riippuvuus johtuu sattumasta (Heikkilä 2010: 194–195). Mikäli p :n arvo jää alle viiden prosentin, voidaan todeta, että ero on tilastollisesti merkitsevä. Merkitsevyytensä selvittämisessä hyödynnän ristiintaulukointia ja X^2 -riippumattomuustestiä.

Jos siis tarkastellaan esimerkiksi sitä, ovatko miesten ja naisten inessiivituotosten väliset erot merkitseviä, asetetaan nollahypoteesiksi se, että sukupuolella ei ole merkitystä henkilön tuottamiin inessiiveihin. Vastahypoteesina on puolestaan oletus siitä, että erot ovat merkitseviä eli tässä tapauksessa sukupuolisidonnaisia. Jos sukupuolten välinen ero saa merkitsevyytensä 5,8 prosenttia ($p=0,058$), tämä tarkoittaa, että 5,8 prosentin todennäköisyydellä ero johtuu pelkästä sattumasta, eikä sukupuolten välillä esiinny riippuvuutta. Koska tämän tutkimuksen merkitsevyytensä rajaksi on valittu 5 prosenttia, ei vielä uskalla väittää, että sukupuolten välinen ero johtuisi muusta kuin sattumasta. Näin ollen ero ei tässä tapauksessa ole tilastollisesti merkitsevä. Toisin sanoen sukupuolella ei ole vaikutusta siihen, millaisia inessiivejä puhuja tuottaa. On kuitenkin muistettava, että p -arvo kertoo vain eron olemassaolosta, mutta ei siitä, mistä kyseinen ero johtuu.

5. ANALYYSI

5.1. Inessiivien luokittelu ja informanttien merkintä

Olen poiminut kaikki inessiiviesiintymät sekä vanhasta että uudesta aineistosta ja jakanut ne kolmeen ryhmään päätevariantin mukaan: *-ssA*, *-sA* ja *-s*. Lisäksi olen luokitellut inessiivivariantit niiden äänneympäristön mukaan viiteen eri luokkaan:⁵

- a) terminaalinen eli taukoa edeltävä asema (inessiivin jälkeen puheeseen tulee tauko, esimerkiksi lausuman loppuessa tai keskeytyessä: *miten niissä, tehään*),
- b) konsonanttia edeltävä asema (inessiiviä seuraa konsonanttialkuinen sana: *misä se oli*),
- c) vokaalia edeltävä asema (inessiiviä seuraa vokaalialkuinen sana: *siinä mielessä että*),
- d) possessiivisuffiksia edeltävä asema (inessiivimuotoiseen sanaan sisältyy possessiivisuffiksi: *mun iäsäni*)
- e) liitepartikkeliä edeltävä asema (inessiivimuotoiseen sanaan sisältyy liitepartikkeli: *ja tässä hän oli*).

Lisäksi olen ottanut mukaan myös tapaukset *jossain* ja *missään*, jotka ryhmien d) ja e) tavoin voivat toteutua lähinnä vain muodossa *-ssA* tai *-sA* (joskin myös *-s* on periaatteessa täysin mahdollinen, mutta aineistossani sitä ei kuitenkaan esiinny). Adposition *kanssa* olen jättänyt pois tarkastelusta.⁶ Kolmen ensimmäisen luokan tapaukset voivat puolestaan toteutua kaikissa kolmessa päätevariantissa.

Olen pyrkinyt sisältämään tarkasteluun kaikki puhujien tuottamat inessiiviesiintymät, mutta monienkaan kohdalla tämä ei ole ollut täysin mahdollista. Syitä joidenkin esiintymien pois jättämiseen on muun muassa inessiivimuotoisen sanan katkeaminen kesken lausuman tai inessiiviä seuraavan jakson epäselvyys. Myös sellaiset tapaukset, joissa inessiiviä seuraa välittömästi nauru, olen selvyyden vuoksi jättänyt tarkasteluni ulkopuolelle (esimerkki 3). Joissakin tapauksissa sana on näyttänyt inessiivimuotoiselta, mutta ympäröivä konteksti viittaakin sen tarkoittavan jotakin muuta sijamuotoa. Esimerkiksi katkelman *minä olin aina apulaissa* viimeisen sanan olen tulkinut inessiivin sijaan essiiviksi (*minä olin aina apulaisena*) ja jättänyt sen täten tarkastelun ulkopuolelle. Myös

⁵ Myös Kurki (2005: 135–136) ja Mustanoja (2011: 151) käyttävät samanlaista jakoa.

⁶ Samaan ratkaisuun on päätyntä myös Mustanoja (2011: 153).

sellaiset inessiivimuodon sisältävät yhdyssanat kuten *kunnossapito* ja *työssäoppiminen* olen jättänyt huomiotta, ellei yhdyssanan viimeinen osa ole inessiivissä. Niin ikään pois ovat jääneet muun muassa sellaiset epäselvät muodot kuten *Kannuksa* (esimerkki 4).

(3) paljo kannata naapureihi pitää mitää *nauraa* että kuitenkin ne muuttaa pois josaiv vaiheesa *nauraa*. vaihtava(t) koko aja(n) asuntoja. (BN1)

(4) se tuntu sittel luontevalta että, ko oli, asunto oli Kannuksa, ja sitte työpaikka löyty Kannuksesta ni, mitäpä sitä muualle muuttamaa. (AM1)

Lisäksi olen jättänyt pois sellaiset inessiiviesiintymät, joiden päätteestä en ole useammakaan kuuntelun jälkeen saanut selvää. Nämä päätteet saattavat tuntua esimerkiksi jonkinlaisilta varianttien *-ssA* ja *-sA* välimuodolta, jonka vielä kandidaatintyössäni (Luoma 2014) laskin mukaan omaksi ryhmäkseen, mutta jonka olen tässä työssä päättänyt jättämään kokonaan pois lähinnä sen epäselvyyden vuoksi. Tällaisia pois jätettyjä välimuotoja on koko aineistossa suunnilleen kymmenen esiintymää. Näiden muotojen olemassaolo viestii kuitenkin siitä, että inessiivin päätteet *-ssA* ja *-sA* eivät ole kaksi erillistä, selvästi toisistaan eroavaa luokkaa vaan pikemminkin yhtenäisen jatkumon kaksi ääripäätä. Tällöin on luonnollista, että jotkin inessiiviesiintymät voivat osua myös niin keskelele tätä jatkumoa, ettei niitä pysty yksiselitteisesti luokittelemaan *ssA*- tai *sA*-päätteisiksi (ks. myös esim. Mustanoja 2011: 67).

Tarkastelen aluksi inessiivivariantteja vanhemmassa, vuoden 1963 aineistossa ja sen jälkeen vuoden 2015 aineistossa. Jälkimmäisessä perehdyn myös ikäryhmien välisiin eroihin. Käytän tässä työssä informanteista kirjain- ja numeroyhdistelmiä seuraavasti: Ensimmäinen kirjain viittaa puhujan ikään ja aineistoon niin, että V tarkoittaa puhujaa vanhasta, vuoden 1963 aineistosta, A puolestaan vuoden 2015 aineiston keski-ikäistä puhujaa (48–56-vuotiaat), B saman aineiston nuorta aikuista (20–23-vuotiaat) ja C niin ikään uuden aineiston yläkoululaista informanttia (14–15-vuotiaat). Toinen kirjain merkitsee haastateltavan sukupuolta, ja lopussa oleva numero erottelee toisistaan saman ikäiset ja samaa sukupuolta olevat informantit. Näin ollen VM3 viittaa vanhan aineiston miespuhujaan ja CN2 uuden aineiston yläkoululaiseen naisinformanttiin.

Nauhoitteista poimitut esimerkit on numeroitu sulkeissa, ja puhuja on merkitty sulkeisiin esimerkkikatkelman loppuun. Selvyyden vuoksi olen jättänyt merkitsemättä mahdolliset päällekkäispuhunnat, ja muutenkin olen pitänyt esimerkkien litteroinnit varsin yksinkertaisina (esim. painotuksia ja taukojen pituuksia ei ole merkitty), sillä tarkempi litterointi muiden kuin inessiivitapausten osalta ei ole tämän työn kannalta tarpeen.

Etenen tässä luvussa siten, että ensin tarkastelen vanhan aineiston inessiiviesiintymiä kokonaisuudessaan ja sitten vuoden 2015 aineistoa ja sen eri ryhmiä. Tämän jälkeen käyn alaluvussa 5.2. inessiivejä läpi eri äänneympäristöjen osalta edeten niin ikään vanhasta aineistosta uuteen. Luvussa 5.3. pohdin erilaisten taustamuuttujien osuutta puheeseen ja luvussa 5.4. tarkastelen lähemmin sukupuolen vaikutusta.

5.1.1. Inessiivit vuoden 1963 aineistossa

Vanhan aineiston informantteja on yhteensä seitsemän, neljä naista ja kolme miestä. Puhujat ovat haastatteluhetkellä olleet 74–87-vuotiaita, ja useimmat heistä ovat asuneet koko ikänsä Kannuksessa maaseudulla. Taulukko 1 kuvaa eri inessiivivarianttien esiintymistä koko tällä puhujaryhmällä, kun lasketaan yhteen kaikkien esiintymien määrät. Kuvio 1 puolestaan näyttää saman tilanteen, kun tarkasteltavana on kunkin inessiivivariantin suhteellinen osuus. Ryhmän jokaiselta puhujalta lasketaan siis erikseen kunkin variantin suhteellinen osuus, minkä jälkeen nämä osuudet ynnätään yhteen ja jaetaan puhujien lukumäärällä.

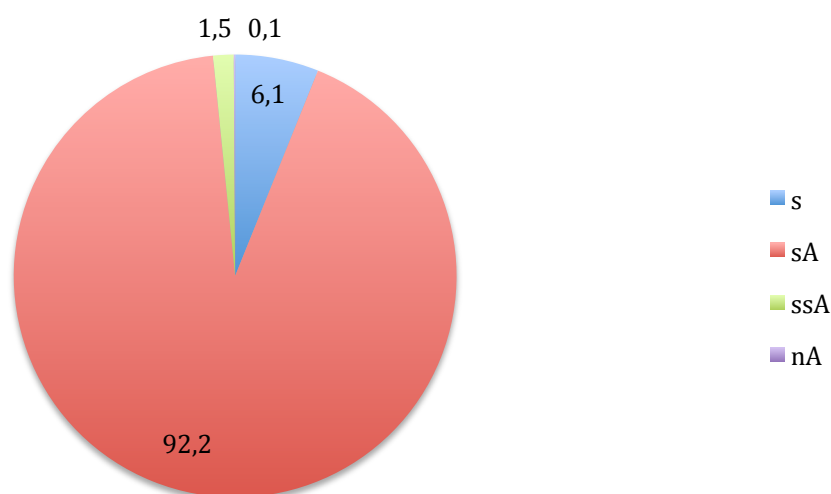
Taulukko 1. Inessiivin päättevariantit vuoden 1963 aineistossa (V)

	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
	-s	41	5,7
	-sA	666	93
	-ssA	8	1,1
	-nA ⁷	1	0,1
Yhteensä		716	100⁸

⁷ nA-päätte esiintyy kerran informantilla VN1 (*mut eikö sitä tuola etelänä vieläki oo*). Esiintymä saattaa olla sattumaa, mutta se voi toisaalta olla peräisin Etelä-Pohjanmaan murteesta (ks. luku 2.3.), sillä nauhoitetiedoissa puhujan VN1 kerrotaan asuneen 12 vuotta Evijärvellä kauppiana. Koska kyseinen päätte esiintyy vain kerran yhdellä puhujalla ja lienee peräisin toisesta murteesta, sen ei siis voi katsoa kuuluvan muuten Kannuksen murteeseen, ja tämän vuoksi en käsittele sitä tarkemmin.

⁸ Pyöristämisen vuoksi kokonaismääräksi tulee 99,9 %.

Inessiivin päätteet ryhmässä V (%)

Kuvio 1.⁹ Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmässä V

Taulukosta ja kuviosta huomataan odotuksenmukaisesti, että murteellinen *sA*-variantti on vanhassa aineistossa selvästi kaikkein yleisin – se kattaa kaikista inessiiviesiintymistä yli 90 prosenttia. Hyvin samankaltaisen tuloksen antoi samalla mutta suppeammalla aineistolla myös kandidaatintyöni, jossa inessiivin päätteistä niin ikään yli 90 prosenttia oli muotoa *-sA* (Luoma 2014: 10). Taulukko 2 antaa tarkemman kuvan kunkin puhujan inessiivituotoksista.

⁹ Pyöristämisen takia kokonaissummaksi tulee 99,9 %.

Taulukko 2. Inessiivin päättevariantit vuoden 1963 aineiston (V) puhujilla

Puhuja	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
VN1	-s	2	2
	-sA	99	97,1
	-nA	1	1
yhteensä		102	100¹⁰
VN2	-s	8	12,1
	-sA	56	84,8
	-ssA	2	3
yhteensä		66	100¹¹
VN3	-s	3	3,9
	-sA	73	96,1
yhteensä		76	100
VN4	-s	7	11,3
	-sA	53	85,5
	-ssA	2	3,2
yhteensä		62	100
VM1	-s	2	2,2
	-sA	87	93,5
	-ssA	4	4,3
yhteensä		93	100
VM2	-s	14	6,9
	-sA	189	93,1
yhteensä		203	100
VM3	-s	5	4,4
	-sA	109	95,6
yhteensä		114	100
Yhteensä		716	100

Jokaisella puhujalla päätte -sA on selvästi yleisin variantti, joka kattaa noin 85–97 prosenttia kaikista inessiivivarianteista. Kaikilla puhujilla esiintyy myös jonkin verran loppuheittoista päätettä -s, kun

¹⁰ Kokonaissumma on pyöristämisen vuoksi 100,1 %.

¹¹ Pyöristämisen takia summa on todellisuudessa 99,9 %.

taas neljällä informantilla ei ilmene lainkaan *ssA*-päättettä. Kaiken kaikkiaan V-ryhmä on inessiivituotoksiltaan varsin yhtenäinen, kuten saattoi olettaakin.

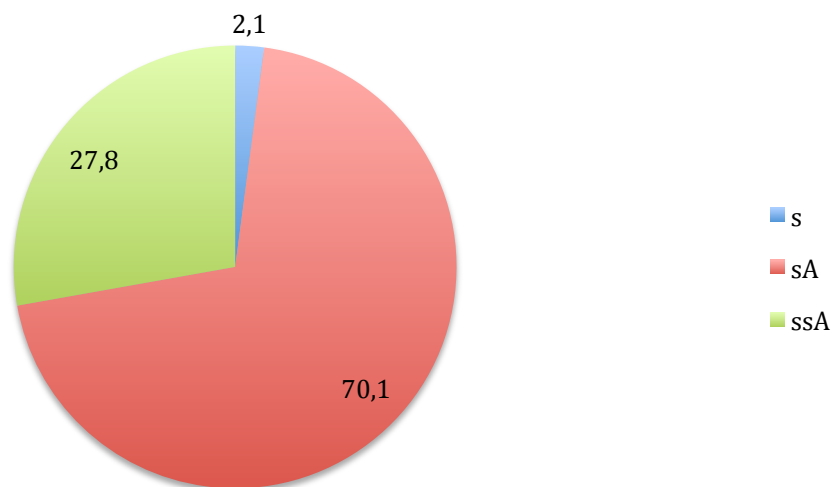
5.1.2. Inessiivit vuoden 2015 aineistossa

Uuden aineiston vanhimman ikäryhmän A puhujat ovat iältään 48–56-vuotiaita. Heistä kaksi, AN1 ja AM1, ovat asuneet lapsuudestaan asti Kannuksessa ja ovat eläneet muualla vain muutaman vuoden nuorina aikuisina lähinnä opiskelun takia. Informantit AN2 ja AM2 ovat puolestaan aviopari, joista kumpikin on alun perin lähtöisin muualta mutta muuttanut pysyvästi Kannukseen jo ennen kouluikää. Molemmat naispuhujat työskentelevät Kannuksessa kaupan alalla, miesinformanteista AM1 on töissä tehtaalla Kannuksessa ja AM2 puolestaan käy töissä naapuripaikkakunnilla vartiointitehtävissä. Taulukot 3 ja 4 näyttävät ryhmän inessiivituotokset kokonaisuudessaan sekä yksilöittäin tarkasteltuna. Kuvio 2 näyttää puolestaan inessiivien suhteellisen osuuden.

Taulukko 3. Inessiivin päätevariantit ryhmän A aineistossa

	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
	-s	6	2
	-sA	210	71,2
	-ssA	79	26,8
Yhteensä		295	100

Inessiivin päätteet ryhmässä A (%)

Kuvio 2. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmässä A

Taulukko 4. Inessiivin päätteet ryhmän A puhujilla

Puhuja	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
AN1	-s	2	3,6
	-sA	54	96,4
yhteensä		56	100
AN2	-sA	77	100
yhteensä		77	100
AM1	-s	3	3,2
	-sA	79	84
	-ssA	12	12,8
yhteensä		94	100
AM2	-s	1	1,5
	-ssA	67	98,5
yhteensä		68	100
Yhteensä		295	100

Taulukko 3 osoittaa, että murteellinen -sA on tässäkin ryhmässä kaikkein yleisin variantti, joskaan ei yhtä ylivoimaisesti kuin vanhan aineiston puhujilla. Tarkempi perehtyminen ryhmän puhujiin

taulukossa 4 tuo kuitenkin ilmi, että variantti *-sA* on vallitsevin kaikilla muilla paitsi informantilla AM2. Syvennyn tällaisten erojen syihin luvussa 5.3. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kullakin puhujalla yksi inessiivin päätte on muihin verrattuna selvästi yleisempi yli 80 prosentin edustuksella, kuten V-ryhmäläisilläkin. Kiinnostavaa on sekin, että murteen mukainen päätte on naisilla selvästi vahvempi kuin miehillä. Tähän aiheeseen palaan luvussa 5.4. Loppuheittoisen *s*-variantin määrä jää vain pariin prosenttiin, vähäisemmäksi kuin ryhmällä V.

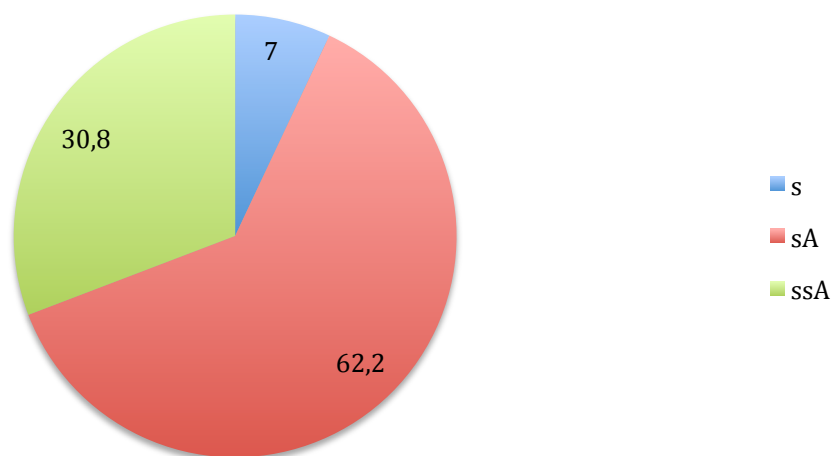
B-ryhmän informanttien ikä on 20–23 vuotta. He kaikki ovat asuneet koko lapsuutensa ja nuoruutensa Kannuksessa tai jossakin Kannuksen alueeseen kuuluvassa kylässä, ja nykyisin Oulussa opiskelevaa puhujaa BN2 lukuun ottamatta he eivät ole eläneet muualla. Heistä BN1 on opiskellut Kokkolassa puusepäksi ja tehnyt alansa töitä Kannuksessa ja Himangalla, nykyisin hän työskentelee kaupan alalla Kannuksessa. BM1 on niin ikään opiskellut peruskoulun jälkeen Kokkolassa, valmistunut logistiikka-alalta ja työskentelee parhaillaan Kannuksessa. BM2 on käynyt Kannuksessa maatalousopiston. BN2 puolestaan on valmistunut ylioppilaaksi Kannuksen lukiosta, ollut sen jälkeen vuoden töissä Kannuksessa postissa ja siirtynyt sittemmin Ouluun opiskelemaan journalistiikka-ammattikorkeakoulussa.

Taulukko 5 kuvastaa tämän ryhmän inessiivituotoksia ja kuvioon 3 on laskettu yhteen kunkin inessiivivariantin suhteellinen osuus.

Taulukko 5. Inessiivin päättevariantit ryhmän B aineistossa

	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
	<i>-s</i>	12	5,7
	<i>-sA</i>	122	57,5
	<i>-ssA</i>	78	36,8
Yhteensä		212	100

Inessiivin päätteet ryhmässä B (%)

Kuvio 3. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmässä B

Kokonaisuudessaan variantti *-sA* näyttää olevan kaikkein yleisin inessiivin päätte ryhmässä B, tosin vain noin 60 prosentin edustuksella, mikä on selvästi vähemmän A-ryhmään ja etenkin V-ryhmään verrattuna. Yleiskielisen variantin edustus on laskentatavasta riippuen 30–37 prosentin välillä, mikä puolestaan on suurempi kuin aikaisemmillä ryhmillä. Päätteen *-s* määrä on ainakin suhteellisilla osuuksilla tarkasteltuna suurempi kuin vanhemmissa ryhmissä, varsinkin A-ryhmään verrattuna ero on merkittävä. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että eri inessiivivariantit jakautuvat nuorten aikuis-ten ryhmässä tasaisemmin kuin keski-ikäisillä tai 1960-luvun vanhuksilla. Taulukosta 6 saadaan kuitenkin hieman tarkempaa tietoa, kun syvennytään puhujakohtaisiin tuloksiin.

Taulukko 6. Inessiivin päättevariantit ryhmän B puhujilla

Puhuja	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
BN1	-s	3	4,3
	-sA	50	71,4
	-ssA	17	24,3
yhteensä		70	100
BN2	-s	2	3,2
	-ssA	60	96,8
yhteensä		62	100
BM1	-s	5	16,7
	-sA	25	83,3
yhteensä		30	100
BM2	-s	2	4
	-sA	47	94
	-ssA	1	2
yhteensä		50	100
Yhteensä		212	100

Taulukko 6 osoittaa, että *sA*-päätte on puhujilla yleisin variantti, lukuun ottamatta informanttia BN2, joka ei tuota kyseistä päätettä lainkaan vaan lähes ainoastaan varianttia *-ssA*. Syitä tähän erittelen luvussa 5.3. Päätettä *-s* esiintyy jokaisella puhujalla, mutta vain vähän. Informantit suosivat tiettyä päätettä noin 71–97 prosentin edustuksella. Kahteen aikaisempaan ryhmään verrattuna nuorilla aikuisilla on siis enemmän ryhmän sisäistä vaihtelua, sillä siinä missä puhujilla BN2 ja BM2 yhden variantin osuus on yli 90 prosenttia ja BM1:llä noin 83 prosenttia, jää informantin BN1 yleisimmän variantin osuus vain 71,4 prosenttiin.

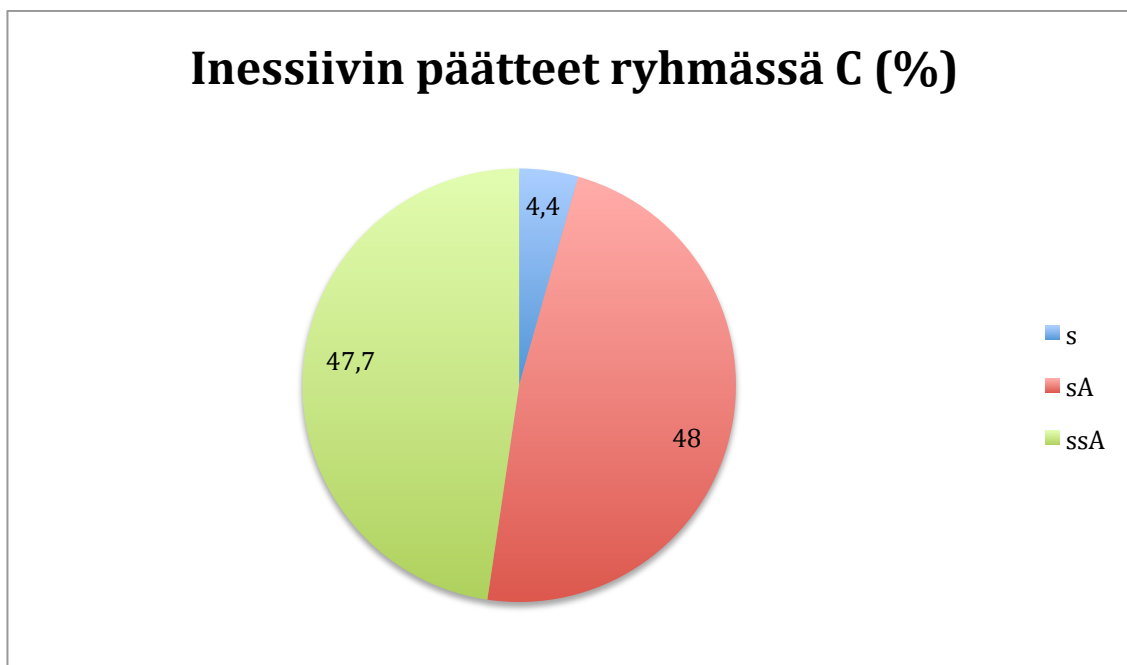
Nuorimman ryhmän C puhujat ovat iältään 14- ja 15-vuotiaita, ja he kaikki käyvät samaa yläkoulua Kannuksessa. Tarkastelen aluksi pelkästään taulukkoa 7, joka näyttää inessiivin päättevarianttien jakauman tässä ryhmässä.

Taulukko 7. Inessiivin päättevariantit ryhmän C aineistossa

	Inessiivin päätte	Esiintymiä f.	%
	-s	12	4,3
	-sA	92	32,7
	-ssA	177	63
Yhteensä		281	100

Ryhmän C aineistosta nousee esiin päätteiden -ssA suuri osuus, joka taulukon mukaan on nuorilla puhujilla kaikkein yleisin kattaen yli 60 prosenttia koko aineistosta, kun taas esimerkiksi B-ryhmän aineistossa vastaavan päätteiden osuus on alle 40 prosenttia. Vastaavasti sA-päätteiden osuus kattaa C-ryhmässä vain kolmanneksen siinä missä A-ryhmän aineiston edustus on noin 70 prosenttia ja B-ryhmänkin noin 60 prosenttia. Loppuheittoisen variantin -s määrä ei juurikaan eroa muiden ryhmien aineistoista, joskin kiinnostavaa on se, että C-ryhmässä sen määrän näyttää olevan vähäisempi kuin ryhmässä B.

Ryhmän C aineistossa on kuitenkin hyvin oleellista kiinnittää erityistä huomiota inessiivien suhteellisiin osuuksiin ja puhujakohtaisiin eroihin, joita esitellään kuviossa 4 ja taulukossa 8.

Kuvio 4.¹² Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmässä C

¹² Pyöristämisestä johtuen summaksi tulee 100,1 prosenttia.

Taulukko 8. Inessiivin päätevariantit ryhmän C puhujilla

Puhuja	Inessiivin pääte	Esiintymiä f.	%
CN1	<i>-s</i>	5	4,5
	<i>-sA</i>	14	12,6
	<i>-ssA</i>	92	82,9
yhteensä		111	100
CN2	<i>-s</i>	1	1,2
	<i>-sA</i>	9	10,6
	<i>-ssA</i>	75	88,2
yhteensä		85	100
CM1	<i>-sA</i>	34	100
yhteensä		34	100
CM2	<i>-s</i>	6	11,8
	<i>-sA</i>	35	68,6
	<i>-ssA</i>	10	19,6
yhteensä		51	100
Yhteensä		281	100

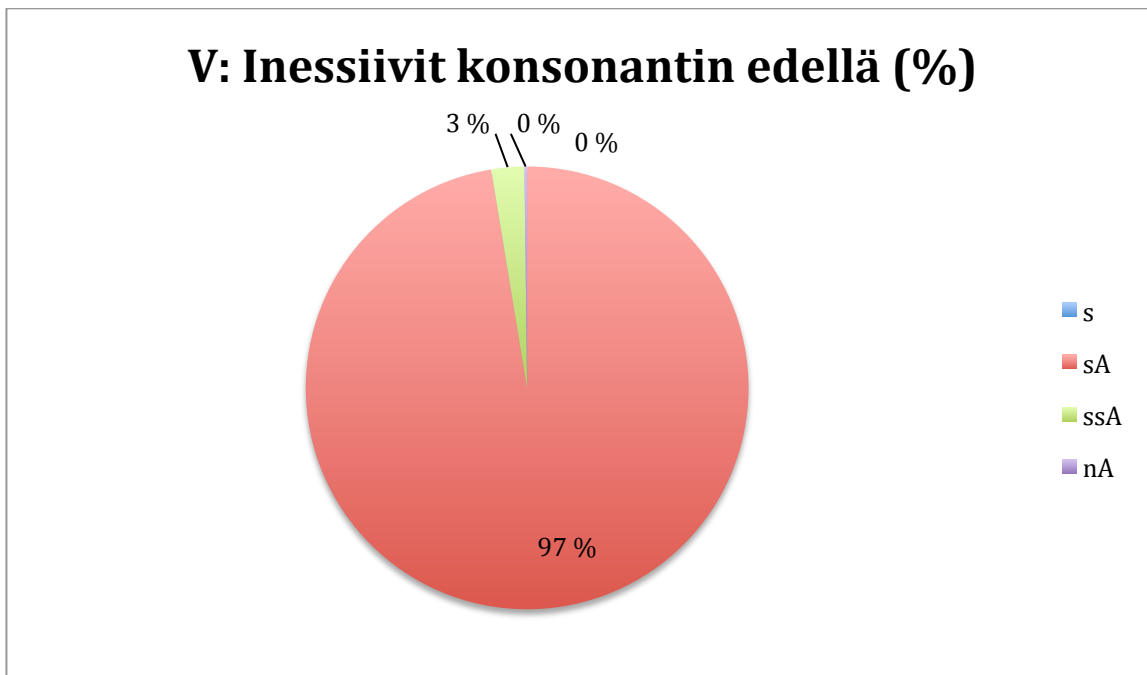
Kun inessiivituotoksia tarkastellaan suhteellisina osuuksina kuvion 4 mukaisesti, huomataan, ettei yleiskielinen variantti ole kaikkein yleisin vaan pikemminkin tasoissa päätteen *-sA* kanssa – vieläpä niin, että murteellisen variantin osuus on hivenen suurempi. Tällainen suuri ero kuvion 4 ja taulukon 7 välillä johtuu siitä, että puhujien tuottamien inessiivien määrät eroavat välillä suurestikin toisistaan (esim. informantilla CN1 on inessiiviesiintymiä peräti yli kolme kertaa enemmän kuin informantilla CM1). Taulukosta 7 huomataankin, että vaikka *ssA*-pääte onkin kokonaisuudessaan eniten esiintymiä saanut variantti, se ei välttämättä ole sitä kaikilla yksittäisillä puhujilla (vrt. informantit AM2 ja BN2). Esimerkiksi informantti CM1 tuottaa aineistossa pelkästään murteellista päätettä *-sA*, samoin puhujalla CM2 se on kaikkein yleisin. Erot näyttävätkin jakautuvan sukupuolen mukaan, mutta toisinpäin kuin A-ryhmällä, ja tarkastelenkin tätä asiaa tarkemmin luvuissa 5.3. ja 5.4. kaikkien ryhmien osalta. Variantti *-s* sen sijaan kattaa vain pienen osan jokaiselta puhujalta, vaikka alun perin olin olettanut juuri sen vallanneen alaa nuorten puheessa.

5.2. Inessiivit eri äänneympäristöissä

Tässä luvussa perehdyn erilaisten äänneympäristöjen vaikutukseen inessiivin päätteisiin. Aloitan tässäkin vanhemmasta aineistosta, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan vuoden 2015 aineistoa ja sen ikäryhmiä. Koska etenkin nuorimmissa ryhmissä inessiivien määrät puhujien välillä saattavat vaihdella suurestikin, käytän tarkastelussa päätteiden suhteellisia osuuksia.

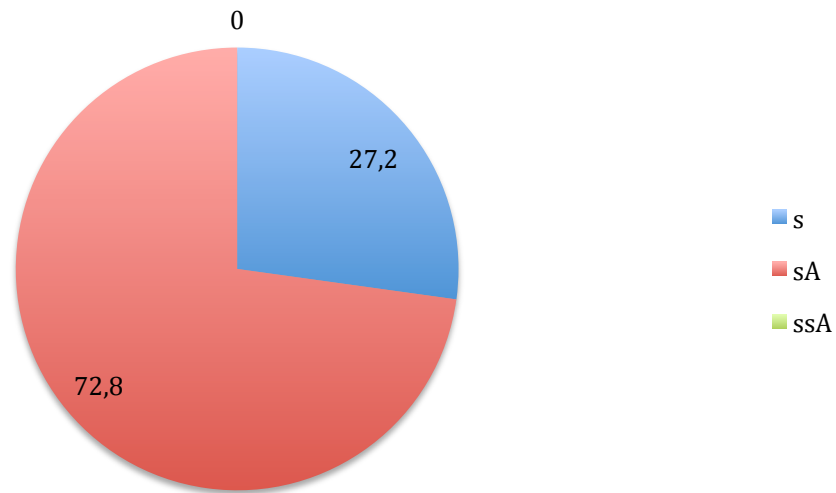
5.2.1. Inessiivien äänneympäristöt vuoden 1963 aineistossa

Luvussa 5.1. kerroin jakavani inessiivit äänteellisen ympäristön mukaan viiteen eri ryhmään. Kuviot 5, 6 ja 7 näyttävät, millaisia inessiivin päätteiden variantteja vanhassa aineistossa esiintyy konsonanttia, vokaalia ja taukoa edeltävissä asemissa. Possessiivisuffiksia ja liitepartikkelia edeltäviä asemia käsittelem hieman myöhemmin.

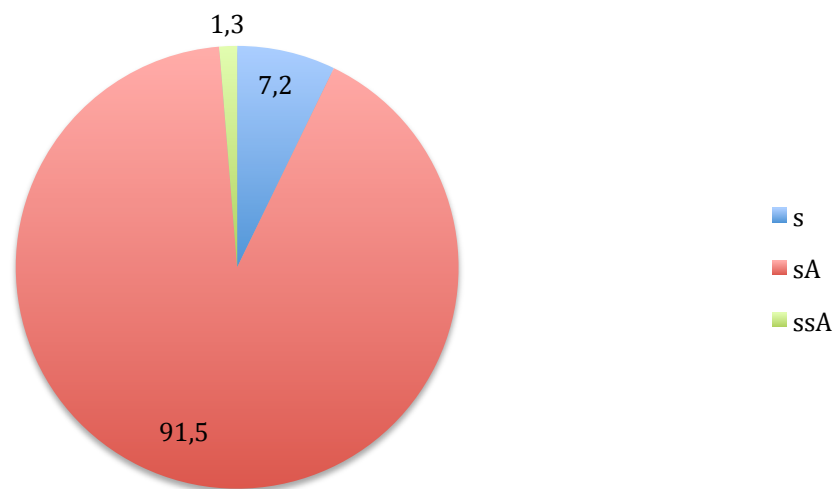
Kuvio 5. Inessiivin päätteet konsonanttia edeltävässä asemassa ryhmän V aineistossa

V: Inessiivit vokaalin edellä (%)

Kuvio 6. Inessiivin päätteet vokaalia edeltävässä asemassa ryhmän V aineistossa

V: Inessiivit tauon edellä (%)

Kuvio 7. Inessiivin päätteet taukoa edeltävässä asemassa ryhmän V aineistossa

Etenkin konsonanttia ja taukoa edeltävässä asemassa Kannuksen murteen mukainen *sA*-päätte on hyvin vallitseva vanhassa aineistossa. *-sA* on yleisin myös vokaalinetisessä asemassa, josta variantin *-s* määrä kattaa puolestaan noin neljänneksen. Syynä loppuheittoisen päätteeseen suureen määrään lienee elasio, jossa sananloppuinen *A* katoaa seuraavan sanan alkaessa vokaalilla, minkä tuloksena muo-

dostuu legatoääntämys. Legatossa kaksi alkuaan irrallista sanaa ääntyvät ikään kuin yhteen sulautuneina. Tämä on yleistä etenkin sanojen *olla* ja *ei* edellä, ja sananloppuisen *A*:n kato on jo vanhastaan ollut varsin yleinen ja levinnyt piirre suomen murteissa. (Mielikäinen 1991: 40; Rapola 1966: 490–491; VISK 2004: § 38.) V-ryhmän aineistossa legato on varsin yleinen, 34 tapauksesta (inessiivi-variantti *-s* vokaalia edeltävässä asemassa) peräti 30:ssä on legatoääntämys. Yhtä lukuun ottamatta ne kaikki ovat muodoltaan murteellisen inessiivin kaltaisia, sillä inessiivin *s* kuuluu niissä lyhyenä. Erityisen yleistä legatoääntämys on tässäkin aineistossa juuri verbin *olla* edellä, kuten esimerkit 5, 6 ja 7 osoittavat. Olen merkinnyt legaton vain inessiiveihin rivinalisella viivalla.

(5) tupakillehtimatot, net- **niis_oli** ne oli tiin- niinimatoisa tupaki, ne lehet (VN1)

(6) **tuos_son** ollu liinuja ja (VN4)

(7) syöpää ei **minus_oo** eikä ty- tietysti vielä tulekkaan enää (VM2)

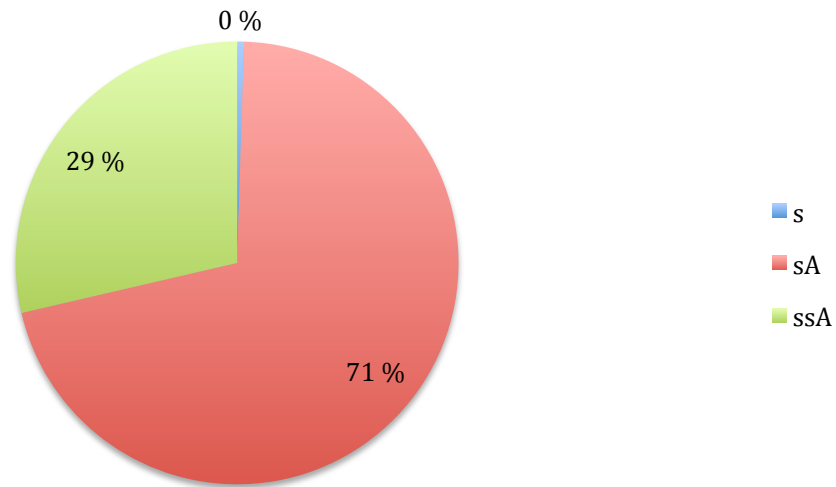
Liitepartikkelin edellä olevia inessiiviesiintymiä on aineistossa kaikkiaan 64, joista yhdessä päätteellä on *-ssA* ja lopussa 63 tapauksessa *-sA*. Possessiivisuffiksia edeltäviä tapauksia on vain kuusi ja niissä kaikissa inessiivin päätte on *-sA*. Varianttia *-s* ei luonnollisesti esiinny ollenkaan liitepartikkelin tai possessiivisuffiksin edellä (ks. luku 5.1.).

Voidaan siis kokoavasti sanoa, että inessiivin päättevarianteista Kannuksen murteen mukainen *-sA* on selvästi hallitsevin variantti äänneympäristöstä riippumatta. Pitkä variantti *-ssA* vaikuttaisi esiintyvän vain satunnaisesti eri asemassa, ja *s*-päätteen noin viiden prosentin edustus koko aineistosta selittyy lähinnä sen verrattain suurella määrällä vokaalinetisessä asemassa. Kun vielä otetaan huomioon se, että suurin osa vokaalia edeltävistä *s*-päätteistä toteutuu legatoääntämyksenä ja rinnastuu tällöin *sA*-varianttiin, osoittautuu murteellinen inessiivi-variantti ylivoimaisesti kaikkein yleisimmäksi jokaisessa äänneympäristössä.

5.2.2. Inessiivin äänneympäristöt vuoden 2015 aineistossa

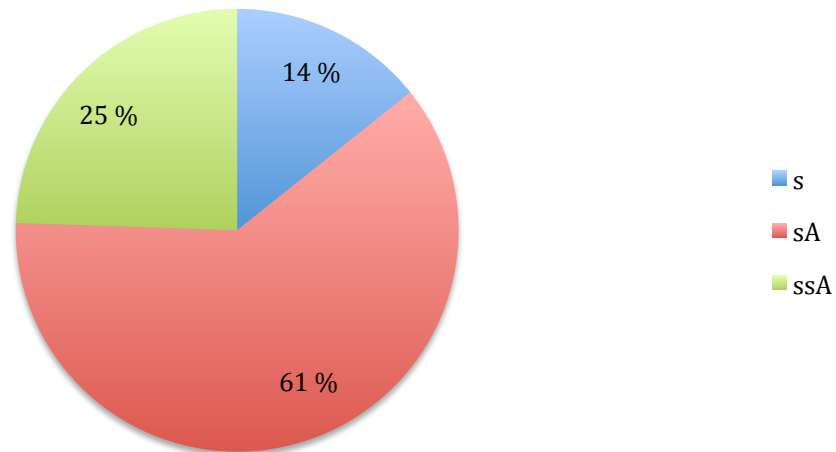
Tässä luvussa keskityn vastaavasti uuden aineiston inessiiveihin eri äänneympäristöissä. Aloitan tarkastelun tämän aineiston vanhimmasta ryhmästä A ja etenen sitten nuorempiin. Kuviot 8, 9 ja 10 kuvastavat tilannetta A-ryhmässä.

A: Inessiivit konsonantin edellä (%)

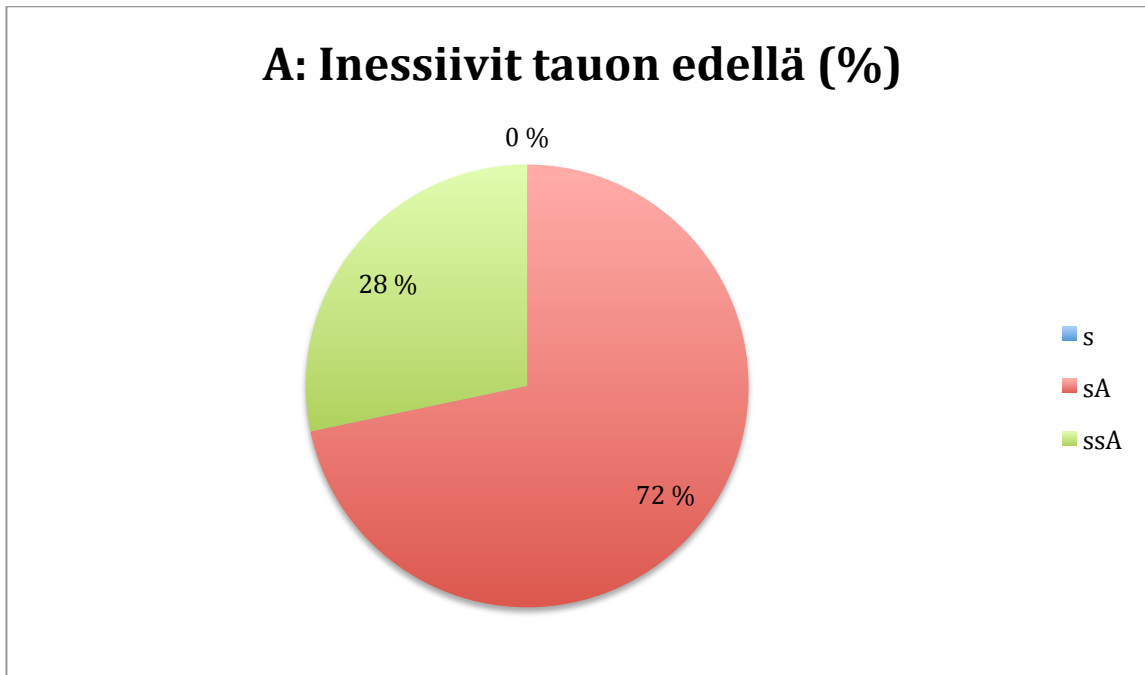

Kuvio 8. Inessiivin päätteet konsonanttia edeltävässä asemassa ryhmän A aineistossa

A: Inessiivit vokaalin edellä (%)

Kuvio 9. Inessiivin päätteet vokaalia edeltävässä asemassa ryhmän A aineistossa

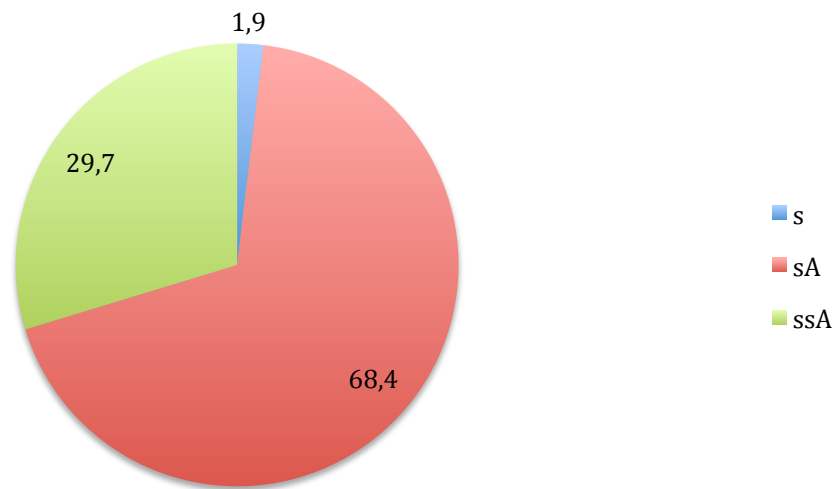

Kuvio 10. Inessiivin päätteet taukoa edeltävässä asemassa ryhmän A aineistossa

Kuten vuoden 1963 aineistossa, myös A-ryhmässä murteellinen *-sA* on yleisin niin konsonanttia, vokaalia kuin taukoakin edeltävässä asemassa. Eniten horjuntaa on tämänkin ryhmän osalta juuri vokaalinetisessä asemassa, jossa loppuheittainen *-s* valtaa alaa selvästi enemmän kuin muissa asemissa. Tässäkin legatoääntämyksellä on osansa, joskin vähemmässä määrin kuin vuoden 1963 aineistossa – viidestä tapauksesta kolmeen sisältyy legato, joista kaksi rinnastuu varianttiin *-sA* ja yksi varianttiin *-ssA*. Päätettä *-s* esiintyy A-ryhmässä muutenkin kovin vähän, ja ryhmästä V poiketen sitä ei ilmene lainkaan tauonnetisessä asemassa. Vanhaan aineistoon verrattuna *sA*-päätteen ylivoima ei ole yhtä suuri, vaan jää 61–72 prosentin paikkeille, siinä missä V-ryhmän vastaava osuus on noin 73–97 prosenttia. Yksi syy tähän on epäilemättä informantti AM2, joka ei haastattelussa tuota ainuttakaan *sA*-päätettä vaan sen sijaan lähes yksinomaan varianttia *-ssA*. Liitepartikkelin sisältäviä esiintymiä on yhteensä 16, joista *sA*-päätteellisiä on 13 ja *ssA*-päätteellisiä 3. Possessiivisufikseja ei inessiivien osalta esiinny lainkaan.

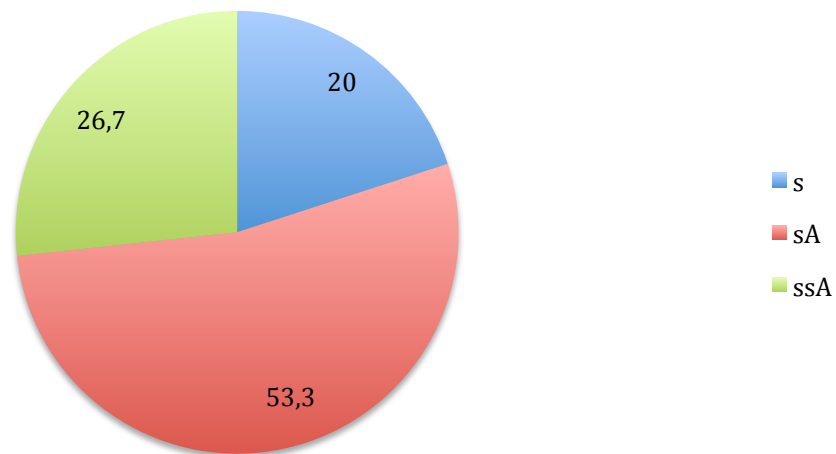
Seuraavaksi huomion kohteena on nuorten aikuisten eli B-ryhmän aineisto. Varianttien esiintymistä eri äänneympäristöissä kuvastavat kuviot 11, 12 ja 13.

B: Inessiivit konsonantin edellä (%)

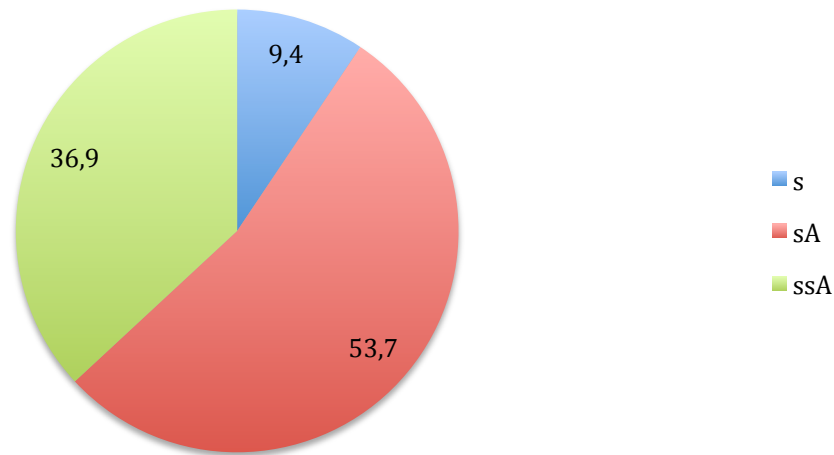
Kuvio 11. Inessiivin päätteet konsonanttia edeltävässä asemassa ryhmän B aineistossa

B: Inessiivit vokaalin edellä (%)

Kuvio 12. Inessiivin päätteet vokaalia edeltävässä asemassa ryhmän B aineistossa

B: Inessiivit tauon edellä (%)

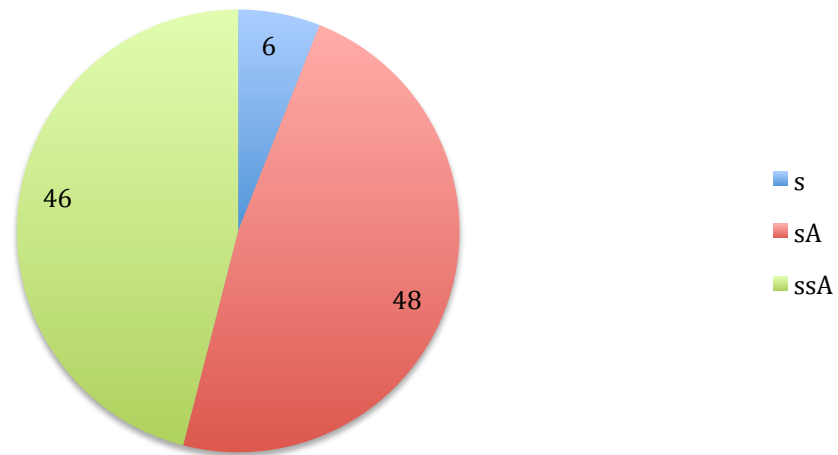

Kuvio 13. Inessiivin päätteet taukoa edeltävässä asemassa ryhmän B aineistossa

Nuorten aikuisten keskuudessa jakaumat eri esiintymäympäristöissä noudattavat konsonantinetisen aseman osalta A-ryhmän vastaavaa. Ryhmän V tavoin tauonetisessä ympäristössä ilmenee myös loppuheittoista päätettä. *-sA* on edelleen yleisin päätte, joskin sen osuus on vanhempiin ryhmiin verrattuna vähäisempi. Erilaisuutta ilmenee myös siinä, että vokaalin- ja tauonetisessä asemassa yleiskielisen variantin osuus on suurempi kuin aiemmissa ryhmissä. Yksi syy tähän on muista poikkeavan puhujan BN2 inessiivituotokset, mutta B-ryhmäläiset ovat joka tapauksessa keskimäärin vähemmän murteellisia inessiivin osalta kuin A-ryhmän edustajat, vaikka poikkeavat yksilöt AM2 ja BN2 jätettäisiin tarkastelun ulkopuolelle. Possessiivisuffiksia edeltäviä inessiivejä ei esiinny ollenkaan, liitepartikkelia sen sijaan 11, joista kahdeksan on varianttia *-sA* ja loput kolme *-ssA*. B-ryhmän osalta legatoa esiintyy kolmessa tapauksessa kuudesta, yksi muodoltaan *-ssA* ja loput kaksi *-sA*.

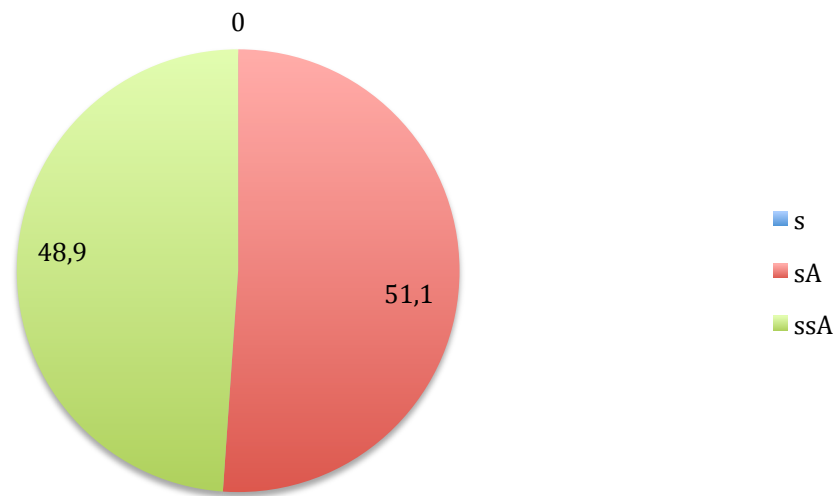
Lopuksi tarkastelen vielä yläkoululaisten ryhmää C. Kuvioissa 14, 15 ja 16 näkyvät tämän ryhmän inessiivijakaumat kolmessa eri äänneympäristössä.

C: Inessiivit konsonantin edellä (%)

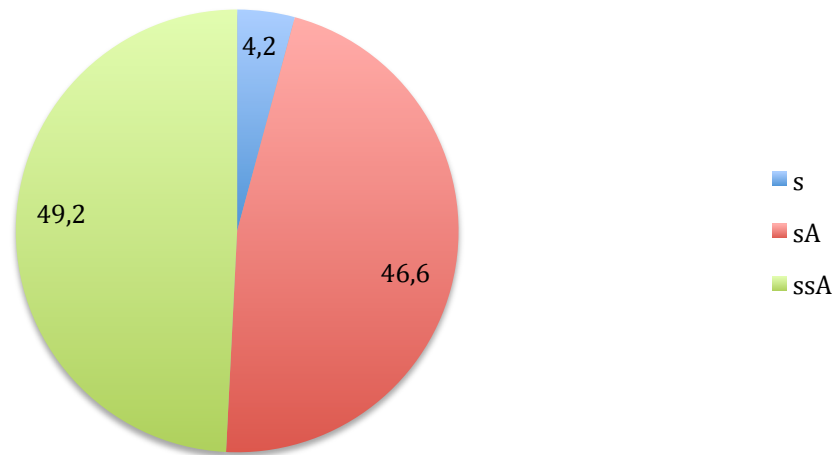
Kuvio 14. Inessiivin päätteet konsonanttia edeltävässä asemassa ryhmän C aineistossa

C: Inessiivit vokaalin edellä (%)

Kuvio 15. Inessiivin päätteet vokaalia edeltävässä asemassa ryhmän C aineistossa

C: Inessiivit tauon edellä (%)

Kuvio 16. Inessiivin päätteet taukoa edeltävässä asemassa ryhmän C aineistossa

Päätteet *-sA* ja *-ssA* ovat keskenään lähes tasaväkiset niin konsonanttia, vokaalia kuin taukoakin edeltävässä asemassa. Possessiivisuffiksin osalta esiintymiä on kaksi, joista toinen on päätteellään *-sA* ja toinen *-ssA*. Liitepartikkelia edeltäviä esiintymiä on puolestaan yhteensä kahdeksan, ja niistä *sA*-päätteellisiä on viisi ja muotoa *-ssA* sen sijaan kolme. Loppuheittoinen *-s* jää konsonantin- ja tauonetisessä asemassa vain muutaman esiintymän varaan, ja erityisen mielenkiintoista on, ettei sitä esiinny lainkaan vokaalin edellä, vaikka muiden ryhmien aineistoissa kyseinen asema on kaikkein yleisin *s*-päätteen esiintymisympäristö. Näin ollen C-ryhmässä ei myöskään esiinny legatoa.

Vuoden 2015 aineiston osalta voidaan kokoavasti sanoa, että kunkin ryhmän sisällä etenkin murteellisen variantin osuus pysyy suunnilleen samana äänneympäristöstä riippumatta. Se kuitenkin vähenee siirryttäessä nuorempiin ikäryhmiin, ja yläkoululaisten kohdalla se on suunnilleen yhtä yleinen variantin *-ssA* kanssa. A- ja B-ryhmissä *ssA*-pääte on aina toiseksi yleisin asemasta riippumatta. Samoin kuin murteellisen variantin, myös *ssA*-päätteen osuus on kussakin ryhmässä varsin samankaltainen niin konsonantin, vokaalin kuin tauonkin edellä. Variantti *-s* on keski-ikäisillä ja nuorilla aikuisilla vahvimmillaan esiintyessään vokaalin edellä, mutta ei jostain syystä esiinny kyseisessä asemassa kertaakaan yläkoululaisten aineistossa. Sen sijaan loppuheittoisien päätteen yleisin esiintymisympäristö C-ryhmässä onkin konsonantin edellä kuudella prosentilla, kun taas muissa ryhmässä sen osuus on noin 0–2 prosenttia.

5.3. Sosiaalisten taustamuuttujien vaikutus variaatioon

Tarkastelen tässä luvussa erilaisten taustatekijöiden vaikutusta ryhmien sisäiseen inessiivivariaatioon. Näitä tekijöitä ovat muun muassa jo aiemmin esitelty sukupuoli ja sosiaalinen tausta. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan tarjota mitään ehdottoman varmoja selityksiä, sillä sellaiseen aineisto ei ole riittävä. Pyrkimyksenä on pikemminkin nostaa esiin sellaisia muuttujia, jotka todennäköisesti voisivat olla vaihtelun taustalla ja auttaa ymmärtämään ryhmän sisäisen variaation syitä.

Käsitellessäni **A-ryhmän** inessiivituotoksia luvussa 5.1.2. kävi ilmi, että puhuja AM2 poikkeaa merkittävästi muista ryhmäläisistään käyttämällä valtaosin inessiivipäätettä *-ssA* eikä lainkaan muiden suosimaa ja murteenmukaista varianttia *-sA*. Erikoista tässä on myös se, että AM2-informantin vaimo AN2 tuottaa puolestaan yksinomaan *sA*-varianttia (ks. taulukko 4). Haastattelun aikana käy kuitenkin ilmi, että AM2 ei suhtaudu Kannuksen murteeseen kovinkaan myönteisesti eikä näin ollen halua sitä käyttäkään, kuten esimerkin 8 lainaus paljastaa.

(8) mä en tiä mää jotenki ite, tää murre mitä täällä puhutaan niin, m- mu(s)t se se on, se ov vähär, rumaa, ruma murre että tota mää yritä(n), varsinki sillon ku on jossain, jossain kauempana niiv välttää puhumast(a) että, koittaa, mutta tokihan net- lipsahtaa sittev välii aina, murre sanoja eihän niistä nyt sil lailla, pääse eroo mutta, (AM2)

AM2 ei ole myöskään syntyjään kannuslainen vaan vietti lapsuutensa aluksi Helsingissä, kunnes muutti perheineen Kannukseen ja aloitti koulunkäynnin. Haastattelun aikana puhuja itse tuo sattumalta esiin tämänkin seikan mahdollisen vaikutuksen puheeseensa (esimerkki 9).

(9) mä en tiä vaa että ku, oonko mä koskaa oikein tullu sinuiks sitte tään- tänne, sillä lailla, vaikka näin kauan oon asunu mutta, öö, lapsenaham m(ä) olin semmone pikkune ihme ku tota Helsingistä muutti tänne ja sitte puhu, sitä heidä, heidäm murretta mitä siellä puhutaa eihä se kir- kirjakieltä oo sielläkää ja, nii, (ee) jollail lailla sitte erottu, siinä, kai se on sitte jääny ihan lapsesta asti se että sitä jotenki koittaa vielä, pysyä siinä, siinä, siinä murteessa mutta, joo. en tiä. (AM2)

Vaikuttaa siis siltä, että vaikka AM2 onkin asunut Kannuksessa lähes 50 vuotta, hän ei kuitenkaan koe itseään niin vahvasti paikalliseksi ja välttää Kannuksen murteen käyttämistä omassa puheessaan. Puhujan voisikin katsoa samaistuvan muita heikommin paikalliseen kieliyhteisöön (ks. lu-

ku 3.3.). Tätä korostaa vielä sekin, että selvästi murteellista inessiivivarianttia suosivat naisinformantit AN1 ja AN2 kuvailevat Kannuksen murretta vahvaksi ja puhuvat mielellään paikallisesta murteesta ja siihen liittyvistä piirteistä (esimerkit 10 ja 11). AN2 myös toteaa suoraan puhuvansa itse vahvasti Kannuksen murretta (esimerkki 12).

(10) mutta tää- mum mielest tää o aika voimakas murre, sillai, ettei siitä sillai pääse erillehe.

(AN1)

(11) että se on tietysti tää meijäm murre on, sitte, niim paljo jotenki vähä semmosta vankempaa ja erillaista, (AN2)

(12) (Haastattelija kysyy) – Sit tulee näistä kielten kautta mieleen nii justiinsa noista murteista niin ku, puhuttiinkiv vähän että, sä ainakin sanoit se tätä Kannuksem murretta puhut --,

– No mää puhum mää puhuv varmasti ihan sitä, tuota niin, (AN2)

Myös **B-ryhmästä** löytyy muista ryhmäläisistä poikkeava tapaus. BN2 ei tuota kertaakaan *sA*-päätettä, kun taas muilla ryhmäläisillä sen määrä on noin 70–90 prosenttia. A-ryhmän tapaukseen verrattuna asian tekee mielenkiintoiseksi se, että BN2 pitää Kannuksesta ja sen murteesta ja tahtoo säilyttää sitä omassa puheessaan (esimerkki 13). Hän sanoo muun muassa käyttävänsä paikallisia murr sanoja ja saaneensa palautetta erilaisesta murteestaan muualla ollessaan. BN2 näyttäisi siis täyttävän luvussa 3.3. mainitut kieliyhteisön kriteerit paremmin kuin AM2.

(13) ja mulla on ainaki semmone, jonkulaine niin ku, vaikka Kannuksem murretta sanotaan et se on aina niir rumaa ja kauhiaa nii mull(a) o joku semmone ylpeys niin ku sitä kohtaa(n) et mä ainaki haluan niin ku säilyttää sen, ja silleen niin ku, kyl mä huomaan että mää aika, m, monesti just kysyj jotaki että lähekkö nää syömään tai jotaki semmost(a) että tulee niitä nää ja tämmösiä pikku sanoja, mut ei sillee(n) että nyt puhuis ihan niin ku oululaisittai. (BN2)

Vaikka informantin BN2 suhde Kannukseen ja sen murteeseen on kuulemma hyvä, ei hänen aineistossaan esiinny silti lainkaan murteellista inessiivin päätettä. Syitä tähän kannattanee hakea puhujan elämäntilanteesta ja opinnoista, sillä BN2 on asunut viimeiset kaksi vuotta Oulussa opiskelemassa journalistiikkaa. Toiselle murrealueelle muuttaminen, kanssakäyminen eri paikoista kotoisin olevien ihmisten kanssa sekä vahvasti kirjoittamiseen ja tekstien parissa työskentelyyn liittyvät opinnot selittävät todennäköisesti paljonkin sitä, miksei inessiivivarianttia *-sA* esiinny informantin puheessa kotiseurakkaudesta huolimatta. Myös Nahkola ja Saanilahti (2001: 191–192) ovat omas-

sa tutkimuksessaan todenneet, että opiskelu saattaa vaikuttaa jopa muuttoa enemmän puhujan yleis-kielistymiseen. Toisaalta Nahkolan ja Saanilahden tutkimuksessa – kuten tässäkin työssä – opiskelun ja poismuuton vaikutusta puheeseen on hankala eritellä, koska opiskelu ja muualle muuttaminen yhdistyvät. Tätä korostaa vielä sekin, että muut B-ryhmän puhujat asuvat pysyvästi Kannuksessa, eivät ole kouluttautuneet toista astetta pidemmälle eikä heidän työhönsä tai harrastuksiinsa liity erityisen merkittävästi tekstien käsittelyä (tai ainakaan sitä ei haastattelussa tule ilmi). Lisäksi on syytä muistaa, että kielenkäyttäjän oma arvio puheestaan ei välttämättä aina vastaa totuutta – esimerkiksi kotiseutuunsa kovasti kiintynyt saattaa luulla suosivansa paikallisia murteellisuuksia enemmän kuin niitä todellisuudessa käyttäkään (Palander 2005: 305).

Kuten aiemmin havaittiin, sukupuoli näyttäisi selittävän merkittävästi eri inessiivipäätteiden suosi-**mista C-ryhmässä**. Toisaalta, kuten luvussa 3.2.2. korostetaan, naisten ja miesten kielellisiä eroavaisuuksia ei tulisi selittää pelkästään sukupuolella vaan hakea selityksiä myös muista tekijöistä. Näin ollen tuon esiin muitakin taustatekijöitä, jotka voisivat auttaa ymmärtämään, minkä takia C-ryhmän naisinformantit käyttävät eniten inessiivipäätettä *-ssa* siinä missä miesinformanttien vastaava variantti on *-sa*. Käsittelen sukupuolen vaikutusta inessiivituotoksiin erikseen luvussa 5.4. Pelkästään sukupuoleen viitattaessa voidaan kuitenkin yleisen näkemyksen mukaisesti todeta, että tässäkin tapauksessa miespuoliset puhujat näyttäisivät suosivan murteellista varianttia selvästi enemmän kuin naiset.

Koska C-ryhmä koostuu kohta peruskoulunsa päättävistä nuorista, voi olla hyödyllistä selvittää, onko nuoren tulevaisuudensuunnitelmilla ja asenteella Kannusta kohtaan vaikutusta puheeseen esimerkiksi siten, että vahvasti muualle haluavat tuottaisivat vähemmän murteellista inessiivivarianttia ja päinvastoin. Tarkempi tarkastelu ei kuitenkaan anna mitään varmoja viitteitä tällaisesta, sillä joukon nuorin, kahdeksaluokkalainen CN1 on ainoa, joka selvästi haluaa lähteä opiskelemaan yläkoulun jälkeen johonkin suurempaan kaupunkiin (esimerkki 14). Kaikki muut informantit ovat yhdeksäsluokkalaisia ja aikovat jatkaa opintojaan Kannuksen lukiossa, eikä heillä ole haastatteluhetkellä sen suurempaa hinkua muualle (esimerkit 15 ja 16). Kaikki kolme tosin myös myöntävät sen, että lukion jälkeen heidän olisi ainakin vähäksi aikaa lähdettävä johonkin isompaan kaupunkiin jatkamaan opintojaan, eikä heillä liioin ole mitään sitä vastaan.

(14) mää ehkä, ite niim paljon hingun, että, ku täältä yläasteelta pääsee niil lähden jonnekin, Helsinkiin Tampereelle ku lähtee opiskelemaa ni, ehkä mä hingun sitä, isoo kaupunkii kohti, enemmän, (CN1)

(15) ei mua, mitenkää kyllä harmita et mä oon nii ku täälä elä- lapsuuteni asunu ku kuitenkin sit(te), ku lukion käynty nii mahollisuus lähtee mihi haluaa melkein ni, tai siis silleen, kauemmas, isompiim paikkoihin. (CN2)

(16) noo kyllä mä tykkään täälä olla mutta, emmää varmaan, koko elämää täälä sitte kumminkaan oo et kyllä mä ny lähen opiskelee johonki. Sitte jos on töitä täälä nii kyllä mä sitten tuun takasi mutta, en tiä onko. (CM1)

Vaikka informantin CN1 aineisto tukeekin oletusta siitä, että muualla haluavat yksilöt tuottaisivat vähemmän murteellista varianttia kuin muut, niin toisaalta paikkakunnalle jäävän puhujan CN2 inessiivijakauma on hyvin samanlainen CN1:n kanssa, ja molempien puheaineistossa esiintyy eniten *ssA*-päätetä (CN1: 83,2% ja CN2: 88,2%). Tämän valossa ei siis olisi syytä päätellä, että nuoren halu jäädä tai lähteä pois kotipaikkakunnaltaan vaikuttaisi oleellisesti siihen, missä määrin hän tuottaa inessiivin eri variantteja. Laajempi aineisto voisi antaa tästä tarkempaa ja kenties aivan toisenlaista tietoa, mutta tämän tutkimuksen aineiston perusteella varmoja väittämiä ei ole mahdollista eikä mielekästäkään tarjota.

C-ryhmän kohdalla katsoisin tarpeelliseksi huomioida myös nuorten harrastuneisuuden ja kiinnostuksen eri oppinaineisiin, etenkin äidinkieleen ja vieraisiin kieliin. Tästä joukosta CM1 on ainoa, joka ainakaan haastattelussa ei mainitse olevansa erityisen kiinnostunut näistä kummastakaan. Kaikkien muiden voi katsoa olevan kiinnostuneita vieraista kielistä, CM2 mainitsee pitävänsä englannista ja osaavansa kieltä hyvin, CN1 puolestaan opiskelee valinnaisena japania ja CN2 saksaa. Molemmat tytöt sanovat pitävänsä myös äidinkielestä ainakin lukemisen ja kirjoittamisen osalta. Nuorten kiinnostuksen kohteet näyttäisivät siis selittävän entisestään CN1:n yleiskielisyyttä ja vastaavasti CM1:n murteellisuutta. Puhujan CN2 tapauksessa kiinnostus kieliin ja lukemiseen vaikuttaisi olevan näillä näkymin ainoa informantin yleiskielisyyttä selittävä seikka. Toisaalta kysyessäni, onko haastateltava kiinnittänyt huomiota Kannuksen murteeseen ja osaisiko hän kuvailla sitä jotenkin tai antaa esimerkkejä, mainitsi CN2 juuri inessiivin *sA*-päätteen, jota hänen mukaansa ainakin vanhat ihmiset käyttävät (ks. luvun 3.3. esimerkki 2). Voi siis olla, että CN2 tiedostaa kyseisen inessiivivariantin varsin selkeästi ja mieltää sen juuri vanhojen kannuslaisten puheeseen, eikä siksi käytä sitä paljon omassa puheessaan. Tämän pidemmälle asiaa ei kuitenkaan kannata spekuloida, sillä mitään varmoja tietoja ei aineistosta ole tältä osin saatavissa.

Yläkoululaisten osalta voi nostaa esiin vielä sen, mistä puhujan vanhemmat ovat kotoisin. Tämän tiedon olen kerännyt ainoastaan C-ryhmäläisiltä, kuten luvussa 4.2. mainitsin. Informantin CN1 vanhemmat eivät ole alun perin kotoisin Kannuksesta, vaan puhujan sukujuuret ovat lähtöisin

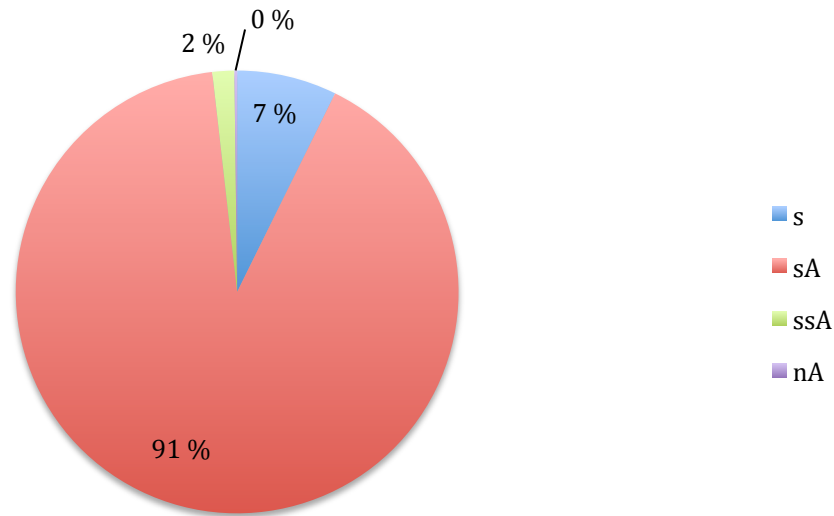
muun muassa Pohjois-Pohjanmaalta ja Savosta. Puhujien CN2 ja CM1 vanhemmat ovat puolestaan lähtöisin Kannuksesta tai sen lähialueilta. CM2:n vanhemmat ovat alkuaan kotoisin Päijät-Hämeestä, ja toinen heistä on asunut aikoinaan pitkään myös Ruotsissa. Vanhempien taustojen osalta nuoret jakaantuvat siis kahtia niihin, joiden vanhemmat ovat kotoisin Kannuksesta tai sen lähipaikkakunnilta, ja niihin, joiden sukujuuret ovat kauempaa. Kun CN1:n tapauksessa ottaa vielä huomioon hänen halunsa lähteä pois Kannuksesta heti yläkoulun jälkeen, ei ole mitenkään luonnotonta, ettei kannuslainen inessiivivariantti ilmene paljon hänen puheessaan, sillä hänellä ei ole juurikaan kannuslaisia sukulaisia. Vastaavasti CM1:n hyvin murteellinen inessiivivariantti on näillä näkymin ymmärrettävissä, sillä hän on oletettavasti sukujuuriltaan varsin kannuslainen. Puhujan CM2 inessiivijakauma ei niin ikään ole erityisen kummallinen, sillä vaikka hänen vanhempansa eivät ole Kannuksesta tai sen läheltä kotoisin, on hän kuitenkin itse asunut koko ikänsä Kannuksessa. Tämä selittäisi, miksi murteellinen variantti kattaa hänen puheestaan noin 69 prosenttia ja yleiskielinen noin 20 prosenttia. Näillä näkymin erikoisimmaksi tapaukseksi jäisi jälleen CN2, joka on tutkituista yläkoululaisista kaikkein yleiskielisin, mutta jonka sukujuuret ovat kuitenkin Kannuksesta ja lähipaikkakunnilta, ja jolla ei ole erityisempää halua muuttaa mahdollisimman pian pois kotipaikkakunnaltaan.

C-ryhmän kohdalla on mielenkiintoista myös se, että variantin *-s* esiintymämäärä jää niin pieneksi. Loppuheittoisen, nykypuhekielessä yleisen inessiivivariantin luulisi nimittäin olevan juuri nuorten suosiossa. Sen sijaan yleiskielen mukainen *-ssA* on loppuheittoista varianttia paljon suosittu niin tytöillä kuin pojillakin. *s*-päätteen sijaan *-ssA* on siis vallannut alaa murteen mukaiselta *sA*-variantilta, tytöillä jopa siinä määrin, että se on heillä kaikkein yleisin inessiivin päätte. Yleiskielisen variantin suosion syytä voi etsiä esimerkiksi koulusta, jossa oppilaat ovat jatkuvasti tekemisissä lähinnä yleiskielisten tekstien kanssa ja myös tuottavat niitä itse.

5.4. Sukupuolten väliset erot

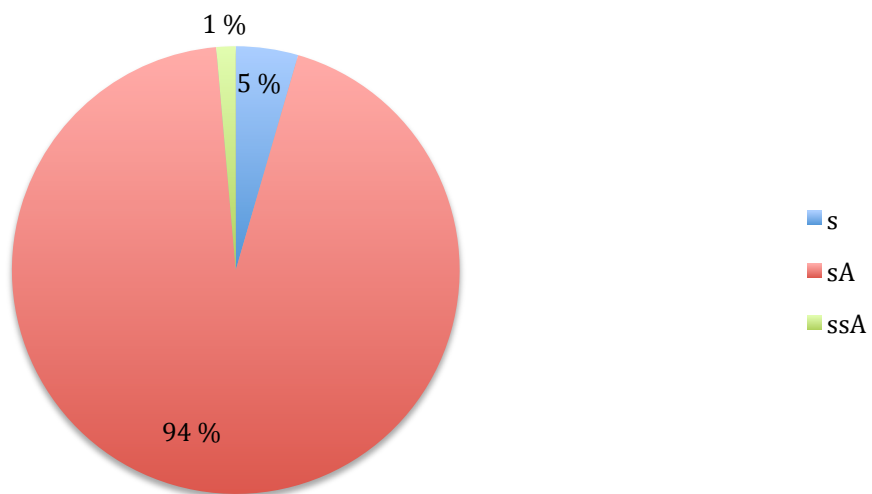
Etenkin C-ryhmän kohdalla sukupuoli nousee merkittäväksi taustatekijäksi inessiivivariantteja tutkittaessa. Tämän vuoksi koen aiheelliseksi tarkastella sukupuolen vaikutusta erikseen kaikissa ryhmissä. Olen koonnut kuvioihin 17 ja 18 V-ryhmän naisten ja miesten inessiiviesiintymien suhteelliset osuudet.

Inessiivin päätteet ryhmän V naisilla (%)

Kuvio 17. Inessiivien päätteet ryhmän V naisilla

Inessiivin päätteet ryhmän V miehillä (%)

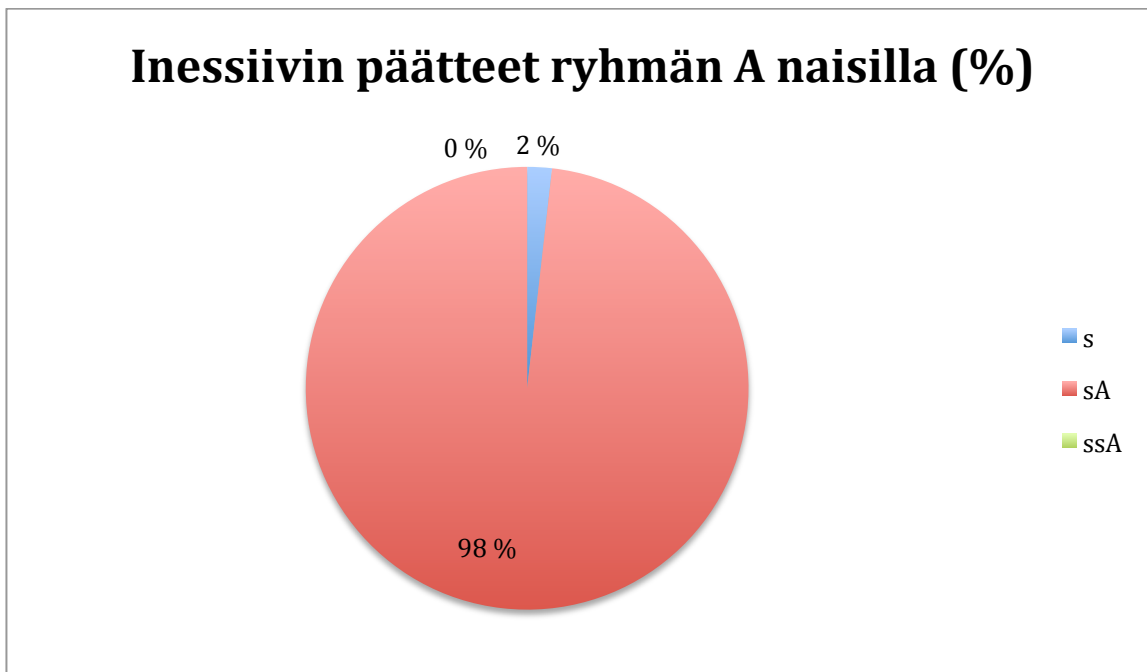

Kuvio 18. Inessiivien päätteet ryhmän V miehillä

Kuvioiden väliset erot eivät ole kovinkaan suuria. Niistä voidaan kuitenkin panna merkille se, että naisten puheessa esiintyy enemmän päätteitä *-s* ja *-ssA* (sekä yksi poikkeuksellinen *nA*-päätte) kuin miehillä. Erojen löytyminen tässä ryhmässä on mielenkiintoista siksi, että taustoiltaan sekä naiset että miehet ovat vuoden 1963 ryhmässä hyvin samanlaisia. Näin ollen erojen syytä on turha hakea

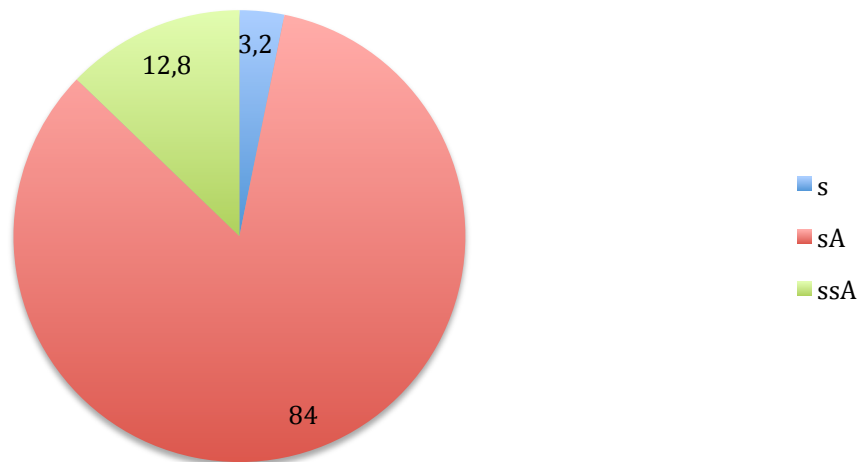
esimerkiksi puhujien koulutuksesta, ammatista tai liikkuvuudesta. Tarkemmat tiedot informanttien taustoista saattaisivat auttaa asian selvittämisessä, mutta ainakaan tässä tutkimuksessa sellaisia ei juuri ole saatavilla. Sukupuolten väliset erot noudattavat kuitenkin tässäkin ryhmässä yleistä huomiota siitä, että miehet suosivat murteellisia muotoja enemmän kuin naiset. Toisaalta X^2 -riippumattomuustestin tuottaa merkitsevyytasoksi $p=0,649$, joten sukupuolella ei voi katsoa olevan yhteyttä inessiivivariantteihin.

Kuviot 19 ja 20 kuvastavat vastaavia eroja uuden aineiston A-ryhmässä. Jälkimmäisestä kuviosta on jätetty pois informantti AM2, jonka poikkeavuutta muista ryhmäläisistä käsiteltiin viime luvussa. Tämän vuoksi A-ryhmän miehiä edustaa vain AM1.

Kuvio 19. Inessiivien päätteet ryhmän A naisilla

Inessiivin päätteet informantilla AM1 (%)

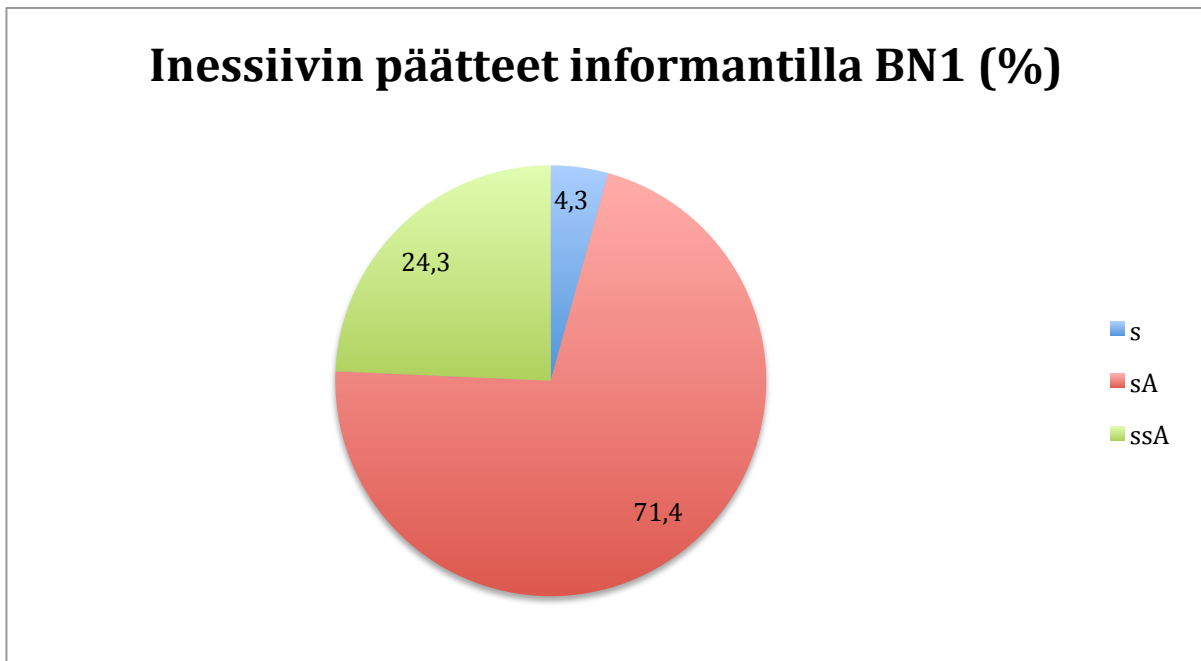

Kuvio 20. Inessiivien päätteet informantilla AM1

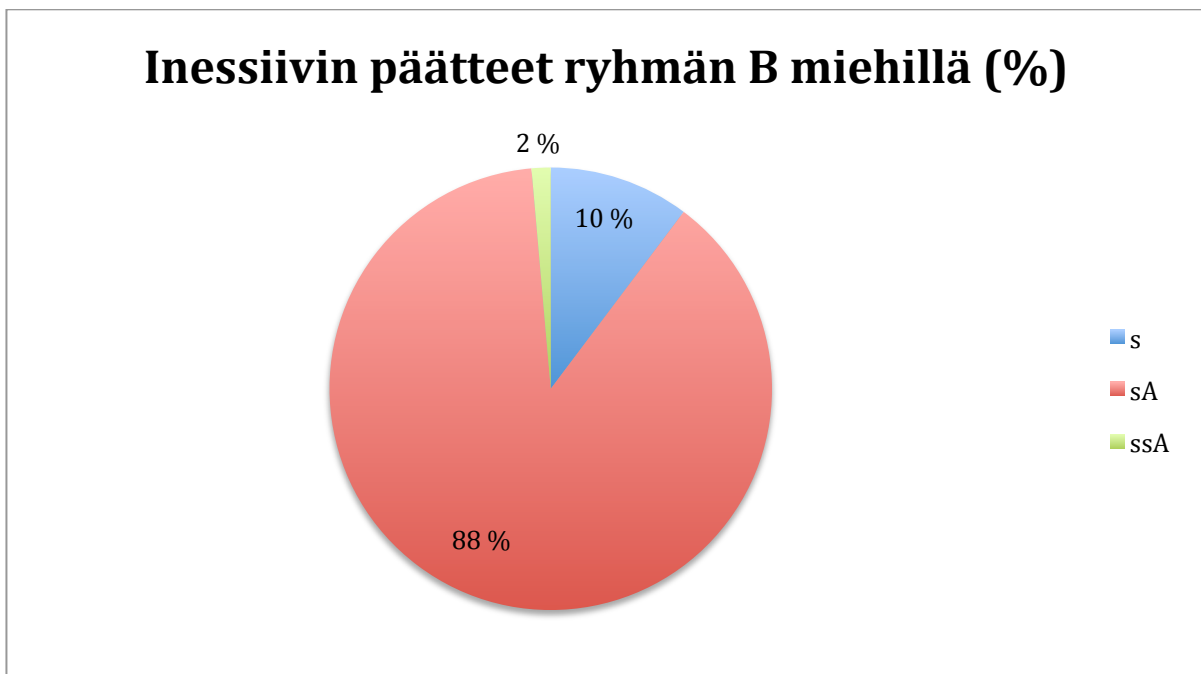
A-ryhmän naisiin verrattuna AM1 tuottaa eri inessiivivariantteja selvästi monipuolisemmin. Tämän voi siis katsoa merkitsevänä sitä, että vuoden 2015 keski-ikäisten ryhmässä naiset ovat miehiä murteellisempia. Tällaisiin yleistyksiin on kuitenkin vaarallista ryhtyä etenkin kun ottaa huomioon, ettei informantin AM2 inessiivituotoksia voi laskea mukaan ja näin ollen miehiä jää edustamaan vain AM1. Naisten kohdalla murteellisen muodon suosiota voi kuitenkin selittää se, että informantit AN1 ja AN2 ovat varsin tietoisia Kannuksen murteesta ja puhuvat siitä positiiviseen sävyyn. Heillä lienee siis enemmän halua käyttää kotiseutunsa murretta kuin saman ryhmän miehillä (vrt. etenkin AM2, joka sanoo välttävänsä Kannuksen murteen käyttämistä omassa puheessaan). A-ryhmän osalta naisten ja miesten erojen voisi siis katsoa selittyvän lähinnä asenteella murretta kohtaan. Muitakin syitä saattaa hyvinkin olla, mutta aineiston suppeuden huomioon ottaen tarkempia päätelmiä on vaikea tehdä. Merkitsevyytaso jää tässä tapauksessa hyvin alhaiseksi ($p=0,000077$), joten A-ryhmän naisten ja AM1:n väliset erot ovat todellakin merkitseviä.

B-ryhmän naisten ja miesten tilannetta havainnollistetaan kuvioissa 21 ja 22. Informantti BN2 on jätetty tässä tarkastelun ulkopuolelle sen vuoksi, että hänen muusta ryhmästä poikkeavan inessiivijakauman syynä on todennäköisimmin opiskelu toisella paikkakunnalla (ks. luku 5.3.). Muut B-ryhmäläiset sen sijaan eivät haastatteluhetkellä opiskelleet missään ja asuivat vakituisesti Kannuksessa. BN2 siis eroaa niin inessiiveiltään kuin taustoiltaan sen verran muista saman ryhmän puhujista,

että koen viisaimmaksi olla sisällyttämättä häntä sukupuolten väliseen tarkasteluun. Näin ollen naisia edustaa tässä vain BN1.

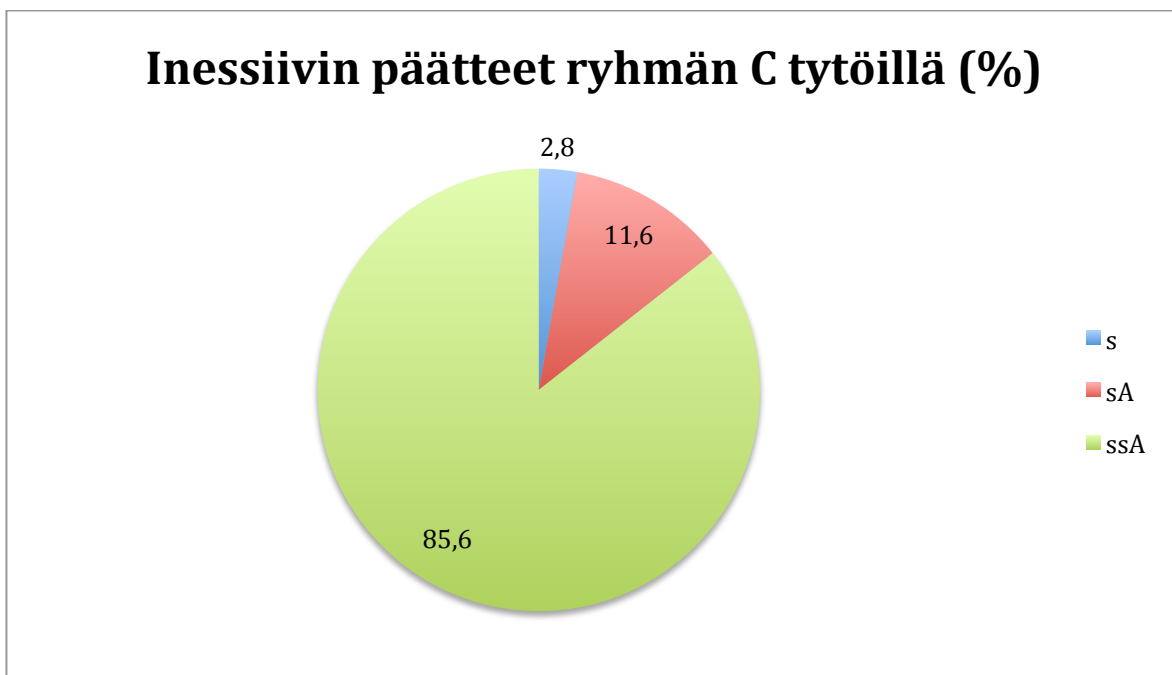
Kuvio 21. Inessiivien päätteet informantilla BN1

Kuvio 22. Inessiivien päätteet ryhmän B miehillä

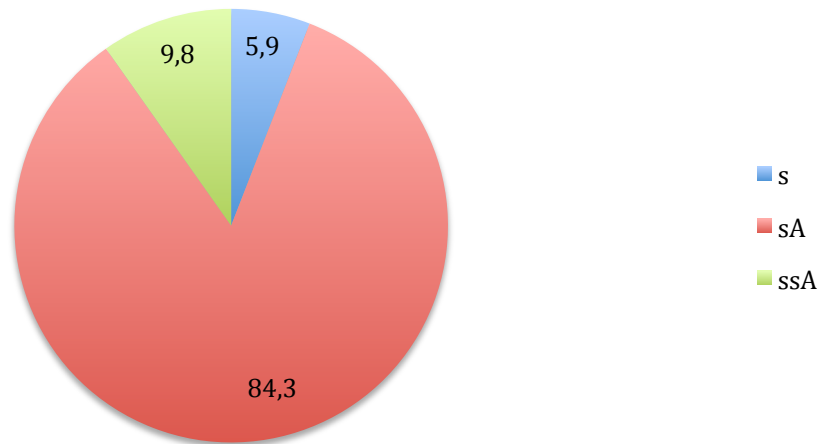
Ryhmän miehiin verrattuna BN1 tuottaa paljon enemmän *ssA*-varianttia, mutta toisaalta vähemmän loppuheittoa päätettä. Puhujakohtaisesti tarkasteltuina *sA*-variantin osuus on miehillä noin 80–95 prosenttia, kun taas BN1:llä se on noin 70 prosenttia (ks. taulukko 6). P:n arvo on 0,000067, eli ero on merkitsevä. B-ryhmä näyttää siis rinnastuvan V-ryhmään siinä mielessä, että miehet ovat naisia murteellisempia (ainakin inessiivin osalta). Ryhmän pienen koon ja siitä poikkeavan yhden puhujan takia mitään vahvaa yleistystä ei kuitenkaan kannata tehdä.

Kuten aiemmin on jo todettu, ilmenee C-ryhmässä hyvin selkeä sukupuolten välinen ero inessiivin päättevarianttien käytössä. Tätä havainnollistavat kuvat 23 ja 24.

Kuvio 23. Inessiivien päätteet ryhmän C tytöillä

Inessiivin päätteet ryhmän C pojilla (%)

Kuvio 24. Inessiivien päätteet ryhmän C pojilla

Kuviot 23 ja 24 osoittavat, että siinä missä tytöt suosivat vahvasti pitkää *ssA*-päätettä, pojilla samassa määrin yleinen pääte on puolestaan murteenmukainen *-sA*. Inessiivivarianttien jakauma on muuten varsin samanlainen kummallakin sukupuolella, erona on ainoastaan kahden yleisimmän päätteen järjestys. Vastaavanlaista eroa yleiskielisen ja murteellisen variantin suosiossa tyttöjen ja poikien välillä ovat havainneet myös Kari Nahkola ja Marja Saanilahti (2001: 6–7, 128–130) tutkimuksessaan Virtain Vaskiveden murteesta. Vuosina 1986 ja 1996 kerätyssä koululaisten (13–26-vuotiaat) aineistossa tyttöjen havaittiin olevan poikia yleiskielisempiä ainakin svaavokaalin käytön suhteen. Nahkola ja Saanilahti toteavatkin, että useimpien tutkittujen muuttujien suhteen edustus on samankaltainen kummallakin sukupuolella, mutta jos eroja on, suosivat tytöt enemmän yleiskielistä varianttia kuin pojat. X²-riippumattomuustesti osoittaa sukupuolten erot C-ryhmässä merkityksilliseksi ($p < 0,00001$), mikä ei tässä vaiheessa ole lainkaan yllättävää.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että C-ryhmää lukuun ottamatta sukupuolella ei voi katsoa olevan erityisen merkittävää vaikutusta siihen, millaisia inessiivejä puhujat tuottavat. Keski-ikäisten ja nuorten aikuisten osalta ei voi tehdä mitään vahvoja päätelmiä sen vuoksi, että kun poikkeavat puhujat AM2 ja BN2 jätetään ryhmän ulkopuolelle jää toista sukupuolta edustamaan ainoastaan yksi informantti, jonka varaan ei ole viisasta rakentaa erityisen vahvoja yleistyksiä koko ikäryhmän miehistä tai naisista (vaikka merkitsevyytensä olisikin sellaiseen riittävän alhainen). Lisäksi informant-

tien AM2 ja BN2 erilaisuus muista ryhmäläisistä selittyy lähinnä suhteella Kannukseen ja koulutuksella (ks. luku 5.3.) – sukupuoli ei tähän asiaan vaikuta.

6. KIELENMUUTOKSEN MAHDOLLISUUS

6.1. Ryhmien vertailu

Tässä luvussa tarkastelen eri aineistoryhmien välisiä eroja ja samankaltaisuuksia ja otan kantaa siihen, onko niiden pohjalta nähtävissä merkkejä kielenmuutoksesta inessiivin osalta. Vertailen ryhmien V, A, B ja C inessiivijakaumia toisiinsa kokonaisuudessaan sekä pyrin tuomaan esiin niiden eroja ja yhtäläisyyksiä selittäviä tekijöitä. Tarkastelen aluksi vuosien 1963 ja 2015 aineistojen tuloksia. Seuraava taulukko kuvaa näiden inessiivivarianttien suhteellista määrää.

Taulukko 9. Inessiivin päätteiden suhteelliset vuoden 1963 ja vuoden 2015 aineistoissa

Inessiivin päätte	v. 1963 (V)	v. 2015 (A, B, C)
-s	6,1	4,5
-sA	92,2	60,1
-ssA	1,5	35,4
(-nA)	0,1	-
Yhteensä	100	100

Taulukon perusteella näyttää siltä, että noin 50 vuoden aikana murteenmukaisen *sA*:n ylivalta on selvästi heikentynyt, mutta se on edelleen yleisin inessiivin päätte 60 prosentin edustuksella. Loppuheittoisen *s*-variantin tilanne ei ole juuri muuttunut, joskin se vaikuttaisi hieman vähentyneen. Sen sijaan päätteiden *-ssA* määrä on kasvanut selvästi vajaasta kahdesta prosentista noin 35 prosenttiin. Ero vanhan ja uuden aineiston välillä on siis suunnilleen sama kuin *sA*-päätteiden kohdalla – murteellisen päätteiden osuus on vähentynyt sitä mukaa, kun yleiskielinen variantti on vallannut alaa. Syy tällaisen muutokseen lienee varsin yksinkertainen. Etenkin lisääntynyt koulutus ja median käyttö ovat vuosien saatossa tasoittaneet murre-eroja. Monet tekstit niin koulussa, töissä kuin vapaa-ajallakin ovat yleiskielisiä, ja yleiskieltä on monissa tilanteissa pakko käyttää. Erilaisia tekstejä myös tarvitaan ja käytetään nykyisin paljon enemmän kuin ennen. Näin ollen ei ole mitenkään ihmeellistä, että *ssA*-variantin osuus on nykyään selvästi suurempi kuin 50 vuotta sitten. Lisäksi vanhaa ja uutta aineistoa vertaillen tulee huomioda niiden eri-ikäiset edustajat. Nämä seikat huomioon ottaen on kuitenkin kiinnostavaa, että Kannuksen murteelle ominainen *-sA* on edelleen säilynyt kaikkein yleisimpänä varianttina – sitä ei ole syrjäyttänyt yleiskielen mukainen *-ssA* eikä liioin puhekielessä

yleistynyt loppuheittoinen *-s*. Verrattaessa vanhaa ja uutta aineistoa keskenään osoittautuvat niiden väliset erot merkityksellisiksi ($p < 0,00001$), riippumatta poikkeavien puhujien AM2 ja BN2 mukana olosta.

On siis selvää, että inessiivivarianttien jakauma kannuslaisten puheessa on muuttunut 52 vuodessa, mikä ei sinällään ole lainkaan yllättävää – erikoisempaa olisi sitä vastoin se, jos tilanne olisi pysynyt koko ajan samana. Vertailua hankaloittaa tosin se, että uuden ja vanhan aineiston informanttien iät eivät vastaa toisiaan. Vuoden 1963 aineistoa edustaa tässä ainoastaan iäkkäimpien puhujien ryhmä, kun taas uudessa aineistossa on mukana puhujia kolmesta eri ikäryhmästä, joista yksikään ei ole iän puolesta rinnastettavissa vanhan aineiston puhujaryhmään (vuoden 1963 puhujien ikä on nauhoitushetkellä 74–87 vuotta, vuoden 2015 puolestaan 15–56 vuotta). Voisiko siis olla mahdollista, että nykyisetkin puhujat alkaisivat vanhemmiten suosia murteellista varianttia selvästi muita päätteitä enemmän, jolloin heidän inessiivijakaumansa muistuttaisi vuoden 1963 informanttien aineistoa? Tällainen tendenssi on nimittäin olemassa, kuten luvussa 3.2.1. on tullut ilmi – yksilön vanhetessa ja eläköityessä hänen puheensa saattaa muuttua murteellisemmaksi (ks. myös esim. Kuparinen 2015: 65–66). Asian selvittämiseksi tulee aluksi tarkastella eri ikäryhmiä tarkemmin. Taulukkoon 10 on koottu V- ja A-ryhmien inessiivivarianttien suhteelliset osuudet. Poikkeavan informantin AM2 tiedot on jätetty taulukosta pois. Jos inessiivipäätteiden jakauma olisi kiinni pelkästään iän mukanaan tuomasta muutoksesta, eikä todellisesta kielenmuutoksesta koko puhujayhteisössä, tulisi siis A-ryhmän puhujien tuottaa inessiivivariantteja samanlaisessa suhteessa kuin V-ryhmän puhujien, huolimatta yli 50 vuoden aikavälistä aineistojen keruussa.

Taulukko 10. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmissä V ja A (pois lukien AM2)

Inessiivin päätte	V	A
-s	6,1	2,3
-sA	92,2	93,5
-ssA	1,5	4,3
(-nA)	0,1	-
Yhteensä	100	100¹³

Taulukosta huomataan, että inessiivivarianttien jakauma on ryhmien välillä pitkälti samanlainen. Lisäksi A-ryhmä näyttää olevan jopa murteellisempi kuin V-ryhmä. Vaikuttaisi siis siltä, ettei inessiivipäätteiden jakaumassa ole tapahtunut juurikaan muutosta viimeisen viidenkymmenen vuoden

¹³ Kokonaissumma on pyöristämisen vuoksi 100,1 %.

aikana keski-ikäisten ja vanhojen puhujien osalta. Kuitenkin riippumattomuustesti antaa tulokseksi $p=0,000096$, joten ryhmien välillä esiintyvät erot ovat kaikesta huolimatta merkitseviä. Jos huomioidaan vielä legatotapaukset ja sisällytetään ne päätteisiin *-sA* ja *-ssA*, näyttää tilanne tältä:

Taulukko 11. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmissä V ja A, kun legatot on sisällytetty päätteisiin *-sA* ja *-ssA* (pois lukien AM2:n tiedot)

Inessiivin päätte	V	A
-s	1,8	1,5
-sA	96,3	94,2
-ssA	1,7	4,3
(-nA)	0,1	-
Yhteensä	100¹⁴	100

Kun legatot on otettu mukaan, osoittautuu V-ryhmä sittenkin A-ryhmää murteellisemmaksi. Tästä huolimatta ryhmien väliset erot eivät minkään päätteen kohdalla ole erityisen suuria, vaikkakin edelleen merkitseviä ($p=0,001619$). Kaiken kaikkiaan voisi kuitenkin olla mahdollista, että A-ryhmän puhujien inessiivijakauma saattaisi muutaman vuosikymmenen päästä muistuttaa vuoden 1963 informanttien jakaumaa. Palaan tähän asiaan vielä uudelleen luvussa 6.2.

Seuraavaksi keskityn pelkästään vuoden 2015 aineistoon ja pyrin ikäryhmiä vertailemalla selvittämään, onko nähtävissä jonkinasteista kielenmuutosta vai ovatko ryhmien väliset erot lähinnä ikäsidonnaisia. Taulukkoon 12 on merkitty A-, B- ja C-ryhmien inessiivijakaumat.

Taulukko 12. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmissä A, B ja C

Inessiivin päätte	A	B	C
-s	2,1	7	4,4
-sA	70,1	62,2	48,0
-ssA	27,8	30,8	47,7
Yhteensä	100	100	100¹⁵

¹⁴ Prosenttien kokonaismäärä on pyöristämisen takia todellisuudessa 99,9 %.

¹⁵ Pyöristämisen vuoksi kokonaissumma on todellisuudessa 100,1 %.

Jos tarkastelun kohteena ovat kaikki uuden aineiston edustajat, vaikuttaa siltä, että yläkoululaisten joukossa murteellinen ja yleiskielinen variantti ovat lähtökohtaisesti yhtä yleisiä, mutta vanhempien murteellinen variantti lisääntyy puhujalla yleiskielisen kustannuksella. Muutos näyttää melko taseiselta, joten voisi olla niin, että C-ryhmäläisten inessiivituotokset muistuttaisivat aikojen saatossa nykyisten B- ja A-ryhmäläisten tuotoksia, ja näin ollen kyseessä ei olisi varsinainen kielenmuutos puhujayhteisössä vaan ikäsidonlainen muutos yksilöllä. Toisaalta, koska myös informantit AM2 ja BN2 ovat näissä laskelmissa mukana, tarjonnee taulukko asiasta vääristyneen kuvan. Taulukon 13 tiedoista nämä kaksi puhujaa onkin jätetty pois laskuista.

Taulukko 13. Inessiivin päätteiden suhteelliset osuudet ryhmissä A, B ja C (pois lukien AM2 ja BN2)

Inessiivin päätte	A	B	C
-s	2,3	8,3	4,4
-sA	93,5	82,9	48,0
-ssA	4,3	8,8	47,7
Yhteensä	100¹⁶	100	100¹⁷

Uuden taulukon valossa A- ja B-ryhmän puhujat osoittautuvat selvästi murteellisemmiksi kuin taulukossa 12. Tässä tapauksessa olisi vaikea uskoa, että yläkoululaisen inessiivijakauma muuttuisi noin 35 prosenttiyksikköä murteellisemmaksi ja vastaavasti yleiskielinen variantti vähenisi alle kymmeneen prosenttiin 5–10 vuodessa.¹⁸ Taulukon 13 mukaan saattaisikin olla myös niin, että Kannuksen murteessa voisi olla ainakin inessiivin osalta aluillaan kielenmuutos kohti yleiskielisempää varianttia. Tämä alkava muutos näkyisi toistaiseksi vain nuorimman ryhmän (naispuolisilla) informanteilla. Ryhmien väliset erot osoittautuvat merkityksellisiksi ($p=0,00001$), mikä olikin oletettavaa.

Kuten luvussa 5.4. huomattiin, sukupuolten välillä saattaa olla suuriakin eroja inessiivin päätteiden käytössä. Sen vuoksi näitä ryhmien välisiä eroja on syytä tarkastella erikseen miesten ja naisten kannalta. Taulukkoon 14 ja kuvioihin 25 ja 26 on koottu tiedot eri sukupuolten osalta. Puhujien AM2 ja BN2 tiedot on jätetty pois.

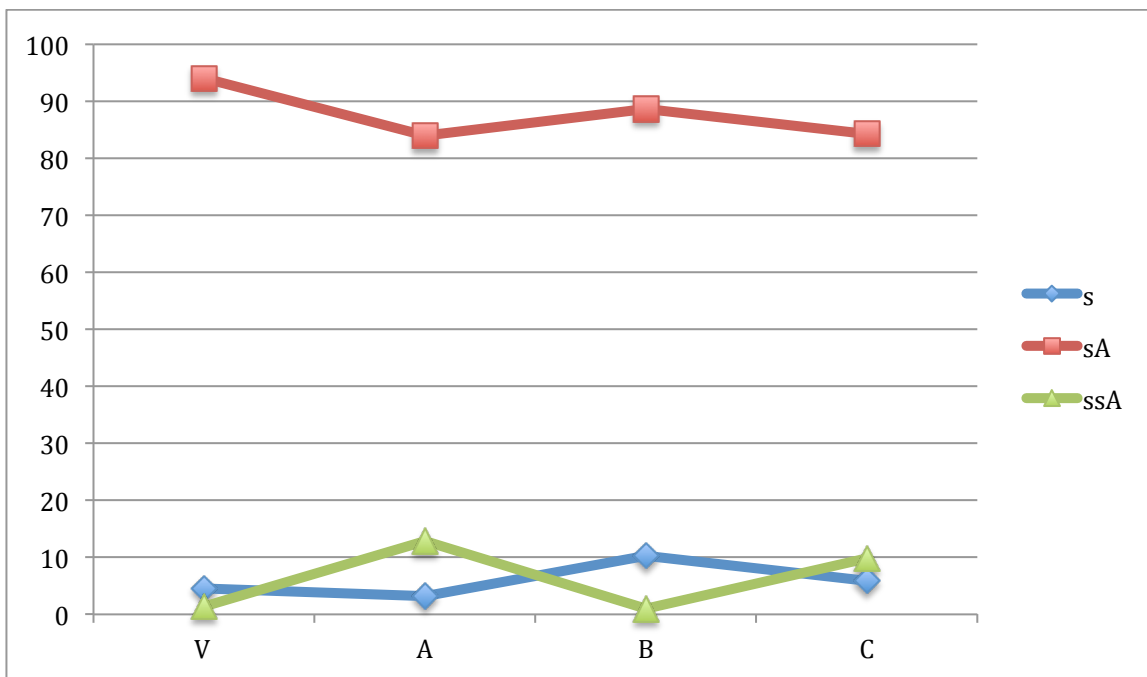
¹⁶ Kokonaismäärä on pyöristämisestä johtuen 100,1 %.

¹⁷ Pyöristämisen vuoksi kokonaissumma on todellisuudessa 100,1 %.

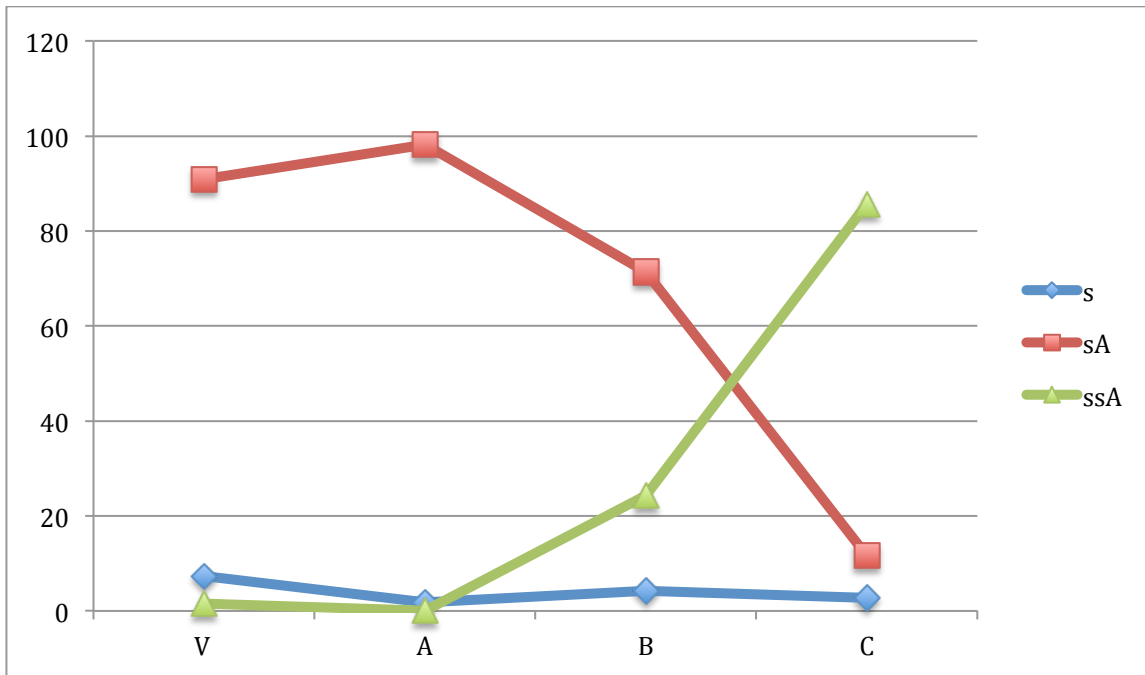
¹⁸ Huomattakoon, että tämä oletamus pätee vain siinä tapauksessa, että nuoret pysyvät Kannuksessa eivätkä esimerkiksi opiskelun tai työn takia muualle, jolloin yleiskielinen variantti todennäköisesti nousisi murteellista hallitsevampaan asemaan, kuten informantin BN2 tapauksessa.

Taulukko 14. Inessiivien päätteiden suhteelliset osuudet ryhmien V, A, B ja C naisilla ja miehillä (pois lukien AM2 ja BN2)

	V		A		B		C	
	N	M	N	M	N	M	N	M
-s	7,3	4,5	1,8	3,2	4,3	10,3	2,8	5,9
-sA	90,9	94,1	98,2	84	71,4	88,7	11,6	84,3
-ssA	1,6	1,4	0	12,8	24,3	1,0	85,6	9,8
(-nA)	0,2	-	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100

Kuvio 25. Inessiivin päätteet ryhmien V, A, B ja C miehillä (pois lukien AM2)

Kuvio 26. Inessiivin päätteet ryhmien V, A, B ja C naisilla (pois lukien BN2)

Sukupuolten välillä näyttää taulukon ja kuvioiden mukaan olevan varsin selviä eroja. Siinä missä miehillä inessiivivarianttien jakauma pysyy suhteellisen samana ryhmästä riippumatta (-sA on aina kaikkein yleisin noin 84–94 prosentin edustuksella), naisilla tapahtuu suurta muutosta murteellisen variantin yleisyydessä etenkin yläastelaisten ja nuorten aikuisten välillä. Siinä missä yläkoululaiset tytöt suosivat vahvasti yleiskielistä päätettä, on sen määrä B-ryhmän naisia edustavalla BN1:llä alle 25 prosenttia ja keski-ikäisillä naisilla puolestaan olematon. Käsittelenkin seuraavissa alaluvuissa erikseen miesten ja naisten inessiivituotoksia eri ikäryhmien välillä.

6.1.1. Miehet

Kun tarkastelun kohteeksi otetaan kaikki tutkimuksen miehet poikkeavaa puhujaa AM2 lukuun ottamatta, huomataan murteellisen inessiivivariantin suhteellisen osuuden vaihtelevan puhujittain noin 69–100 prosentin välillä. Erityisen mielenkiintoista on, että näiden lukemien ääripäitä edustavat saman ikäryhmän puhujat CM1 (-sA: 100 %) ja CM2 (-sA: 68,6 %), kun taas ryhmässä B eri puhujien välillä on vain 11 prosenttiyksikön ja V-ryhmässä parin prosenttiyksikön ero. Keskimäärin eri-ikäisten miesten puheessa ei näy kuitenkaan olevan erityisen suuria eroavaisuuksia, vaan murteellisen variantin osuus liikkuu 84–94 prosentin paikkeilla, loppuheittoisen noin 3–10 prosentin ja yleiskielisen 1–14 prosentin (ks. taulukko 14 ja kuvio 25).

Taulukon 14 ja kuvion 25 mukaan vaikuttaa siltä, että keski-ikässä miespuhujan murteellisuus hieman heikkenee ja yleiskielisyys vahvistuu. On kuitenkin otettava huomioon, että A-ryhmän miehiä edustaa tässä pelkästään AM1 inessiivituotoksineen. B-ryhmän miehistä BM1 käyttää puheessaan murteellista inessiivivarianttia lähes yhtä paljon kuin AM1, tarkemmin sanottuna vain vajaan prosenttiyksikön vähemmän. Puhujan BM2 puheessa esiintyy puolestaan noin kymmenen prosenttiyksikköä enemmän *sA*-päätetä, mutta ero ei ole niin suuri, etteikö informantin BM2 murteellisuuden vähenemistä iän myötä voisi pitää mahdollisena. Jos tilannetta katsottaisiin informantin CM1 tietojen pohjalta, näyttäisi murteellinen pääte heikkenevän ja yleiskielinen vastaavasti lisääntyvän suhteellisen tasaisesti puhujan iän karttuessa. Notkahduksen tähän linjaan toisi tosin V-ryhmän tilanne, jossa murteellisen inessiivivariantin osuus nousee jälleen, mutta kuten aiemmin on todettu, puhujat saattavat ryhtyä suosimaan murteenmukaisia muotoja enemmän siirtyessään eläkeikään. Toisaalta ryhmä V edustaa vanhaa kantaa yli 50 vuoden takaa, joten on luonnollista, ettei nykypuhujilla välttämättä tapahdu vanhemmiten muutosta murteelliseen suuntaan ainakaan niin voimakkaasti.

Jos siis tarkastelun kohteena olisivat pelkästään informantit CM1, BM1, BM2 ja AM1, vaikuttaisi inessiivipäätteiden jakauma olevan varsin selvästi ikäsidonnaista. Toisenlaisen vaikutelman asiasta saa, jos C-ryhmästä huomion kohteeksi otetaan CM2, jonka inessiiviosuudet ovat siis seuraavanlaiset: *-s*: 11,8; *-sA*: 68,6 ja *-ssA*: 19,6. Tässä tapauksessa yläkoululaisella puhujalla tapahtuisi aikuisikään siirtyessä melko iso muutos murteelliseen suuntaan, joka sitten keski-ikää lähestyttäessä taas heikkenisi. Tällainen ikää myötäilevä kehityskaari on toki mahdollinen, mutta se saattaisi myös olla merkki mahdollisesta kielenmuutoksesta. Käsittelen tätä asiaa tarkemmin luvussa 6.2.

6.1.2. Naiset

Naispuhujien inessiivivarianttien osuus vaihtelee varsin paljon ikäryhmien välillä. Yläkoululaiset tytöt ovat vahvasti yleiskielisen variantin kannalla, kun taas nuorilla aikuisilla *sA*-pääte kattaa noin 70 prosenttia, ja keski-ikäisillä naisilla murteellisen päätteen osuus on lähes 100 prosenttia. V-ryhmässä murteellinen variantti kattaa noin 90 prosenttia kaikista inessiivin päätteistä. Taulukkoa 14 ja kuviota 26 tarkasteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että B-ryhmän naisia edustaa ainoastaan informantti BN1 – BN2 ei tuota lainkaan *sA*-päätetä, vaan lähes 97 prosenttia inessiiveistä on hänellä yleiskielen mukaisia. Tällaisen eron syytä on eritelty jo luvussa 5.3., ja todennäköisin selitys lienee siis se, että BN2 ei asu kokoaikaisesti Kannuksessa vaan opiskelee muualla, vieläpä alaa, joka liittyy vahvasti kirjallisiin teksteihin ja niiden tuottamiseen. BN1 puolestaan on aikoinaan asunut,

opiskellut ja tehnyt töitä lähipaikkakunnilla ja asuu ja työskentelee nykyään Kannuksessa. Molempien suhde Kannukseen on kuitenkin varsin samanlainen: kumpikin pitää kotiseudustaan eikä ymmärrä, miksi joillakin ikätovereilla on inho paikkakuntaa kohtaan ja halu lähteä jonnekin ihan muualle (esimerkit 17 ja 18). Vastaavasti A-ryhmän naisilla on todettu jo luvussa 5.3. olevan positiivinen suhde Kannukseen ja sen murteeseen, mikä selittänee heidän vahvaa murteellisuuttaan inessiivinkin osalta.

(17) No, täällähän on oikei hyvä asua, eihän tääl o- täsä mitään vikaa mä en tiä miks kaikki lähtee täältä, *naurua* sehän se vähän onki että kö mä oon ihte, ihte tykkään asua täälä ja, ja tääl on kaikki, ihan niin kö, löytyy kaikki perus, tarvittava niim, mitä (-) ei täältä tarvi lähtee mihinkää. Tää on niin gö, oikeestaan ainut paikka misä niin ku vihtii asua nei oo- ei oo liian iso paikka, ja kaikki tuntee kaikki. Se on niin ku semmonem mukava et kaikki tietää ja tuntee. Vaikka ne vähäv välillä juurut liikkuuki *naurua* liiankin helposti *naurua*. (Mu)ttä se on, tämä on niin kö, on tää niin (ku) hyvä paikka (BN1)

(18) No toisaalta jotenki musta tuntuu että, mull o aina ollu siis jollail lailla aika positiivinen, kuva siis Kannuksesta ehkä positiivisempi kuim mitä mun kavereilla et kaikki on silleen tää on tämmöne kuppikuntakylä ja, tääl(ä) ei kukaa i- tääl o aika pysähtyny ja, silleem mutta jotenki mum mielest tota, niin ku tää on hirvee(n), tai kuitenkin ko itellä on kuitenkin perhe ja ystävät täältä ja, mä oon huomannu ainakin sen silleen että ko, on niin ko lähteny isompaan kaupunkiin, nii silleen että ihmiset tääl on kuitenkin jotenki, jotenki paljo avoimempia, ja silleem- toisaalt se on niin ko hyvä ja toisaalta huono asia mut se on vähän silleen että Kannuksessa niin ku kaikki tuntee toisensa nii se on sillee yhteisöllistä mutta tietenkin se om myös vähä semmosta että urkitaan toisten asioita, mut mum mielestä mä enempi nään sen silleen kuitenkin hyvänä asiana (BN2)

Mikäli huomion kohteena olisivatkin vain ryhmät A ja B, vaikuttaisivat ikäryhmien väliset erot varsin ymmärrettäviltä. Ongelmallisen tilanteesta tekevätkin yläkoululaiset tytöt, jotka molemmat suosivat selkeästi yleiskielistä päätettä. CN1-informantin kohdalla syynä lienee lähinnä se, että puhuja ei ole erityisen kiintynyt kotipaikkakuntaansa ja aikoo yläkoulun jälkeen lähteä opiskelemaan johonkin suureen kaupunkiin. Lisäksi CN1 pitää kirjoittamisesta ja vieraiden kielten opiskelusta, mikä myös saattaa selittää yleiskielisen inessiivivariantin suurta määrää hänen puheessaan. Myös CN2 opiskelee ylimääräistä vierasta kieltä ja pitää äidinkielestä, mutta toisin kuin CN1 hän ei tunne erityisempää halua lähteä pois Kannuksesta vaan aikoo jatkaa opintojaan paikallisessa lukiossa. Näiden tietojen valossa näyttäisi siltä, että ainakin naispuolisen puhujan murteellisuuteen (vähin-

täänkin inessiivin kannalta) vaikuttaa hänen harrastuneisuutensa kirjoittamiseen, lukemiseen ja kieleen sekä henkilökohtainen suhtautuminen kotipaikkakuntaan ja sen murteeseen, etenkin jos tämä suhde on vahvasti myönteinen tai kielteinen. V-ryhmän kohdalla tällaisista suhtautumisista ei ole tietoa.

Kun vuoden 2015 aineistoa verrataan vuoden 1963 aineistoon ja vaihtelun lähtökohtana pidetään iän mukanaan tuomaa muutosta, tulisi A-ryhmän naisten murteellisuuden vähentyä heidän tullessa V-ryhmän puhujien ikään. Tässä muutoksessa *sA*-päätteen määrä vähenisi noin kahdeksalla prosenttiyksiköllä, joten tässä mielessä muutos voisi hyvinkin olla mahdollinen. V-ryhmän kohdalla on tosin syytä ottaa huomioon myös legatotapaukset, joiden voidaan katsoa edustavan *sA*-päätettä (inessiivimuotoisen sanan loppuvokaali on assosioitunut seuraavan sanan vokaaliin). Tällöin murteellisen variantin osuus kasvaisi ryhmän V naisilla 95,4 prosenttiin, joka kuitenkin olisi vähäisempi kuin A-ryhmän naisten vastaava määrä. Naispuhujien AN1 ja AN2 inessiivijakaumat voisivat siis tulevaisuudessa alkaa muistuttaa V-ryhmän naisten vastaavia sillä perusteella, ettei ryhmien välillä ole suurta eroa, mutta tällöin keski-ikäisten naisten puheen murteellisuuden tulisi vähentyä. Aiemmin onkin jo todettu, että yleensä murteellisuuden määrä kasvaa keski-ikäisen jälkeen. Tietenkään A-ryhmän naisten yleiskielistyminen ei ole mahdotonta, mutta sille on ainakin tämän tutkimuksen puitteissa vaikea löytää syytä. Aineistojen välillä on kuitenkin kaikesta huolimatta yli 50 vuoden aikaero, joten V-ryhmän naisten inessiivijakauma ei välttämättä kuvasta kovinkaan osuvasti nykyisten tai tulevien 70–90-vuotiaiden puhetta.

Kaiken kaikkiaan naisten kohdalla näyttäisi siltä, että mikäli puhuja pysyy koko ikänsä Kanuksessa, hänen puheensa muuttuu (ainakin inessiivin osalta) murteellisemmaksi vanhemmiten. Erietyisesti vahva positiivinen suhde kotiseutuun vahvistanee murteellisuutta entisestään. Toisaalta olisi kovin omituista, jos C-ryhmän tyttöjen kaltaiset puhujat alkaisivatkin aikuisiällä suosia murteellista varianttia selvästi enemmän kuin yleiskielistä, kun aiemmin *ssA*-päätteen osuus on ollut heillä yli 80 prosenttia. Onko yläkoululaistyttyjen taipumus suosia vahvasti yleiskielistä inessiivivarianttia siis ikäkohtaista, vai voisiko heidän puheessaan olla aluillaan kielenmuutos? Näihin vaihtoehtoihin perehdyn seuraavaksi luvussa 6.2.

6.2. Ikäkausittainen vaihtelu ja kielenmuutos

Tässä luvussa kokoan yhteen aiemmissa luvuissa tekemiäni havaintoja ryhmien välisistä eroista inessiivivarianttien käytössä ja pohdin, mitkä niistä selittyvät todennäköisesti ikäsidonnoiksi ja

mitkä puolestaan voisivat merkitä kielenmuutosta. Kommentoin myös hieman sitä, miltä inessiivipäätteiden tilanne saattaisi tulevaisuudessa näyttää.

Aloitin tarkastelun vuoden 1963 ryhmästä V, jolle ei siis löydy iän puolesta vastaavaa ryhmää vuoden 2015 aineistosta. Tämän vuoksi olenkin verrannut sitä uuden aineiston ryhmään A, joka ikänsä puolesta on kaikkein lähimpänä V-ryhmää, vaikka näiden puhujaryhmien välillä onkin noin 20 vuoden ikäero (A-ryhmän vanhin 56 vuotta, V-ryhmän nuorin 74 vuotta). Iän lisäksi on otettava myös huomioon 50 vuoden aikaväli aineistojen keruussa ja yhteiskunnan muuttuminen sinä aikana.

Tästä kaikesta huolimatta onkin mielenkiintoista, että kun poikkeava ryhmäläinen AM2 jätetään tarkastelusta pois, osoittautuu A-ryhmä suunnilleen yhtä murteelliseksi kuin V-ryhmä (*sA*-päätteen osuus kummallakin yli 90 prosenttia). Varianttien *-s* ja *-ssA* kohdallakaan ei näillä ryhmillä ole isoja eroja, joten periaatteessa olisi mahdollista, että parinkymmenen vuoden päästä A-ryhmäläisten inessiivitalanne olisi samanlainen kuin vuoden 1963 aineiston puhujilla. A-ryhmän miehellä AM1 tämä tarkoittaisi sitä, että murteellinen variantti valtaisi puheessa enemmän alaa, naisilla se puolestaan pikemminkin vähenisi. Miesten kohdalla muutos murteelliseen suuntaan noudattaisi siis yleistä havaintoa siitä, että puhujan idiolekti tavallisesti murteellistuu keski-ään jälkeen. Toisaalta on kuitenkin vaikea keksiä syytä sille, miksi naisten puhe sen sijaan muuttuisi yleiskielisemmäksi. 1960-luvun aineisto ei tosin välttämättä anna oikeaa kuvaa tämän hetken tai tulevien yli 70-vuotiaiden puhujien kielenkäytöstä, joten edellä esitettyjä muutoksia A-ryhmän puhujilla ei mahdollisesti tapahdu esimerkiksi naisten osalta.

Vuoden 2015 aineistossa eivät A- ja B-ryhmäläisten väliset erot vaikuta miesten osalta kovinkaan erikoisilta, eivät myöskään silloin, kun mukaan otetaan informantti CM1: murteellisen päätteen käyttö vaikuttaisi vähenevän miehillä iän myötä ja mahdollisesti kasvavan taas keski-ään jälkeen. Tällaisen teorian kannalta ongelmalliseksi muodostuu CM2 tuotoksineen, sillä hänen inessiiveistään alle 70 prosenttia on päätettä *-sA*. Naisten kohdalla puolestaan *sA*-päätteen osuus vaikuttaisi vahvistuvan iän myötä, ainakin jos puhuja jää Kannukseen pysyvästi aikuisiälläkin. Lisäksi yksilön oma suhde kotipaikkakuntaansa ja sen murteeseen näyttäisi olevan varsin merkittävä tekijä – jos puhuja tuntee selvää kiintymystä tai inhoa kotiseutuunsa, se näkyy myös hänen murteellisuudessaan. Tämä vaikuttaisi tosin pätevän lähinnä silloin, jos puhuja asuu vakituisesti Kannuksessa, sillä vaikka BN2 pitää kotiseudustaan ja sen murteesta, hänen puheaineistossaan ei kuitenkaan esiinny ainuttakaan *sA*-päätettä. Tällaisen oletuksen mukaan informatin CN1 vahva yleiskielisyys inessiivin osalta näyttää ymmärrettävältä, sillä se selittyisi näin ollen hänen vahvalla halullaan muuttaa pois Kannukses-

ta. Vaikeaksi tapaukseksi osoittautuu kuitenkin naispuhujista kaikkein yleiskielisin informantti, CN2, jolla ei ole erityistä hinkua lähteä Kannuksesta ja jonka vanhemmatkin ovat lähtöisin Kannuksesta ja sen lähiseuduilta.

Koko tutkimusaineistosta mielenkiintoisimmaksi informantiksi nousee siis CN2, jonka poikkeavalle inessiivijakaumalle ei vaikuta löytyvän mitään selvää syytä. Myös CM2 on miesten joukossa erikoinen tapaus, mutta hänen verrattain vähäistä *sA*-päätteen käyttöä voinee selittää ainakin osaksi sillä, että hänen vanhempansa eivät ole kotoisin Pohjanmaalta. Tietenkään tämän tutkimuksen aineistojen pohjalta ei voida ottaa kantaa siihen, kuinka suuri vaikutus tällä on puhujan murteellisuuteen, mutta asia on silti maininnan arvoinen. Koska sekä CN2 että CM2 osoittautuvat oletettua yleiskielisemmiksi, voitaisiin olettaa, että yläkoululaisten keskuudessa on aluillaan kielenmuutos, jossa päätte *-ssA* lisää suosiotaan murteellisen kustannuksella. Ilmeisesti tällainen muutos on kehittynyt pidemmälle tytöillä kuin pojilla, johon voi myös olla syynä se, että tytöt lienevät alkujaankin olleen vähemmän murteellisia kuin pojat (ks. myös esim. luku 5.4. sekä Nahkola & Saanilahti 2001: 128–130).

Saattaa siis tosiaan olla niin, että nuorten tyttöjen puheessa on merkkejä alkavasta kielenmuutoksesta, jossa yleiskielen mukainen inessiivivariantti yleistyy murteellisen kustannuksella. Tällaista oletusta tukee myös kuvio 26, joka muistuttaa *sA*-päätteen osalta S-käyrää – nopea kehitysvaihe sijoittuu B- ja C-ryhmän väliin alkaen noin 20 prosentista ja päättyen yli 80 prosenttiin (ks. luku 3.1.). Lisäksi Kurjen (2005: 115–116, 239–240) mukaan variantin nopealle yleistymisvaiheelle vaikuttaisi olevan tyypillistä siihen sijoittuvan ryhmän tavallista herkempi heterogeenisuus. Toiset ryhmäläisistä suosivat siis jo hyvinkin vahvasti uutta varianttia, kun taas toiset käyttävät vielä valtaosin vanhaa muotoa. Muutoksen edetessä ikäryhmän sisällä esiintyvät erot pienenevät. Kurjen näkemys kuvaa hyvin tämän tutkimuksen nuorinta ryhmää ja tukee osaltaan käsitystä kielenmuutoksen olemassa olosta. Myös tutkiessaan inessiivivariantteja Alastaron murteessa Kurki (2005: 143–146) on huomannut 2000-luvun nuorten aikuisten jakautuvan kahtia sen perusteella, suosivatko he enemmän murteellista vai yleiskielistä päätettä. Mielenkiintoista on, että Kurjenkin tutkimuksessa juuri nuoret naisinformantit ovat yleiskielisen päätteen kannalla. Kurki esittelee tähän syiksi puhujien elämäntilannetta, heidän työtään sekä integroitumista paikalliseen yhteisöön. Mikään yksittäinen tekijä ei kuitenkaan selitä täysin informanttien kielenkäyttöä.

Tarkasteltaessa nuorten puhetta näennäisajassa on kuitenkin hankalaa erottaa, mitkä piirteet ovat ikäsidonnoisia, juuri nuorison kielelle ominaisia, jotka häviävät aikuisikään mennessä, ja mitkä puolestaan merkki alkavasta kielenmuutoksesta. Muun muassa Nahkola ja Saanilahti (2001: 134–136) ovat myös todenneet tämän vaikeuden tutkimuksessaan, eikä ikäsidonnoisista edustuksista ole

paljonkaan tietoa. Voisi siis olla mahdollista, että *ssA*-päätteen suosio on tytöillä ikäsidonlainen, nuorten kieleen liittyvä piirre, joka kenties vähenee paljonkin, jos nuori jää Kannukseen tai sen lähi-alueille myöhemmällä iällä. Tällöin murteellisen inessiivivariantin osuuden täytyisi kuitenkin kasvaa merkittävästi (noin 60 prosenttiyksikköä) ja yleiskielisen vastaavasti vähentyä noin kymmenesosa vuodessa, mikä tuntuu aika epätodennäköiseltä. Lisäksi Kurki (2005: 146) toteaa, että koska hänen tutkimuksessaan nuorten aikuisten ryhmä on jakautunut hyvin selvästi kahtia murteellista varianttia käyttäviin ja sitä karttaviin, tilanne ei vastaa tyypillistä ikäsidonlaisuutta, jolloin lähes koko sukupolvi muuttaa kieltään tiettyyn suuntaan. Näin ollen kyseessä voisi hyvinkin olla aluillaan oleva kielenmuutos.

Marjatta Palanderin (2005: 267) mukaan vanhassa murteessa esiintyvän vaihtelun määrä antaa viitteitä siitä, tuleeko tutkittava piirre muuttumaan tulevaisuudessa. Mitä enemmän puhujilla esiintyy variaatiota jonkin piirteen kohdalla, sitä todennäköisemmin piirre saattaa tulevilla puhujilla muuttua. Vastaavasti yhtenäisyys ja vähäinen vaihtelevuus kielii piirteen muuttumattomuudesta vastaisuudessakin. Sama pätee myös yksittäisen kielenkäyttäjän idiolektiin – muutos puheessa on todennäköisempi, jos puhujalla on esiintynyt piirteen osalta paljon vaihtelua jo lapsena.

Tämän oletuksen tukemana ei siis ole lainkaan yllättävää, että Kannuksen murteelle tyypillinen inessiivin päätte *-sA* on edelleen yleisin variantti myös 2010-luvun puhujilla, sillä inessiivi on vuoden 1963 aineistossa ollut varsin yhtenäisesti *sA*-päätteen kannalla. Vastaavasti on todennäköistä, että suurimmalla osalla vuoden 2015 informanteista ei tule jatkossakaan tapahtumaan merkittäviä muutoksia inessiivin päätteissä, ainakaan sellaisia, joissa jokin toinen variantti syrjäyttäisi sen päätteen, joka nykyään on kunkin puhujan idiolektissä vallitsevin. Valtaosalla informanteista joko päätte *-sA* tai *-ssA* on yleisin noin 80–100 prosentin edustuksella. Sen sijaan informanteilla BN1 ja CM2 yleisimmän variantin osuus on selvästi alhaisempi, vain noin 70 prosenttia. Todennäköisesti heidän idiolektinsä saattavat siis muuttua vielä melko paljon, vaikkakin on muistettava, että yksilön puheessa eri piirteet voivat vaihdella kovastikin ilman, että jokin variantti nousisi lopulta erityisen ylivoimaiseksi (ks. luku 3.1. sekä Mustanoja 2011: 66–68). BN1:n kielessä murteellinen *-sA* saattaa hyvinkin vallata enemmän alaa ainakin silloin, jos puhuja pysyy Kannuksessa vastaisuudessakin ja säilyttää positiivisen asenteensa kotipaikkaansa kohtaan. CM2 on puolestaan mielenkiintoinen tapaus siinä mielessä, että murteellisen variantin osuus voinee hänen puheessaan periaatteessa yhtälailla kasvaa kuin vähentyäkin, jos hän jää asumaan Kannukseen. Tällöin oletettavaa olisi, että hän alkaa käyttää enemmän *sA*-päätettä, sillä se olisi linjassa muiden miespuhujien pohjalta havaitun ke-

hityksen kanssa. Toisaalta murteellisen päätteen määrä saattaa vähentyä, jos nuorten puheessa on tapahtumassa kielenmuutos, ja CM2 alkaa suosia yleiskielistä päätettä enemmän.

Kun ottaa huomioon, kuinka vankasti C-ryhmän tytöt suosivat yleiskielistä varianttia murteelliseen verrattuna, on todennäköistä, että yläkoululaistytöt tulevat jatkossakin käyttämään ensisijaisesti *ssA*-pätettä puheessaan. Näin ollen *sA*-variantin osuus tulisi ainakin naispuhujilla vähentymään jonkin verran tulevina vuosina, sillä vaikka yleiskielisen päätteen suosio olisi ikäsidonnaista ja vain nuorille ominaista, sen määrä tuskin vähenee puhujalla suunnilleen 60 prosenttiyksikköä noin kymmenessä vuodessa (ks. taulukko 14 ja kuvio 26). Tällä hetkellä on kuitenkin vaikea sanoa, kuinka nopeasti tällainen vasta aluillaan oleva kielenmuutos tulee etenemään. Laajempi ja monipuolisempi aineisto voisi auttaa asian selvittämisessä, mutta tämän tutkimuksen puitteissa tarkkoja ennusteita on mahdotonta tarjota.

Kokoavasti vaikuttaa siis siltä, että Kannuksen murteelle ominainen inessiivipäätte *-sA* elää yhä varsin vahvana ainakin miesten puheessa. Keski-ikäisillä naisillakin variantti on erityisen vahva, mutta sen sijaan yläkoululaisilla tytöillä *sA*-pätteen määrä on niin vähäinen, että sen voi katsoa olevan merkki alkavasta kielenmuutoksesta.

7. YHTEENVETO

Kokoan tässä luvussa yhteen tutkimukseni tuloksia ja tuon esiin tärkeimmät huomiot. Lisäksi pohdin jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

Sekä vuoden 1963 että 2015 aineistoissa esiintyy niin murteellista, yleiskielistä kuin loppuheittoistakin inessiivin päätettä. Näistä loppuheittoinen *-s* jää jokaisessa puhujaryhmässä esiintymiltään kaikkein vähäisimmäksi. C-ryhmää lukuun ottamatta sitä esiintyy eniten vokaalinetisessä asemassa, jolloin se etenkin V-ryhmän puhujilla muodostaa useimmiten legatoääntämyksen. Muuten äänneympäristöllä ei ole erityisen suurta vaikutusta siihen, mitä variantteja esiintyy.

V-ryhmä osoittautuu keskimäärin kaikkein murteellisimmaksi, mikä oli odotettavissa. Uudessa aineistossa *sA*-päätteen osuus vähenee ja *-ssA*:n vastaavasti kasvaa siirryttäessä vanhemmista ikäryhmistä nuorempiin. Ryhmien sisällä on kuitenkin suuriakin eroja sen suhteen, missä määrin puhujat suosivat mitään päätettä.

Kannuksen murteelle tyypillinen *-sA* on yleisin päätte kaikilla muilla paitsi informanteilla AM2, BN2, CN1 ja CN2. Näistä AM2 ja BN2 todetaan muutenkin poikkeaviksi puhujiksi, sillä edellinen kertoo välttävänsä Kannuksen murteella puhumista ja jälkimmäinen puolestaan opiskelee toisessa kaupungissa, mikä ilmeisesti vaikuttaa hänen puheeseensa, vaikka BN2 pitääkin kovasti Kannuksesta ja sen murteesta. C-ryhmän tytöillä murteellisen variantin vähyyden syitä voi hakea muun muassa kiinnostuksesta äidinkieleen ja vieraisiin kieliin sekä CN1:n tapauksessa halusta lähteä pois Kannuksesta, mutta yleiskielisen päätteen suosion takana voi piillä myös aluillaan oleva kielenmuutos. Tämä alkava muutos koskisi nimenomaan yläkoululaistytöitä, sillä C-ryhmän pojat suosivat päätettä *-sA* enemmän kuin yleiskielistä varianttia.

Kun tarkastellaan erikseen miesten ja naisten inessiivituotoksia, käy ilmi, että miesten välillä ei ole kovin suuria eroja siinä, kuinka paljon mitään päätettä esiintyy. Poikkeuksen tähän tekee informantti AM2 sekä puhuja CM2, jolla *sA*-päätteen osuus ei ole läheskään yhtä suuri kuin muilla miespuhujilla. Miesten osalta ei ole kuitenkaan nähtävissä sellaisia ikäryhmien välisiä eroja, että voitaisiin puhua kielenmuutoksesta.

Naisilla sen sijaan ikäryhmien väliset erot osoittautuvat hyvin suuriksi. Näin on myös riippumatta siitä, onko BN2 mukana tarkastelussa vai ei. BN2 ja C-ryhmän tytöt suosivat vahvasti yleiskielen mukaista päätettä, siinä missä muilla naisinformanteilla *-sA* on yleisin. Erot uuden aineiston ryhmien välillä ovat niin suuret, että sen perusteella voidaan tehdä olettamus alkavasta kielenmuutoksesta. Tämä muutos alkaisi siis yläkoululaistytöistä, ja siinä yleiskielinen variantti *-ssA* ryhtyisi valtaamaan alaa Kannuksen murteen *sA*-päätteeltä. Tämän työn puitteissa ei ole kuitenkaan

mielekästä tarjota mitään ennustetta siitä, kuinka nopeasti ja millä tavalla kielenmuutos tulevaisuudessa etenisi.

On syytä muistaa, että tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on varsin suppea. Etenkin silloin, kun verrataan keskenään saman sukupuolen eri-ikäisiä edustajia, jää kutakin ryhmää edustamaan vain yksi tai kaksi puhujaa. Näin ollen tutkimuksessa tehtyihin johtopäätöksiin on syytä suhtautua tietyin varauksin. Aluillaan oleva kielenmuutos, joka tämän työn aineiston perusteella vaikuttaa varsin todennäköiseltä, saattaisi laajemmalla aineistolla osoittautua toisenlaiseksi tai täysin olemattomaksi. Tulevaisuudessa tutkimusta voisikin laajentaa kokoamalla suuremman aineiston. Sitä voisi myös jatkaa toteuttamalla reaaliaikaturkimuksen, jossa haastateltaisiin joko samoja vuoden 2015 informanteja tai kerättäisiin uudet puhujat esimerkiksi kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä. Tällöin voitaisiin selvittää, onko tässä työssä todennäköisenä pidetty kielenmuutos mahdollisesti edennyt ja millä tavoin. Samoja puhujia haastatteleamalla olisi mahdollista tutkia myös idiolektin pysyvyyttä tai muuttumista.

Loppujen lopuksi Kannuksen murteelle ominainen *sA*-päätte on säilyttänyt asemansa varsin hyvin paikallisten puheessa. Joillakin puhujilla se on suorastaan yksinomaisen variantti, toisaalta parilla puhujilla sitä ei esiinny lainkaan. Suurin osa käyttää sitä kuitenkin selvästi muita päätevariantteja enemmän, mutta toisaalta mitä nuorempiin puhujaryhmiin siirrytään, sitä suurempia yksilöiden välisiä eroja varianttien suosiossa ilmenee. Nämä ikäryhmien välillä esiintyvät erot näyttävät merkitsevän alkavaa kielenmuutosta, jossa murteellisen päätteiden osuus tulee vähenemään. Aika näyttää, tuleeko *-sA* pysymään jatkossakin tyypillisimpänä inessiivin päätteenä kannuslaisten puheessa vai saavuttaako jokin toinen variantti suuremman suosion puhujien keskuudessa.

LÄHTEET

- BAILEY, CHARLES-JAMES N. 1973: *Variation and Linguistic Theory*. Arlington: Center for Applied Linguistics
- BAILEY, GUY & CUKOR-AVILA, PATRICIA 2013 [2002]: Real Time and Apparent Time. J. K. Chambers & Natalie Schilling (toim.), *The Handbook of Language Variation and Change*. s. 239–262. Toinen painos. Blackwell Handbooks in Linguistics. Malden: Wiley-Blackwell, John Wiley & Sons. [viitattu 25.3.2015] Saatavissa:
<http://site.ebrary.com/lib/tampere/reader.action?docID=10777211>
- CHAMBERS, J. K. 2003 [1995]: *Sociolinguistic Theory. Linguistic Variation and its Social Significance*. Toinen painos. Malden: Blackwell
- CHAMBERS, J. K. & TRUDGILL, PETER 1998 [1980]: *Dialectology*. Toinen painos. Cambridge Textbooks in Linguistics. New York: Cambridge University Press
- GLEN, FIONA & HURRELL, KAREN 2012: *Technical note: Measuring Gender Identity*. Manchester: Equality and Human Rights Commission. [viitattu 3.11.2015] Saatavissa:
<http://www.equalityhumanrights.com/publication/technical-note-measuring-gender-identity>
- HEIKKILÄ, TARJA 2010: *Tilastollinen tutkimus*. 7.–8. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy
- ITKONEN, TERHO 1969: *Muoto-opin keruuopas*. Tietolipas 59. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
Kannus.fi [viitattu 18.11.2015]
- KARLSSON, FRED 1998 [1994]: *Yleinen kielitiede*. Uudistettu laitos. Helsinki: Yliopistopaino
- KETTUNEN, LAURI 1930: *Suomen murteet I. Murrenäytteitä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, 188. Osa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö
- 1969: *Suomen murteet III. Murrekartasto*. Kolmas, supistettu painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 188. osa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Kuparinen, Olli 2015: *Kohti ääretöntä. Jäsentyvä infinitiivikonstruktiojoukko Helsingin puhekielessä 1970-luvulta 2010-luvulle*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. [viitattu 19.4.2016] Saatavissa:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98257/GRADU-1449842091.pdf?sequence=1>
- KURKI, TOMMI 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen. Kielenmuutosten seuraamisesta ja niiden tarkastelussa käytettävistä menetelmistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1036. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

- LAASANEN, MIKKO 2014: *Näennäisaikamenetelmä ja kielen muutoksen ennustaminen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto suomen kieli. [viitattu 19.4.2016] Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95319/GRADU-1400227191.pdf?sequence=1>
- LABOV, WILLIAM 1972: *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- LAPPALAINEN, HANNA 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 964. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- LE PAGE, R. B. & TABOURET-KELLER, ANDRÉE 1985: *Acts of identity. Creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press
- LUOMA, MAIJA 2014: *Inessiivin päänteen variaatio Kannuksen murteen puhujilla 1960-luvulla*. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopiston suomen kielen tutkinto-ohjelma
- MARIN, MARJATTA 2001: Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. – Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen – iän sosiologiaa*. s. 17–48. Tampere: Vastapaino
- MIELIKÄINEN, AILA 1988: Naiset puhekielen säilyttäjinä ja uudistajina. – Lea Laitinen (toim.), *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 73–91. Helsinki: Yliopistopaino
- 1989: Nykysuomen murtuvat murrerajat. – Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino, Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni*. s. 234–242. Tietolipas 113. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- 1991: *Murteiden murros. Levikkikarttoja nykypuhekielen piirteistä*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- MUSTANOJA, LIISA 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print. [viitattu 1.5.2016]. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66735/978-951-44-8417-9.pdf?sequence=1>
- NAHKOLA, KARI & SAANILAHTI, MARJA 2001: *Kymmenen vuotta myöhemmin. Seuruututkimus kielenmuutosten etenemisestä yksilön kielessä ja puheyhteisössä*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 68. Turku.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1988a: Kielenulkoisten taustamuuttujien huomioon ottaminen 1800-luvun ja 1900-luvun alun murretutkimuksissa. – Jyrki Kalliokoski, Pentti Leino & Pertti Pyhtilä (toim.), *Kieli 3*. s. 117–160. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos
- 1988b: Sukupuoli kielellisen tuotoksen muovaajana. – Lea Laitinen (toim.), *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 73–91. Helsinki: Yliopistopaino

- 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara & Anna Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus
- 2005: Haastattelu kielentutkijan aineistona. – Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* s. 242–263. Tampere: Vastapaino
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO & SORJONEN, MARJATTA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankkeen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
- PALANDER, MARJATTA 2005: *Lapsuudesta keski-ikään. Seuruututkimus itäsavolaisen yksilömurteen kehityksestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- RAPOLA, MARTTI 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 283. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- 1969: *Johdatus Suomen murteisiin*. Tietolipas 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- SUIHKONEN, PAAVO 1992: *Klusiilien vaihtelusuhteet Kala- ja Lestijokilaakson murteissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 577. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- SUOMEN KIELEN NAUHOITEARKISTO [ONLINE-TIETOKANTA]. – Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. [viitattu 6.10.2015]. Saatavissa: <http://kaino.kotus.fi/naark/>
- TRUDGILL, PETER 1986 [1974]: *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Uudistettu laitos. New Zealand: Penguin Books
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Torniolaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1224, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN TARJA RIITTA– ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. [viitattu 22.3.2015]. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu>
- WICHMANN, YRJÖ 1892: *Muutamia äänneopillisia havainnoita Lestijoen murteesta*. Vähäisiä kirjelmiä XIV. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- WIJK, KALEVI 2006: *Sano se murteella. Minkälaisia suomen murteet ovat ja missä niitä puhutaan*. Tampere: Pilot-kustannus Oy

YLI-PAAVOLA, JAAKKO 1970: *Vuosikymmen kielenauhoitusta. Suomen kielen nauhoitearkiston toimintaa v. 1959–1968*. Tietolipas 60. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura